

SEURAKUNNAT PAPERITTOMIEN KOHTAAJINA

Tutkimus ei-luterilaisista seurakunnista Helsingissä

Maria Venetjoki
Opinnäytetyö, kevät 2016
Diakonia ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Venetjoki, Maria. Seurakunnat paperittomien kohtaajina. Tutkimus ei-luterilaisista seurakunnista Helsingissä. Helsinki, kevät 2016, 100 s., 5 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö tarkastelee evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomien kristillisten seurakuntien ja paperittomien tai siinä asemassa olevien kohtaamisia Helsingissä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa seurakuntien roolista suhteessa paperittomien auttamiseen sekä selvittää miten seurakuntien toiminta paperittomien kanssa suhteutuu Raamatun ajatukseen kristittyjen vieraanvaraisuudesta muukalaisia kohtaan. Opinnäytetyö oli osa Marja Katiskon johtamaa Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimushanketta ”Tuntemattomat”, joka käsittelee paperittomia ja asumiseen perustuvan sosiaaliturvan ulkopuolisia ulkomaalaisia.

Laadullisen tutkimuksen aineisto koostui puhelimitse tehdyistä teemahaastatteluista 28:n eri seurakunnan työntekijälle. Seurakunnat toimivat Helsingissä ja edustivat muita kuin Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa. Aineisto käsiteltiin sisällönanalyysillä.

Seurakunnat pystyivät vastaamaan paperittomien ilmaisemiin tarpeisiin tarjoamalla pientä fyysistä apua, sosiaalista ja hengellistä yhteyttä sekä neuvontaa ja opastusta. Vainkuttaminen tapahtui lähinnä arjen tasolla. Kohtaamisissa paperittomien kanssa työntekijöitä kuormitti oma riittämättömyyden tunne, epätietoisuus toimintatavoista, jääminen ilman seurakunnan tukea sekä kamppailu omantunnon kanssa. Usko oli voimavara monelle haastatellulle.

Paperittomiin tai sen kaltaisessa asemassa oleviin suhtauduttiin eri tavoin niin seurakuntien sisällä kuin niiden välillä. Seurakuntien rooli tukijana vaihteli ja paperittoman asemassa olevia EU-kansalaisia autettiin muita passiivisemmin. Vaikka suurin osa haastatelluista halusi ja oli valmis jossain määrin tukemaan paperittomia, oli toiminta melko vähäistä.

Raamatun kuvaama vieraanvaraisuus, eli *filoksenia*, ulottui osin myös muukalaisiin, mutta osassa seurakunnista se oli rajoittunutta tai ehdollista. Seurakunnilla on silti paljon annettavaa paperittomille. Suostumalla avoimeen vuorovaikutukseen ne voivat luoda paikkoja eri kulttuurien kohtaamisille, jossa läsnäolo ja myötätunto vievät tilaa pelolta ja ennakkoluuloilta.

Asiasanat: paperittomat henkilöt, diakonia, vieraanvaraisuus, asenteet, sisällönanalyysi, kontekstuaalinen teologia, kirkko turvapaikkana

ABSTRACT

Venetjoki, Maria. Congregations Encountering the Undocumented. A Study about the Non-Lutheran Parishes in Helsinki. 100p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to provide information about the role of the parishes in Helsinki that do not belong to the Finnish Lutheran Church in relation to supporting undocumented persons. Another aim was to find out how the Bible's call for inviting the stranger, *filoksenia*, goes together with congregations' work with the undocumented. Thesis is part of a research project called "Tuntemattomat" –A study about undocumented and migrants who are outside the housing based social security system. The project is carried out by Diaconia University of Applied Sciences

The material for this qualitative research was collected through theme interviews for 28 workers all in different congregation in Helsinki. These parishes did not belong to the Finnish Lutheran Church. Interviews were made by phone. The material was analyzed through content analysis.

The parishes were able to meet the expressed needs of the undocumented when it came to small physical help, social and spiritual connections or guidance. Difference was made in situations of everyday life. What burdened the workers in these encounters was the feeling of insufficiency, uncertainty of ways to act, lack of help from colleges and struggling with their conscience. Faith was a source of strength for many interviewed.

The way people reacted to undocumented varied both inside the parishes and between them. Parishes' role as a supporter varied. Passivity was seen in relation to EU-citizens who were in a similar situation as undocumented. Even though most of the interviewed wanted and were ready to support the undocumented, only little was done.

The hospitality that is described in the Bible, *filoksenia*, was partly able to reach strangers, but in some congregations it was constricted. The congregations still have a lot to offer. By giving oneself to open interaction with the strangers they can create scenes where cultures can meet and presence and compassion will take over space from fear and prejudice.

Keywords: illegal migrant, undocumented, diaconia, hospitality, attitudes, content analysis, contextual theology, church asylum

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 AIEMMAT TUTKIMUKSET	8
2.1 Aiemmat tutkimukset Suomessa.....	8
2.2 Ulkomaiset tutkimukset	9
3 PAPERITON.....	12
3.1 Paperittomien määrittely	12
3.2 Paperittomat Suomessa	13
4 KRISTITTYJEN SUHDE MUUKALAIISIIN	16
4.1 Raamattu heikkojen puolella.....	16
4.2 Muukalaiset ja kristillinen vieraanvaraisuus	17
4.3 Auttaminen ja palvelu seurakunnassa – perusteita Raamatusta.....	19
4.4 Kohtaaminen kristittynä	20
4.5 Kirkko turvapaikkana.....	21
5 TUTKIMUKSEN RAJAUS JA TARKOITUS.....	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
6.1 Tutkimusmenetelmä.....	27
6.2 Tutkimusjoukon rajaus ja tutkimusympäristö	28
6.3 Haastattelukysymysten rakentuminen.....	31
6.4 Haastattelujen toteutus	34
6.5 Aineiston analysointi.....	35
7 TUTKIMUSTULOKSET	38
7.1 Kuvaus seurakunnista ja kohtaamisten yleisyydestä.....	38
7.2 Paperittomien syyt hakeutua seurakuntaan	41
7.3 Seurakuntien tuki paperittomille	42
7.4 Haasteet ja työntekijöiden jaksamiseen negatiivisesti vaikuttavat asiat	48
7.5 Kohtaamisia helpottaneita asioita	52
7.6 Työntekijöiden suhtautuminen paperittomiin ja heidän auttamiseen.....	53

7.7 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen	57
7.8 Yhteenveto tuloksista	58
8 POHDINTA	62
8.1 Kohtaamiset ja kokemukset niistä.....	62
8.1.1 Syyt tulla seurakuntaan	62
8.1.2 Seurakuntien tuki paperittomille	63
8.1.3 Haasteet kohtaamisissa ja niitä helpottavat asiat	65
8.1.4 Suhtautuminen paperittomien auttamiseen	66
8.1.5 Vaikuttaminen	68
8.2 Seurakuntien vieraanvaraisuus.....	71
8.3 Johtopäätökset seurakuntien roolista.....	75
8.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	77
8.5 Oma ammatillinen kasvu.....	80
8.6 Aiheita jatkotutkimukselle	82
LÄHTEET	83
LIITE 1: Opinnäytetyön tutkimusjoukko ja sen ulkopuolelle jääneet seurakunnat	93
LIITE 2: Puhelinhaastattelukysymykset seurakunnille.....	96
LIITE 3: Yhteydenotto- ja saatekirje seurakunnille.....	98
LIITE 4: TAULUKKO 1. Kohtaamisia helpottavien asioiden klusterointi ja abstrahointi	99
LIITE 5: TAULUKKO 3. Paperittomien syyt hakeutua seurakuntiin luokiteltuina.....	100

1 JOHDANTO

Opinnäyte on osa Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimushanketta ”Tuntemattomat”. Se koskee paperittomia ja asumiseen perustuvan sosiaaliturvan ulkopuolella olevia ulkomaalaisia. Tämä tutkimus kuuluu Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelmaan, jonka nimi on Metropolialueen kestävä kasvun haasteet ja mahdollisuudet (2015–2018). Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkija Marja Katisko.

Paperittomien kaltaisessa asemassa olevien ihmisten heikkoon tilanteeseen suomalaiset havahtuivat konkreettisimmin Itä-Euroopan romanikerjäläisten saavuttua isoimpien kaupunkien katukuvaan vuonna 2007 (Pitkänen 2010, 6–7). Saman vuoden keväällä Suomen ekumeeninen neuvosto (SEN) julkaisi Kirkko turvapaikkana -asiakirjan (Suomen ekumeeninen neuvosto 2007). Suomen evankelis-luterilainen kirkko tarjosi turvapaikat venäläiselle ja egyptiläiselle isoäidille vuosina 2009–2010, jolloin mediassa keskusteltiin siitä, keiden tulisi auttaa paperittomia vai tulisiko lainkaan (Suomen suurlähetystö, Moskova 2010; Oksanen 2011; Yle uutiset 2011). Kirkkojen välisessä keskustelussa aihe on ollut esillä muun muassa Euroopan kolmannessa ekumeenisessa yleiskokouksessa vuonna 2007 (Laihia 2008; Ortodoksi.net 2007). Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa paperittomien kaltaisessa asemassa olevien tilanteeseen puututtiin laatimalla työntekijöille ohjeistus kerjäävien EU-kansalaisten kohtaamiseen (Keskitalo & Huokuna 2010).

Vuoden 2015 keväällä EU:ssa, eduskunnassa ja mediassa käytyyn keskusteluun paperittomista kuuluivat niin siirtolaisia liian täynnä olevat lautat Välimerellä kuin Suomessa toteutumatta jäänyt lakiesitys paperittomien oikeudesta välttämättömiin terveystalouteihin. Kesän jälkeen osa Etelä-Eurooppaan saapuneista siirtolaisista on saapunut Suomeen. Turvapaikanhakijoiden määrä on suurempi kuin koskaan maailmansotien jälkeen (Maahanmuuttovirasto 2015). Osa kielteisen päätöksen saaneista jäänee maahan paperittomina (Jämsen 2015). Samat kysymykset tulevat ajankohtaisiksi: Saako auttaa ja keiden tulisi auttaa häntä, joka ei oikeastaan saisi edes olla olemassa? Tällä opinnäytetyöllä kerron jotain siitä, miten luterilaisen kirkon ulkopuoliset seurakunnat ovat omalla toiminnallaan vastanneet näihin kysymyksiin.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa paperittomien tai sen kaltaisessa asemassa olevien ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkopuolisten kristillisten seurakuntien kohtaamisia sekä niiden vaikutusta paperittomiin. Lisäksi selvitän sitä, miten nämä seurakunnat kohtaavat paperittomia ja miten työntekijät kokevat toiminnan. Ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa näiden seurakuntien roolista paperittomien auttamisessa. Lähestyn kysymystä avoimesti, mutta samalla tietoisena Raamatun käskystä auttaa lähimmäisiä, mutta lähimmäisiä. Toissijaisena tavoitteenani on selvittää, millä tavoin kristillinen vieraanvaraisuus toteutuu seurakunnissa paperittomien osalta.

Jotta tutkija voi olla puolueeton tutkimukseensa nähden ja säilyttää objektiivisuuden, hänen on hyvä olla tietoinen niistä ajatuksista ja tunteista, joita tutkimus hänessä herättää (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136). Diakonin ammattiin valmistuvana opinnäytetyöni aihe liittyy vahvasti omaan ammatilliseen kasvuuni. Väistämättä tulen tutkimukseni aikana pohtineeksi sitä, miten itse voisin auttaa paperittomia.

Etsiessäni vastausta kysymykseen, miten seurakunnat tällä hetkellä toimivat tai kohtaavat paperittomia, pohdin samalla perusteluja kysymykselleni. Tutkimuskysymyksen esittäminen nimittäin sisältää itsessään oletuksen siitä, että kristittyjen tulisi auttaa lähimmäisiään, vaikka he olisivat muukalaisia. Etsin siihen vastausta kirjallisuudesta, lähinnä Raamatusta, sillä siihen seurakunnat perustavat toimintansa. Toimintaa ja kokemuksia selvitän suoraan seurakunnista puhelimitse toteutettavilla teemahaastatteluilla.

2 AIEMMAT TUTKIMUKSET

2.1 Aiemmat tutkimukset Suomessa

Paperittomien ja kirkon välisistä suhteista on Suomessa kirjoitettu vain tilanteista, joissa käännytyspäättökseen saanut henkilö on hakenut kirkosta turvapaikkaa. Tällainen on esimerkiksi Miikka Pyykkösen artikkeli *Deportation vs. Sanctuary: The Rationalities, Technologies, and Subjects of Finnish Sanctuary Practices* vuodelta 2010. Paperittomien terveyspalvelujen saamisen ongelmallisuuteen on kiinnitetty huomiota viime vuosina. Aiheesta on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisu (Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014) sekä Pakolaisneuvonta ry:n Paperittomat-hankkeen yhteydessä tehty opas paperittomien oikeudesta terveydenhoitoon (Al Omair & Heikinheimo 2013). Romanian ja Bulgarian romanien tilannetta selvitti Helsingin Diakonissalaitos vuosina 2008–2010 (Helsingin Diakonissalaitos 2010).

Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkimuksia paperittomista ja samankaltaisessa asemassa olevista on 2010-luvulla tehty muutamia. Näistä esimerkkeinä Kaisa Immosen pro gradu *Kaikki puhuvat Euroopasta aivan kuin se olisi taivas*. Eurooppaa koskevien mielikuvien ja odotusten rooli paperitonta siirtolaisuutta synnyttävänä ja ylläpitävänä tekijänä (Immonen 2013) sekä Hanna Hällstenin (2014) opinnäytetyö *Nainen ilman papereita. – Työntekijöiden kokemuksia paperittomista ja paperittoman kaltaisista naisista asiakkaina..*

Diakonia-ammattikorkeakoulu pyrkii vastaamaan tarpeeseen kattavammasta tutkimuksesta *Tuntemattomat*-hankkeella. Siinä pyritään tuomaan esille paperittomien tilannetta selvittämällä, keitä he ovat ja minkälaista on elää paperittomana, sosiaaliturvan ulkopuolella. (Katisko 2015.) Saman tutkimushankkeen piirissä tehdään useampi opinnäytetyö. Sanni Kirjavaisen ja Outi Vunnelin (2015) opinnäytetyössä *Pääkaupunkiseudulla oleskelevien paperittomien näkemyksiä Suomen terveydenhuollosta* selvitettiin paperittomien kokemuksia terveydenhuollosta, avun saamisesta sekä kirkon avusta. Yhdessä keväällä 2016 vielä keskeneräisessä opinnäytetyössä tullaan keskittymään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden näkökulmaan paperittomien kanssa työskentelyssä.

2.2 Ulkomaiset tutkimukset

Ulkomaisista lähteistä löytyy tietoa seurakuntien toiminnasta luvottomasti maassa olevien kanssa. Eniten tietoa on saatavilla Yhdysvalloista (esim. Barneche 2014) ja Latinalaisessa Amerikasta, mutta myös esimerkiksi Ranskasta.

Susanna Snyder (2012) on tutkinut vastaavaa aihetta Yhdistyneessä kuningaskunnassa (jatkossa Iso-Britannia). Teoksessa *Explorations in Practical, Pastoral and Empirical Theology: Asylum-Seeking, Migration and Church* hän tutkii ja kritisoi kirkon nykyisiä toimintatapoja maahanmuuttajien, johon hän sisällyttää myös paperittomat, kanssa tarkoituksenaan tuoda esille hyviä käytäntöjä tai parantaa niitä. (2012, 7, 12.) Tutkija on itse ollut mukana tai tutustunut moniin projekteihin ja seurakuntiin, jotka ovat olleet auttamassa turvapaikkaa hakevia ihmisiä Isossa-Britanniassa vuosina 2004–2008 (2012, 22). Tutkimukseen hän keräsi paljon esimerkkejä kirkon toiminnasta turvapaikanhakijoiden parissa (2012, 20) ja luokitteli ne neljään kategoriaan:

1. Kohtaamiset ruohonjuuritasolla
2. Kohtaamiset vallankäyttäjien kanssa (*Encounters with the Powers*)
3. Kohtaamiset jumalanpalveluksessa (*Encounters with the Worship*)
4. Kohtaamiset teologiassa

Jaottelu on yksinkertaistava ja yksi seurakunta voi tehdä useampaa näistä toiminnoista, mutta mallien tarkoituksena on helpottaa sen tutkimista mitä tehdään. (Snyder 2012, 7, 26.) Hyödynnän Snyderin laatimia kategorioita seurakuntien haastatteluissa. Seuraavaksi kuvaan mitä käsitteillä tarkoitetaan.

Tavallisimmin kohtaamiset tapahtuvat ensimmäisessä kategoriassa eli ruohonjuuritasolla. Se on henkilötasolla tapahtuvaa ja kattaa ystävystymisen, kuuntelemisen, vierailut ja palvelujen tarjoamisen. Nämä kohtaamiset voivat toteutua niin yksittäisten seurakuntalaisten toiminnassa tai sitten organisoidussa projektissa. Yleensä toiminta vastaa siihen tarpeeseen, mikä paperittomilta itseltään tulee. Kyse voi olla sekä käytännön avusta että sielunhoidollisesta tuesta. Toiminta on myös jalkautunut asiointipaikkoihin, joissa ihmi-

set joutuvat jonottamaan sekä vastaanotto- ja säilöönottokeskuksiin. Joillekin kirkot tarjosivat turvapaikkaa. (Snyder 2012, 35–39.)

Kohtaamiset vallankäyttäjien kanssa -kategoria liittyy asianajoon. Snyder pyrkii kuvaamaan edunvalvontaa ja asenteiden muuttamista turvapaikanhakijoiden puolesta. Voima, jota vastaan käydään, ei tarkoita vain ihmisiä ja rakenteita, jotka ovat vallassa, vaan myös laajemmin instituutioita ja mediaa. Kohteina voivat olla yksittäiset poliitikot, paikkakunnan väärät uskomukset turvapaikanhakijoista tai valtion maahanmuuttopoliitikka. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että seurakuntalaiset todistavat oikeudessa turvapaikanhakijan puolesta tai herättävät kampanjoilla median huomion. (Snyder 2012, 39–43.)

Kohtaamiset jumalanpalveluksessa viittaa siihen, miten paperittomia voi kohdata liturgian, ylistyksen ja rukouksen keinoin. Tämä voi tapahtua sekä tavallisissa, yleensä sunnuntaisin pidettävissä kokoontumisissa tai erityisissä paperittomille suunnatuissa tapaamisissa, joissa voidaan keskittyä muukalaisuuden teemaan ja hyödyntää sanattomia elementtejä kuten hiljaisuutta ja kynttilöitä. Snyder kuvaa tutkimuksessaan paperittoman tulleen seurakuntaan etsimään rauhaa, rukousta ja jutteluseuraa. Kohtaaminen teologiassa sisältyy siihen tapaan miten Raamattua tulkitaan. Jumalanpalveluksessa voi tapahtua kohtaamisia siis myös tällä tasolla. (Snyder 2012, 43–45.)

Tutkimuksessa kävi myös ilmi, etteivät kaikki seurakunnat ole innostuneita auttamaan tai toivottamaan paperittomia tervetulleiksi. Syitä tähän Snyder pohtii käsitteen ”pelon ekologia” kautta. Siinä muukalaiseen ja nimenomaan turvapaikanhakijaan kohdistuvat pelot muodostuvat monista toisiaan ruokkivista lähteistä. Näitä ovat muun muassa media, turvapaikkapolitiikka, geopoliittinen turvattomuus ja epävarmuus sekä ihmisten pelot ja vihamielisyys. Turvapaikanhakijan eristäminen lisää pelkoja. (Snyder 2012, 13, 46, 118–122.)

Patricia Ehrkamp ja Caroline Nagel (2014) ovat tutkineet, miten kristilliset uskonyhteisöt ovat ottaneet vastaan uusia maahanmuuttajia Yhdysvaltojen kaakkoisosissa. Alueella on juuret on rotuerottelussa, jota kirkot ovat tukeneet. Tutkimustaan varten he haastattelivat 60 ihmistä 35 eri seurakunnasta vuosina 2011–2012, jolloin uusi tiukempi maahanmuuttolaki astui voimaan monessa osavaltiossa. Haastatteluissa he keskittyivät

niihin syihin, miksi seurakunta ottaa vastaan maahanmuuttajia sekä monikulttuurisuudesta aiheutuneisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Suurin osa haastatelluista uskonyhteisöistä edusti tutkijoiden mukaan ”valkoisia”. Tutkimuksessa Ehrkamp ja Nagel osoittavat, ettei ole varmaa onko maahanmuuttaja, varsinkaan paperiton, tervetullut seurakuntaan. Heidän mielestään kristillinen vieraanvaraisuus on poliittinen kannanotto silloin, kun se ulottuu oman seurakunnan ulkopuolelle. Seurakuntien työntekijät joutuvat punnitsemaan eettisen, uskon mukaisen toiminnan ja lain välillä. (2014, 319–326.)

3 PAPERITON

3.1 Paperittomien määrittely

Paperittomaksi kutsutaan henkilöä, joka oleskelee valtion alueella ilman lupaa. Nimitys on hieman harhaanjohtava, sillä ei siis tarkoita, ettei henkilöllä olisi esimerkiksi passia, vaan nimenomaan luvatonta oleskelua. Euroopan Unionilla ei ole vakiintunutta termiä kuvaamaan tässä asemassa olevia ihmisiä. Englannin kielessä käytetään muun muassa nimityksiä *irregular or illegal migrant*, *undocumented* sekä *unauthorized migrant*. Euroopassa käytettyjen termien moninaisuuden on arveltu viittaavan maiden omaan maahanmuuttopolitiikkaan ja esimerkiksi työvoiman tarpeeseen sekä liittyvän puoluepolitiikkaan. Samoin paikallisen ulkomaalaislain rikkomisen oikeudelliset seuraukset ovat erilaiset eri EU-maissa. (Morehouse & Blomfield 2011, 4–6.)

Yhdysvalloissa paperittomuudesta on yleisemmin käytössä termi *illegal immigration* (Morehouse & Blomfield 2011, 4). Suomessa käytetään vastaavia nimityksiä: *laiton maahanmuutto* tai *laiton maahantulo*. Sen sijaan kansalaisjärjestöt suosivat henkilöistä termejä *paperiton siirtolainen*, *paperiton henkilö* sekä *luvatton siirtolainen*. (Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014, 11.) Sisäasianministeriön Laittoman maahantulon vastaisessa toimintaohjelmassa 2012–2015 kuvaillaan laittoman maahantulon tarkoittavan maahantuloa ja oleskelua ilman ulkomaalaislain ja tai Schengen rajasäädösten mukaisia matkustusasiakirjoja tai muuten oikeutta saapua tai oleskella maassa. Laillisesti tapahtunut maahantulo muuttuu laittomaksi oleskeluksi henkilön jäädessä maahan pidemmäksi aikaa tai muuttaessaan siellä oleskelun tarkoitustaan ilman viranomaisen lupaa. (Sisäasiainministeriö 2012, 7.) Ihmisen määrittelemisen laittomaksi ei välttämättä kuvaa hänen todellista tilaansa. Yhdistyneet kansakunnat toivat esille kansainvälistä siirtolaisuutta käsitelleessä raportissaan sen, ettei ihminen voi olla laitton (The Global Commission on International Migration 2005, 32). Yhdistyneitten kansakuntien pakolaisjärjestön (UNHCR) vuonna 1951 laatiman Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (77/1968, 31§) mukaan laittoman maahan saapumisen tai oleskelun takia ei saa rangaista turvapaikkaa hakevia. Laittomasti tulleen henkilön oleskelu maassa on siis laillista, kunnes hän saa lainvoimaisen käännytyspäätöksen (Juvonen 2012, 24).

Paperittomien kaltaisessa asemassa ovat henkilöt, joilla on laillinen oikeus oleskella maassa, mutta joilla ei käytännössä ole mahdollisuutta käyttää peruspalveluja. Esimerkiksi Euroopan Unionin (EU) kansalaiset, joilla ei sairausvakuutusta kotimaassaan, eivät ole oikeutettuja julkiseen terveydenhoitoon. (Al Omair & Heikinheino 2013, 8.) Samoin turvapaikanhakijoiden, joiden hakemusta ei ole vielä käsitelty, sekä tilapäisen oleskeluluvan saaneiden, joiden ei katsota jäävän maahan pysyvästi, voi olla vaikea saada kotikuntalain mukaista kotikuntaa. Joskus henkilö voi olla saanut oleskeluluvan, mutta epäselvän henkilöllisyyden vuoksi väestörekisteriin ei tehdä merkintää hänen kotikunnastaan. (Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014, 12–13.)

Immonen pohtii pro gradu -työssään termejä paperittomien kuvaamiseksi todeten kaikkien rajaavan osan kategoriaan kuuluvista sen ulkopuolelle. Hän itse päätyi käyttämään tutkimuksessaan sanaa siirtolainen, vaikka siihen eivät suoraan kuulu kansainvälistä suojelua hakevat tai hakeneet ihmiset. (Immonen 2013, 10–11.) Snyder käyttää tutkimuksessaan termiä *forced migrant* (Snyder 2012, 10), vapaasti suomennettuna 'pakosta siirtolaisena'. Termi kuvaa hyvin ihmisiä, jotka ovat joutuneet pakon edessä jättämään kotinsa ja kotiseutunsa.

Tässä työssä käytän nimitystä paperiton, sillä olen kiinnostunut myös vapaaehtoisesti maahan tulleista. Tällä termillä viitataan opinnäytetyössäni myös paperittomien kaltaisessa asemassa olevien ryhmään, sillä he saattavat olla samalla tavalla turvattomia.

3.2 Paperittomat Suomessa

Arviot paperittomista Suomessa ja muualla maailmassa vaihtelevat paljon. Piileskelevien ihmisten olemassaolosta on vaikea saada tietoa. Vuonna 2014 tavattiin 2 993 laittomasti maassa olevaa henkilöä. Tilastointi perustuu tapauksiin, jotka poliisi on kirjannut turvapaikkatutkintana tai ulkomaalaisrikkomuksena. Turvapaikkatutkinnan tapauksissa henkilö, jolla ei ole EU-maan kansalaisuutta, on tavattu Suomen rajojen sisäpuolelta ilman oleskeluun oikeuttavaa matkustusasiakirjaa. He eivät ole ilmoittautuneet ylittäessään Suomen rajan, vaan vasta jo oltuaan maassa. Vuonna 2013 vastaava luku oli 3 368. (Euroopan muuttoliikevirasto 2015, 27.) Koska lukumääriin sisältyy osa turvapaikanha-

kijoista ja ulkopuolelle jäävät he, joista viranomaisilla ei ole tietoa, eivät luvut kuvasta varsinaisten paperittomien määrää.

Paperittomien asioihin perehtynyt sosiologi Mervi Leppäkorpi arvelee kansainvälisten tutkimusten paperittomien siirtolaisten määrästä, jotka vaihtelevat 8000:n ja 10 000:n välillä, perustuvan osittain virheelliseen ja vanhentuneeseen tietoon. Itse hän arvioi Suomessa olleen vuonna 2011 1500–2000 paperitonta. (Leppäkorpi 2011, 28–31.) THL:n raportissa Paperittomien terveyspalvelut Suomessa arvioidaan paperittomien määräksi 3500, mutta samalla todetaan sen likimääräisyys (Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014, 15). Vuonna 2015 Suomeen saapui 32 478 turvapaikan hakijaa, mikä on noin kahdeksan kertaa enemmän kuin aiempina vuosina. On todennäköistä, että myös paperittomien määrä tulee lisääntymään. (Jämsen 2015; Sisäministeriö 2016.)

Suomessa paperittomat ovat tavallisimmin EU:n ulkopuolelta tulevia henkilöitä (Al Omair & Heikinheimo 2013, 7). Paperittomaksi voi päätyä monella eri tavalla. Suurimman osan Euroopan paperittomista on arvioitu tulleen laillisesti maahan, mutta ajan kuluessa heidän oleskeluun tai työhön oikeuttavat asiakirjansa eivät ole enää asianmukaisia (PICUM i.a.a.). Suomessa jotkut maassa jo oleskelevat voivat ajautua paperittomiksi työvoiman saatavuusharkinnan perusteella. Se saattaa ajaa ihmiset jäämään tekemään pimeästi töitä ja lisää hyväksikäytön mahdollisuuksia. (Leppäkorpi 2014, 15). Saatavuusharkinnan mukaan ennen työperusteisen oleskeluluvan myöntämistä on tarkistettava, ettei henkilön työhöntulo vaaranna työmarkkinoilla jo käytettävissä olevan työvoiman työllistymistä (Ulkomaalaislaki 301/2004, 5 luku).

Osa luvattomasti maassa olevista on voinut tulla alun perin opiskelun kautta tai avio puolison mukana Suomeen, mutta oleskeluluvan perusteen päätyttyä ei ole saanut toista oleskelulupaa. Myös turistiviisumilla saatetaan tulla maahan työpaikan löytymisen toivossa, mutta oleskeluoikeus jätetään rekisteröimättä, kun varallisuutta ei olekaan tarpeeksi. Mikäli työnantaja ei suostu tekemään virallista työsopimusta, ei oleskeluoikeutta voida rekisteröidä ja ihminen jää ilman oikeuksiaan. Osa taas menee maan alle saadesaan kielteisen turvapaikka- tai perheenyhdistämispäätöksen (Al Omair & Heikinheimo 2013, 8). Paluuta lähtömaahan voidaan pelätä tai halutaan olla läheisten kanssa samassa maassa. Paperittomaksi voi päätyä myös tietämättään, jos ei ymmärrä hakea jatkoa oleskeluluvulle. (Paperittomat-hanke, i.a.) Väitöskirjaansa valmistelevalle Leppäkorven

mukaan paperittomaan tilaan voi joutua kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut, jota ei voida kuitenkaan poistaa maasta. Tämä koskee esimerkiksi irakilaisia, sillä Irakin kanssa Suomi ei ole tehnyt palautussopimusta. (Savela 2015.)

Mikäli henkilö on maassa laittomasti, voi helposti ajatella, ettei hänellä olisi oikeuksiaan. PICUM:in (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants) yhtenä tehtävänä on tiedottaa paperittomien oikeuksista. Yhdistyneitten kansakuntien laatimat yleismaailmalliset ihmisoikeudet kuuluvat kaikille kaikkialla. (PICUM i.a.b.). Suomen perustuslaki (731/1999) turvaa kaikille perusoikeudet ja ihmisoikeudet (22§). Sen mukaan ihmisillä on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (19§). Sosiaali- ja terveyspalvelut on turvattava ”sitien kuin lailla säädetään” (19§). Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) tarkennetaan oikeus kuuluvaksi vain Suomessa pysyvästi asuville henkilöille (3§). Paperittomille tarjotaan tällä hetkellä pääsy vain kiireelliseen hoitoon, vaikka heillä olisi tarvetta myös kiireettömäksi määriteltyyn hoitoon. Tämä on vastoin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa kirjattuja ihmisoikeusvelvoitteita (HE 343/2014).

Suurin osa Suomeen tulevista maahanmuuttajista on kristittyjä (Pyykkönen & Martikainen 2013, 294). Seuraavaksi suurin ryhmä muodostuu islamia edustavista ja kolmanneksi eniten on uskonottomia. Itse paperittomien uskonnollisista vakaumuksista ei ole tietoa. (Martikainen 2014; Timonen 2014, 6.) Tutkiessaan kirkon maahanmuuttajatyön roolia maahanmuuttajien konfliktien sovittelussa Katri Kyllönen (2012, 139) huomasi, että uskonnon edustajaa kunnioitetaan ja kuunnellaan, vaikka tämä edustaisi eri uskontokuntaa. Kirkko on yksi ensimmäisistä paikoista, joista siirtolainen hakee apua (Passarelli 2010, 22).

Snyderin tutkimuksesta käy ilmi, että usko merkitsee paljon suurimmalle osalle siirtolaisista. Sen avulla voidaan ylläpitää omaa identiteettiä vieraassa paikassa. Uskonnollisilla rituaaleilla on huomattu olevan rauhoittava vaikutus ja ne vähentävät pelkoon liittyvää stressiä. Uskonto voi luoda tunteen järjestyksestä ja kontrollista keskelle muuten kaoottistakin elämää. Matkalla usko voi sekä vahvistua että muuttaa muotoaan. Uudessa maassa saatetaan etsiä samankaltainen uskonyhteisö kuin mikä oli tuttua kotimaassa tai sitten muodostetaan tai liitytään uusiin yhteisöihin. (Snyder 2012, 77–79, 197.)

4 KRISTITTYJEN SUHDE MUUKALAIISIIN

4.1 Raamattu heikkojen puolella

Kontekstuaalisen teologian käsite on tullut esille viime vuosisadan loppupuolella. Siinä ihmisryhmät eivät ole vain tutkimisen ja tarkastelun kohteina, vaan heidän kokemuksensa on vahvasti läsnä teologian metodeissa. Raamatuntutkimuksessa tulee huomioida vallitsevat sosiokulttuuriset olot. Tapoja tulkita kontekstuaalisuutta on useita. (Ahonen 2004, 12–18.) Vapautuksen teologiassa usko kontekstualisoituu radikaalisti (Raunu 2004, 193). Siinä Jumalan sanaa halutaan toteuttaa käytännössä. Keskiössä ovat itse sorretut ihmiset ja teologia muodostuu heidän todellisuudestaan käsin. (Latvus 2002, 22–23.) Tässä opinnäytetyössä ei päästä tähän saakka, sillä tästä uupuu paperittomien oma ääni. Sen sijaan pohdin sitä, miten seurakunnissa toteutuu kontekstuaalisuus eli miten paperittomien tilanne otetaan huomioon käytännössä.

Vaikka kaikki Raamatun kirjat eivät suoraan aja sorrettujen ja köyhien asiaa, on teema hyvin keskeisessä osassa niin kyseisessä kirjakokoelmassa kuin juutalais-kristillisessä perinteessä (Latvus 2010, 26). Vanhan Testamentin puolella erityisesti Aamoksen ja Jesajan sekä Miikan ja Jeremiaan kirjoissa julistetaan oikeudenmukaisuutta, joka kuuluu kaikille kansoille. Jumalan oma ei voi palvoa puhtain sydämin Herraansa, jos ei samalla puutu huomaamiinsa vääryyksiin. Jumalanpalvelusta ja oikeudenmukaisuutta ei siis voi erottaa. (Weissenberg 2010a ja b, 171–180.) Sama uskon ja oikeudenmukaisuuden yhteenkuuluvuus on olennaisesta vapautuksen teologiassa (Raunu 2004, 192).

Uudessa Testamentissa Jeesus ottaa tosissaan ihmisten köyhyyden ja huomaa eriarvoisuuden. Vaikka Jumalan valtakunnan esille tuleminen on Jeesuksen ratkaisu ihmisten kokemaan vääryyteen, niin Sakari Häkkinen kokee sen olevan alkua sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle, johon päästään rakenteita muuttamalla (Häkkinen 2010a, 42–43). Matteuksen evankeliumissa Jeesus kehottaa ihmisiä antamaan omastaan toisille salassa, jottei teoilla voisi ylpeillä (Matt. 6:2–4). Häkkinen pohtii ylipäänsä almujen antamisen tehokkuutta ja suhdetta tekopyhyyteen. Rahallisella avustuksella saatetaan ylläpitää epäoikeudenmukaisuutta eikä hiljaisella auttamisella voida vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Häkkinen mukaan auttamisessa on kyse vain tahdosta. Nykyään ei enää tarvitsisi

tyytyä antamaan almuja, kun voi pyrkiä poistamaan köyhyyden syitä. (Häkkinen 2010b, 260–263.)

4.2 Muukalaiset ja kristillinen vieraanvaraisuus

Raamatun kirjat on koottu noin tuhannen vuoden aikana. Vanha testamentti on kirjoitettu lähinnä juutalaisille ja Uudessa testamentissa Jumalan lupaukset ymmärretään koskevan kaikkia kansoja. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a..) Testamenttien välillä voi huomata eroja niiden tavassa suhtautua muukalaisiin. Tässä opinnäytetyössä en kuitenkaan kiinnitä huomiota näihin eroihin tai niiden syihin, vaan käsittelen Raamattua kokonaisuutena.

Raamatun alussa ihmiset karkotetaan pois kotoaan Paratiisista. Siitä lähtien ihmiskunta on ollut ja on vieläkin muukalaisena tässä maailmassa, odottaen pääsyä kotiin. Olemme – kuten pastori Erkki Jokinen kuvaa kristittyjä kirjassaan – muukalaisia. ”Ihmisen ainoa pitävä kiinnekohta on kaipaus. Paluuta alkuonneteen ei ole. On vain lupaus, odotus siitä, että olemme osallisia luvatussa kodista.” (Jokinen 2011, 111). Tämän perusteella kaikkien kristittyjen olisi helppo samaistua vieraaseen kulttuurin joutuneisiin.

Raamatussa on monta kertomusta siitä, miten ihmiset joutuvat pois kotoaan vieraan kansan pariin. Abraham lähti Jumalan hänelle osoittaman maahan (1. Moos.12:1), Loot oli asunut muukalaisena Sodomassa ja lähti pakoon sieltä, Josef joutui Egyptiin, kuten hänen perheensäkin myöhemmin nälänhädän takia, Mooses oli vieras Midianissa ja koko Israelin kansa myöhemmin pakkosiirtolaisena Babyloniassa. Uudessa Testamentissa Jeesus joutui jo vauvana pakenemaan vainoa ulkomaille äitinsä ja isäpuolensa kanssa. Muukalaisina on Raamatussa esiintynyt myös Jumalan lähettämiä enkeleitä Sodomassa ja Jeesus asetti itsensä samaan asemaan sanoessaan hurskaille: ”minä olin koditon...”(Matt.25:35). Vanhassa 1933/1938 käännöksessä kodittoman tilalla on ”outo” mikä kuvastanee paremmin vierautta (Saarinen 2011, 39).

Sorretuista ja köyhistä puhuttaessa Raamatussa mainitaan usein muukalaiset, lesket ja orvot. Heillä ei välttämättä ollut omaa maata tai työtä, minkä avulla olisivat voineet hankkia elantonsa. Muukalaiset olivat samankaltaisessa asemassa kuin paperittomat

nykyään. Joihinkin muita jumalia palvoviin heimoihin kohdistettiin syvää vihaa ja niitä hävitettiin. Jumala ei sallinut israelilaisten mennä naimisiin pakanoiden kanssa, suojelemaan omiaan epäjumalilta. (5. Moos.7:1-6.) Israelilaisten keskuuteen tulleita muukalaisia tuli kuitenkin kohdella hyvin, yhtä hyvin kuin oman heimon jäseniä. Tässä Jumala vetoaa kansansa historiaan Egyptin orjuudessa (3.Moos. 19:33–34; 5.Moos. 10:19). Jumala voi olettaa ihmisten kykenevän oman kokemuksen perusteella samaistumaan ja kokemaan myötätuntoa toisiin, samankaltaisessa tilanteessa oleviin. Jumala on luonut ihmisen vastuulliseksi olennoiksi.

Vaikka Jumalan lupauksen ymmärrettiin alun perin koskevan vain Jumalan valittua kansaa, Jeesus kohtasi ja kertoi myönteisesti myös muukalaisista (Luuk.17:18; Luuk.10:33; Matt.15:28). Osa vierasheimoisista tuntui ymmärtävän ja vastaanottavan Jumalan sanan paremmin kuin juutalaiset. Muukalaisen tai oman yhteisönsä hyljeksimänä elävän Jumala on voinut muuttaa elämää tuovaksi koko yhteisölle. Näin tapahtui esimerkiksi moabilaisen Ruutin (Ruut.1–4) ja sen samarialaisen naisen kohdalla, jonka Jeesus tapasi Sykarin kaivolla (Joh.4:4–42).

Uudessa Testamentissa vieraille osoitettavasta rakkaudesta käytetään sanaa *filoksenia*, minkä voi kääntää vieraanvaraisuudeksi (Saarinen 2011, 39). Sana voidaan kirjoittaa myös *philoxenia* (ks. Saarinen 2008, 5). Kristillisen vieraanvaraisuuden toivotaan menevän tavallista pidemmälle, oman tuttavapiirin ulkopuolelle (Matt. 5:47; Luuk 14:12; Saarinen 2011, 41). Sodomassa Loot oli valmis suojelemaan kaupunkiin tulleita muukalaisia oman perheensä kustannuksella (1.Moos. 19:4-9) asettaen näin esimerkin siitä, kuinka vakavasti vieraiden kunnioittamiseen tulisi suhtautua. Saarinen pohtii vieraanvaraisuuden rajaa teoksessaan *Minä olin outo* (2011). Hän liittää *filoksenian* evankeliumiin, mutta toteaa samalla käsitteen outouden, sillä se on näennäisesti ristiriidassa Raamatun jälkeläisiä suojelevien tekstien kanssa (Saarinen 2011, 52).

Raamattu ei kehota auttamaan velvollisuudentunnosta vaan rakkaudesta. Auttamisen ei tulisi olla yksisuuntaista, vaan molemminpuolista vuorovaikutusta, joka vähentää toiselta. Snyder (2007) kuvaa kristityn olevan kutsuttu radikaaliin ja vastavuoroiseen vieraanvaraisuuteen, jossa olemme avoimia muuttamaan omia käsityksiämme. Toisen ihmisen erilaisuus voi rikastuttaa omaa elämäämme, mutta tämä tarkoittaa usein ns. mukavuusvyöhykkeen ulkopuolelle uskaltautumista. Turvapaikanhakijoita auttavat tuntu-

vat saavan yhtä paljon tai enemmän kuin antavat. Ilman antautumista vuorovaikutukseen toiseudesta ei tule veljeyttä, jolloin jakamista ei tapahdu, eikä uutta elämää voi syntyä. (Snyder 2007, 353–355.)

4.3 Auttaminen ja palvelu seurakunnassa – perusteita Raamatusta

Lähimmäisten auttaminen ja tukeminen näkyvät Vanhassa Testamentissa jo luomiskertomuksessa, jossa Jumala on tarkoittanut riittävän toimeentulon ja turvan koskemaan kaikkia. Myöhemmin heikommassa asemassa olevista huolehtiminen näkyy lainsäädännön lisäksi profeettakirjallisuudessa ja psalmeissa. Lähimmäisiä, vaikkakin Vanhassa Testamentissa niiden ajateltiin tarkoittavan lähinnä toisia israelilaisia, tuli auttaa, vaikka nykyisenkaltaista diakonian tehtäviä ei silloin ollut. Erityisesti kuninkaan katsottiin olevan päävastuussa puutteenalaisista. (Latvus 2007, 55–57.)

Uudessa Testamentissa auttamiseen liittyy rakkauden kaksoiskäsky (Sakasti i.a.). Jeesus itse liitti palvelemisen evankeliumin ytimeen, sillä ”Ei Ihmisen poikakaan tullut palveltavaksi, vaan palvelemaan...” (Mark. 10:45). Ja hän kutsuu seuraajiaan tekemään samoin (Joh. 12:26; 1.Joh. 2:6; 1.Piet.2:21). Vaikka alkuseurakunnassa kiinnitettiin eniten huomiota omien hädänalaisten auttamiseen, niin jo Jeesuksen vertauksessa laupiaasta samarialaisesta tulee esille diakonian luonne, joka ei erottele ihmisiä avun ulkopuolelle. Ainakin 200–300-luvuilla toimineista seurakunnista on jäänyt historiallisia kirjoituksia, joiden mukaan kristityt auttoivat silloin lähimmäisiään vakaumuksesta riippumatta. (Räisänen 2007, 45–51.)

Luterilaisen kirkon velvollisuus lähimmäisen rakkauteen ja diakonian viran toteuttamiseen on kirjattu kirkkolakiin (Kirkkolaki 1054/1993 luku 1, 2§; Luku 4, 1§). Kirkkojärjestyksen (1055/1993) mukaan jokaisessa seurakunnassa tulee olla ainakin yksi diakoniatyöntekijä (KJ 6 luku, 1). Samassa järjestyksessä (KJ 4, 3§) todetaan diakoniatyön kuuluvan myös kaikille seurakuntalaisille. Siinä diakoniatyö määritellään rakkauteen perustuvan avun antamiseksi etenkin niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muuten auteta. Ortodoksinen kirkko määrittelee omassa kirkkojärjestyksessään diakonian hyvin samankaltaisesti ja tuo myös esille maallikon vastuun heikoimpien auttamisesta ja tukemisesta (174/2007 1, 10§). Muiden kirkkojen ja seurakuntien toimintaa ei säädellä

lailla. Niitä koskevat uskonnonvapauslain (453/2003) lisäksi samat säädökset kuin muita yhteisöjä.

Matteuksen evankeliumissa Jeesus liittää muukalaisen palvelemisen hänen palvelemiseensa (Matt. 25: 31–46). He, jotka eivät ole auttaneet, tuomitaan, mutta tuomion syynä ei ole itse tekemättömyys, vaan sydämen asenne kärsiviä kohtaan. (Häkkinen 2010c, 202–207.) Kristinuskossa on kyse Jeesuksen seuraamisesta ja sen elämisestä todeksi, mitä hän on opettanut ja miten elänyt. Usko Jeesukseen ei ole vain mielen sisäistä uskoa, vaan se on tarkoitettu näkyväksi (Matt. 5:15-16). Jaakobin kirjeen (Jaak. 2:17) sanoin: ”Yksinään, ilman tekoja, se (usko) on kuollut.” Uskon tulee siis näkyä tekoina, olla ”*rakkautena vaikuttavaa uskoa*”, kuten apostoli Paavali asian ilmaisi (Gal.5:6). Auttaminen kuuluu kaikille kristityille.

4.4 Kohtaaminen kristittynä

Jotta voi auttaa, täytyy ihminen kohdata (Rättyä 2012, 84). Auttamista tai ohjausta voi toteuttaa myös ilman kohtaamista, mutta silloin työ voi tuntua tekijänsä kannalta mekaaniselta, eivätkä kristillisen auttamisen näkökulmat toteudu (Mattila 2003, 57). Kohtaamisen onnistumiseen vaikuttaa moni asia. Vaikka kohtaajana on kristitty, joka haluaa seurata Jeesuksen esimerkkiä, kyseessä on ihminen, jolla ei välttämättä ole ammattiauttajan koulutusta. Ihmiskäsityksellä on suuri merkitys siihen, millaisena näemme toisen ihmisen: onko hän olosuhteiden uhri vai rikollinen (Niemelä 1999). Kristillisessä ihmiskäsityksessä ihmisen arvo tulee Jumalasta. Hän on luonut ihmisen omaksi kuvakseen. Ihminen on siis itsessään arvokas, ei sen vuoksi, mitä hän tekee. Ihmisen olemukseen on sisäänkirjoitettuna yhteys Jumalaan ja toisiin ihmisiin. Synti kuitenkin erottaa meitä luojastamme ja vaikeuttaa kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. Jeesuksen sovitustyön kautta voimme pyrkiä toimimaan vastuullisesti ja toteuttaa luomisessa annettua tehtävää. Ihminen on lunastettu palvelemaan. (Niemelä 2002, 88–90.) Tiedostettuaan oman syntisyytensä kristityn on helpompaa kohdata apua tarvitsevia heitä tuomitsematta. Näin asiakassuhteen luottamuksen rakentuminen on todennäköisempää.

Jokaisen kristityn tulee tehdä hyvää lähimmäiselleen, mutta pelkkä yksittäisten ihmisten hyväntekeväisyys voi luoda riippuvuutta. Hyvien tekojen lisäksi tulisi kiinnittää huo-

miota rakenteisiin ja vaatia oikeudenmukaisuutta. On eri asia suhtautua apua tarvitsevaan kerjäläisenä kuin henkilönä, jolla on oikeus pyytää apua, sillä häntä on kohdeltu väärin. Näin autettavan ja auttajan suhde voi olla tasaveroinen. (Dietrich 2014, 42–44.)

Into auttaa saattaa joskus mennä ajattelun edelle, jolloin hyvää tarkoittava teko voi huonontaa turvapaikanhakijan tilannetta, mikäli kokonaisuutta ei oteta huomioon. Snyder (2007) näkee vaarana auttamisen yksisuuntaisuuden, jolloin avun kohteelle voi jäädä passiivisen vastaanottajan rooli. Auttamisen suurin este Isossa-Britanniassa liittyy kaupunkien poliittiseen tilanteeseen. Ihmiset elävät epävarmuudessa oman toimeentulon ja asumisen suhteen, jolloin vieras koetaan uhkana perusturvallisuudelle. Tämä pelko siitä, että joutuu luopumaan asioista, joita ei tunnu riittävän itsellekään, tulisi tiedostaa. Ihmisten kohtaamisessa olisi Snyderin mukaan hyvä ottaa huomioon myös maahanmuuttoon negatiivisesti, pelosta käsin, suhtautuvat. Heiltä ei sovi odottaa vieraanvaraisuutta, ellei heitä ole myös autettu. (Snyder 2007, 352–358; 2012, 200.)

4.5 Kirkko turvapaikkana

Kirkot ja kristityt ovat aina tarjonneet turvapaikkaa vainotuille ihmisille. Euroopan kirkot aktivoituivat turvapaikkoina toisen maailmansodan aikana ja nykyisen kaltainen käytäntö muodostui 1970-luvulla. Ajatus kirkosta pyhänä tilana, jonka rauhaa ei saa häiritä, on ollut Pohjoismaissa tuttu jo pitkään. Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN) julkaisi vuonna 2007 Kirkko turvapaikkana -asiakirjan, jossa annetaan ohjeita seurakunnille turvapaikkakäytäntöjä varten. (Suomen ekumeeninen neuvosto 2007.) Tätä täydentämään SEN julkaisi Kirkkoturvakäytäntö -oppaan vuonna 2015 (Suomen ekumeeninen neuvosto 2015).

Espoon emerituspiispa Mikko Heikka oli yksi heistä, jotka ajoivat kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden asioita ennen julkaisun ilmestymistä. Hän kuvaa asiakirjan teemaksi kohtaa Matteuksen evankeliumista: ”*Autuaita ne, jotka toisia armahtavat: heidät armahdetaan.*” (Ahoipelto 2014.) Oppaassa turvapaikan tarjoaminen perustellaan paitsi Raamatusta selkeästi nousevilla arvoilla, eettisillä ohjeilla ja esimerkeillä, myös kirkon traditiolla. Samalla se haastaa kirkon työntekijöitä toimimaan omantunnon ja vakaumuksena mukaisesti, vaikka se olisi yhteiskunnan sääntöjä vastaan.

Kirkko turvapaikkana -käytännössä ei ole kyse piilottamisesta vaan avoimesta yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Turvaa annetaan sitä pyytämään tulleelle henkilölle tai perheelle, jolla on perustellut syyt, eikä muuta keinoa enää ole. Kyseessä on väliaikainen suoja asianajamisen ajaksi, esimerkiksi päätöksestä valittamiseksi. Asiakirja korostaa turvapaikan tarjoamisen olevan yhteisön päätös, hengellinen sellainen. (Suomen ekumeeninen neuvosto 2007.) Samalla turvataan seurakuntalaisten jaksaminen, kun kukaan ei ole yksin vastuussa asiasta.

Keski-Euroopassa on organisaatioita, joissa maan seurakunnat toimivat yhteistyössä turvapaikka-asioissa. Näin ne saavat tukea toisiltaan ja organisaatio järjestää muun muassa koulutuksia turvapaikan hakemiseen liittyvistä asioista. Tällaisia verkostoja ovat esimerkiksi Saksassa toimiva Ekumeeninen liittovaltion turvapaikkatyöryhmä ry (Ökumenische Bundesarbeitsgemeinschaft Asyl in der Kirche 2015) sekä Alankomaissa oleva INLIA (International Network of Local Initiatives with Asylum Seekers). Jälkimmäinen on paikallisten uskonnollisten yhteisöjen perustama verkosto, jonka tarkoituksena on tukea ja rohkaista toisia heidän auttaessaan turvapaikanhakijoita. Noin 500 paikallista uskonyhteisöä kuuluu verkostoon. (INLIA 2015.)

Suomessa toimivista vastaavanlaisista hengellisistä auttamiseen keskittyvistä yhteisöistä tai verkostoista ei ole saatavissa tietoa, mutta seurakunnat voivat tarvittaessa pyytää apua pakolaisia auttavista järjestöistä kuten Pakolaisneuvonnasta ja Vapaa liikkuvuus -järjestöstä. Pakolaisneuvonnassa heidän resurssinsa ulottuvat kielteiseen turvapaikka-päätökseen saakka (Suoranta 2010).

5 TUTKIMUKSEN RAJAUS JA TARKOITUS

Tämä opinnäyte on osa isompaa tutkimushanketta *Tuntemattomat*, jonka suurimpina tavoitteina on lisätä ymmärrystä paperittomien tilanteesta sekä tiedottaa siitä eteenpäin. Hankkeessa kerätään tietoa paitsi haastattelemalla itse paperittomia, keräämällä myös tietoa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden kokemuksista paperittomien tilanteesta. (Katisko 2015.) Luterilaisten seurakuntien ja paperittomien kohtaamisesta pääkaupunkiseudulla on tällä hetkellä tekeillä oma tutkimuksensa osana samaa Tuntemattomat-tutkimushanketta kuin tämä opinnäytetyö. Tästä syystä rajaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle Suomen evankelis-luterilaiset seurakunnat ja niiden järjestöt. Poikkeuksena tästä on International Evangelical Church in Finland (IEC), jolla on yhteys luterilaiseen kirkkoon, mutta joka luokittelee itsensä tunnustustenväliseksi seurakunnaksi (IEC 2015; Valomerkki 2015). Vaikka Tuntemattomat-hanke toteutetaan pääkaupunkiseudulla ja Lahdessa, olen alueen laajuuden vuoksi rajannut oman tutkimukseni koskemaan vain Helsinkiä. Tässä työssä viitatessani seurakuntiin, jotka ovat olleet mukana tutkimuksessa, tarkoitan niitä kristillisiä seurakuntia, jotka eivät kuulu Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja toimivat Helsingissä.

Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomien kristillisten seurakuntien ja paperittomien ihmisten kohtaamisia Helsingissä sekä niiden vaikutuksia paperittomien tilanteeseen. Lisäksi selvitän työntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä paperittomien auttamisesta. Näiden tulosten avulla hahmotan seurakuntien mahdollisuuksia ja halua paperittomien auttamiseen.

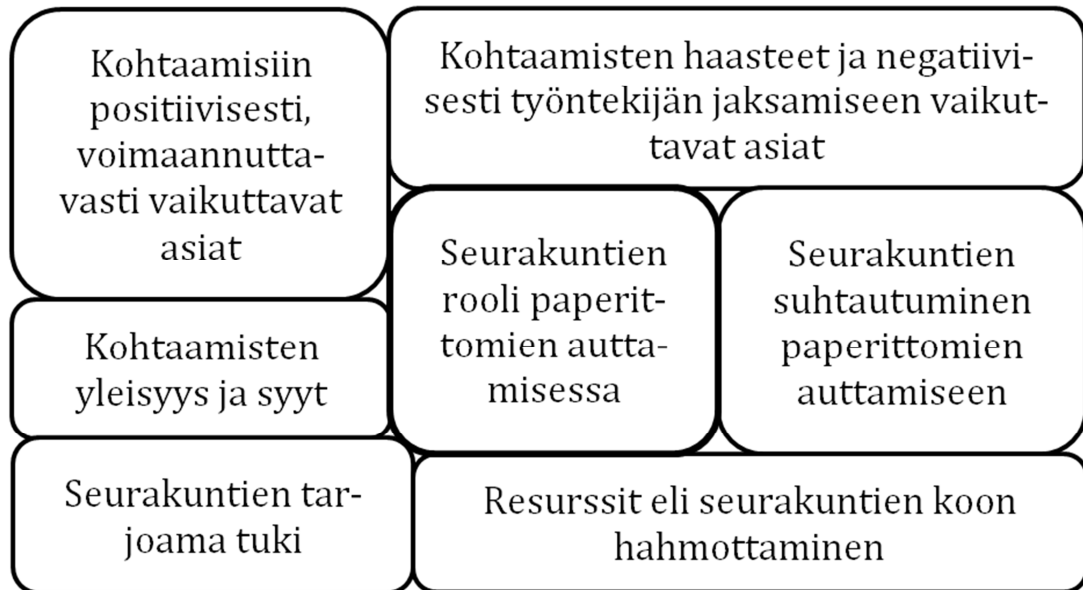
Selvitän työlläni kahta asiaa.

1. Seurakuntien roolia paperittomien auttamisessa.
2. Seurakuntien toiminnan suhteutumista Raamatun mukaiseen vieraanvaraisuuteen.

Tavoitteenani on ensisijaisesti tuottaa tietoa, joka voi auttaa yhteiskunnallisia päättäjiä ymmärtämään luterilaiseen kirkkoon kuulumattomien seurakuntien roolia paperittomien tilanteessa. Toissijainen tavoitteeni on selvittää, miten seurakuntien toiminta suhteutuu Raamatun ajatukseen muukalaisten auttamisesta eli millä tavoin kristillinen vieraanvaraisuus ilmenee suhteessa paperittomiin. Tutkimuksen kohteina ovat siis Helsingissä

toimivien, muiden kuin luterilaiseen kirkkoon kuuluvien, seurakuntien työntekijöiden kokemukset ja mielipiteet kohtaamisista paperittomien kanssa.

Kuvioon 1 olen hahmottanut asioita, joiden avulla tulen selvittämään seurakuntien roolia paperittomien tukena. Palaan tähän kuvioon kootessani tuloksia luvussa 7.8.

KUVIO 1. Osa-alueet, joilla selvennän seurakunnan roolia

Rooli on monen tekijän summa. Kuviossa 1 on nähtävissä niitä keskeisiä asioita, joiden avulla tarkennan seurakunnan roolia paperittomien parissa. Osa-alueiden muodostumiseen on vaikuttanut se, mitä on ollut mahdollista selvittää tällä tutkimuksella. Roolin suhteen keskityn auttamiseen ja tukemiseen paperittomien haavoittuvan aseman takia. Mikäli paperittomassa asemassa olevien ja seurakuntien suhdetta toisiinsa haluaisi tarkastella ilman auttaja-autettava-asetelmaa, tulisi kohderyhmän olla neutraalimpi, kuten maahanmuuttajat tai siirtolaiset.

Kokemuksia tutkimalla tuon työntekijöiden näkökulman paperittomien asiasta yhteiseen hankkeeseen, jota kautta tieto kulkeutuu eteenpäin yhteiskunnallisille päättäjille. En kuitenkaan pyri vastaamaan suoraan Tuntemattomat-hankkeen tutkimuskysymyksiin, joissa selvitetään keitä paperittomat ovat ja millaista on elää paperittomana. Koen, että sellaisen tiedon kysyminen seurakunnan työntekijöiltä ei välttämättä tuottaisi rikasta

aineistoa. He eivät aina tiedä tapaamiensa ihmisten taustoja, ja kokemusta paperittomuudesta on parempi kysyä heiltä itseltään. Uskon tutkimukseni tuovan lisävalaistusta jälkimmäiseen kysymykseen eli siihen millaista on elää paperittomana.

Tutkimuskysymykseni jakautuvat kahteen osaan:

a) Kohtaamiset

1. Mistä syistä paperittomat hakeutuvat seurakuntiin ja kuinka yleistä se on?
2. Millaisia kohtaamisia on ollut ja miten ne ovat vaikuttaneet paperittomaan?

b) Kokemukset ja ajatukset kohtaamisista

3. Miten työntekijät ovat kokeneet kohtaamiset ja miten he suhtautuvat auttamiseen?

Koska aihetta ei ole Suomessa tutkittu tai siitä ei ole saatavissa tietoa, lähdän liikkeelle perustasta: onko edes kohtaamisia? Kuinka yleistä tai satunnaista on paperittomien hakeutuminen seurakuntiin ja mistä syystä he sinne tulevat? Syiden kartoittaminen auttaa hahmottamaan paperittomien tarpeita sekä heidän odotuksiaan seurakunnista.

Kartoitan opinnäytetyössäni sekä kohtaamisia että niistä seurannutta toimintaa paperittomien kanssa, sillä molempia voi olla erikseen. Kohtaaminen, jossa pystytään asettumaan ihmisen rinnalle ja ottamaan toinen vakavasti, mahdollistaa luottamuksen syntymisen ja on edellytyksenä tuen onnistuneelle antamiselle (Mattila 2003, 57; Rättyä 2009, 93–96). Kohtaamisia voi myös tapahtua ilman, että on mitään varsinaista toimintaa. Tässä tutkimuksessa sisällytän kohtaamisen käsitteeseen sekä onnistuneet kohtaamiset että epäonnistuneet eli ne, joissa kohtaamisyritys on esimerkiksi torjuttu. Näitä kuvaisi paremmin sana tapaaminen, mutta hyvien ja huonojen tai torjuttujen kohtaamisten väliset erot eivät ole aina selviä, enkä halua asettaa haastateltavia asemaan, jossa he joutuisivat päättämään, kumpia heillä on ollut.

Selvittämällä seurakunnan työssä olevien kokemuksia kohtaamisista tai toiminnasta paperittomien kanssa, on mahdollista syventää käsitystä toiminnan luonteesta sekä tuoda näkyväksi mahdollisia haasteita toiminnassa. Lisäksi selvitän kohtaamisia helpottaneita asioita.

Olen kiinnostunut myös työntekijöiden suhtautumisesta paperittomiin ja siitä mitä he ajattelevat auttamisesta. Oletan näiden asioiden vaikuttavan heidän motivaatioonsa kohdata heitä. Samalla opinnäytteeni saa tieteellisemmän ulottuvuuden verrattuna siihen, että keskittyisin vain toiminnan kartoittamiseen. Alasuutarin (1993, 37) mukaan jonkin ilmiön yleisyyden tai levinneisyyden tarkasteleminen ei ole tiedettä, vaan kyse on jonkinlaisesta selvityksestä.

Opinnäytetyöni julkaisun jälkeen kerron tutkimusten tuloksista niihin haastattemilleni seurakunnille, jotka ovat sitä pyytäneet. Ne voivat halutessaan kehittää omaa toimintaansa tulosten pohjalta. Samalla toivon työni toimivan keskustelunavauksena sekä seurakuntien sisäiselle että yhteiselle toiminnalle paperittomien osalta. Toive perustuu oletukseen siitä, ettei vuoropuhelua eri uskonnollisten yhdyskuntien välillä olisi paljoa. Voi olla, että olettamukseni osoittautuu vääräksi tutkimuksen edetessä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, joka kartoittaa ilmiön luonnetta ja yleisyyttä. Se vastaa kysymyksiin mitä ja miten. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2000, 128). Selvitämällä työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia aiheesta, haasteita, kohtaamisia helpotaneita asioita sekä suhtautumista, annan samalla tutkimukselle mahdollisuuden toimia selittävästi, eli tuottaa vastauksia myös miksi-kysymyksiin. En kuitenkaan pyri saamaan suoraan yleistettävissä olevia vastauksia, sillä se ei olisi aineiston suppeuden takia edes mahdollista.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellisuutta sellaisena kuin se on. Pyrkimyksenä on löytää ja havaita jo olemassa olevia asioita ennemmin kuin testata hypoteeseja. Sen avulla on mahdollista saada ihmisen itsensä ääni kuuluville. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 155.) Pysin työni avulla kuvaamaan tilannetta seurakunnissa sekä ymmärtämään jotain heidän tilanteestaan ja kokemuksistaan. Kokemuksia tutkittaessa on oleellista kysyä asiaa heiltä, jotka tietävät siitä parhaiten (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 85). Haastattelin seurakunnissa toimivia työntekijöitä tai vapaaehtoisia puhelimitse toteutettavilla teemahaastatteluilla.

Haastattelu on sopiva menetelmä muun muassa silloin, kun tutkittavaa aihetta ei ole paljoa kartoitettu ja halutaan mahdollisesti syventää saatuja vastauksia. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa esitetään samat kysymykset kaikille haastateltaville, mutta niiden esittämistapaa tai järjestystä voidaan muuttaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–37, 47.) Avoimet vastaukset sopivat silloin, kun tutkija haluaa hahmottaa aihetta, josta ei vielä ole yleisesti hyväksytyjä luokkia (Järvinen & Järvinen 2000, 156). Suomen osalta aiheesta ei ole tietoa, joten tiedon hankkiminen avoimilla kysymyksillä on perusteltua. Sisällytin haastatteluun kaksi strukturoitua kysymystä: numerot kolme ja neljä haastattelulomakkeessa (Liite 2). Niistä jälkimmäinen perustui Snyderin (2012) jo laatimaan luokitteluun. Valmiit vastausvaihtoehdot toimivat tässä tapauksessa ajatuksia herättelevinä esimerkkeinä, sillä käytin lomaketta vain runkona teemahaastatteluille.

Nimensä mukaisesti teemahaastattelu muodostuu joistain etukäteen valituista teemoista, mutta haastattelija voi syventää niitä lisäkysymyksillä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Haastattelujen vastausprosentti on yleensä kyselyjä suurempi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36). Teemahaastattelu soveltui edellä mainituista syistä parhaiten opinnäytetyöni tutkimattoman aiheen tarkasteluun. Valitsin tämän metodin siitä huolimatta, että kysely, esimerkiksi puhelimitse, olisi ollut nopeampi ja kenties selkeämpi toteutettava. En usko, että sen avulla olisin saanut niin syvällisiä vastauksia. Opinnäytetyöni olisi voinut toteuttaa myös keskittymällä vain muutamaaan seurakuntaan ja haastatteleamalla useaa eri henkilöä sieltä esimerkiksi ryhmähaastatteluilla. Näin olisin kenties saanut hyvää tietoa näiden seurakuntien toiminnasta ja haasteista, mutta en tietoa siitä, kuinka yleisiä kohtaamiset ovat.

Havainnointi sopii itse kohtaamisissa tapahtuvan vuorovaikutuksen tutkimiseen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71), mutta opinnäytetyöni aiheen arkaluontoisuuden vuoksi paperittomien ja työntekijöiden keskustelujen seuraaminen tuskin olisi ollut mahdollista. Lisäksi olisin joutunut rajaamaan tutkimukseni yhteen tai kahteen seurakuntaan.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 64–65, 119) mielestä puhelinhaastattelut sopivat paremmin strukturoituihin haastatteluihin, sillä niissä jäävät kokonaan pois kaikki ei-sanallinen ilmaisu, kuten eleet, ilmeet ja asennot. Samalla he toteavat esimerkiksi Drevlerin (1998) pitävän puhelimitse tehtyjä haastatteluja sopivina puolistrukturoituun haastatteluun, sillä se helpottaa kaukana olevien ja kiireisten ihmisten tavoittamista. Valitsin puhelinhaastattelut tämän opinnäytetyön aineistonkeruutavaksi, sillä halusin tavoittaa mahdollisimman monta kohderyhmästäni ja samalla mahdollistaa myös syvemmän tiedon keräämisen kuin mitä kyselyn tai strukturoitujen kysymysten avulla olisi ollut mahdollista. Saamani aineiston käsittelyssä käytin sekä teoriaohjaavaa että aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

6.2 Tutkimusjoukon rajaus ja tutkimusympäristö

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä asioista yleistettäviä päätelmiä tai kertoa miten keskimäärin toimitaan. Tästä syystä aineiston koolla ei ole samanlaista merkitystä kuin tilastollista tutkimusta tehdessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000,

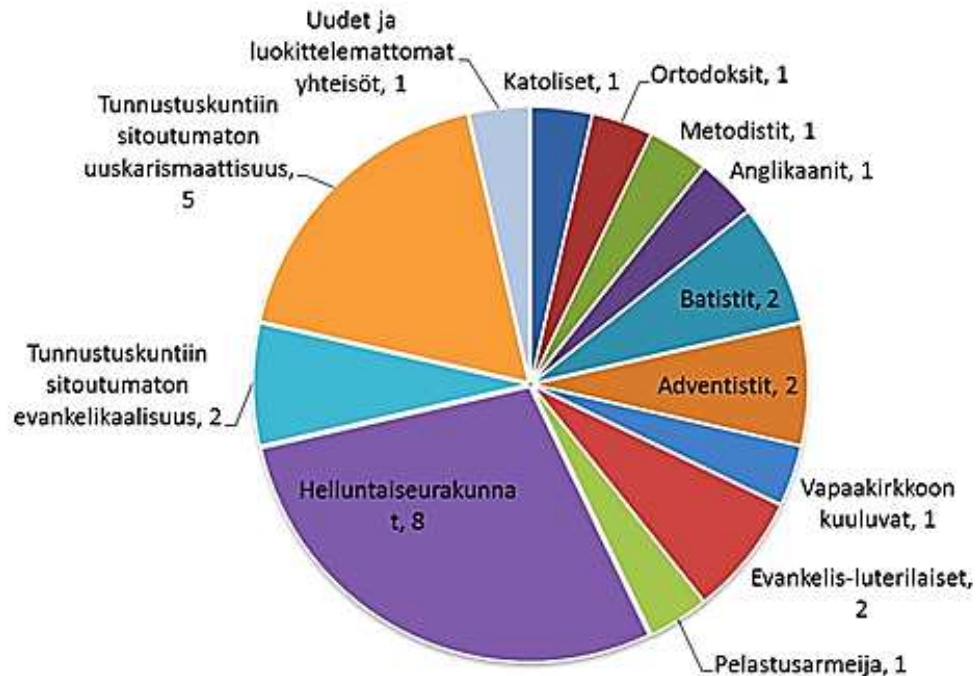
168.) Valitsin alun perin opinnäytetyöni tutkimusjoukoksi kaikki Helsingissä toimivat Suomen luterilaiseen kirkkoon kuulumattomat seurakunnat, sillä en tiennyt mitkä niistä ovat kohdanneet paperittomia. Seurakuntien valitsemisessa olisin voinut käyttää informanttia, avainhenkilöä, joka olisi perillä tutkittavasta kentästä, kuten Suomen Ekuumeenisen Neuvoston (SEN) tai Suomen Evankelisen Allianssin (SEA) puheenjohtajaa. Toisaalta kaikki tutkimusjoukon seurakunnat eivät kuulu kumpaankaan yhteisöön, joten tieto heidän toiminnastaan ei olisi tullut näkyviin.

Laadullisissa tutkimuksissa on tavallista, ettei haastatella koko tutkimusjoukkoa, varsinkaan jos se on laaja, vaan siitä valitaan harkinnanvarainen näyte. Osallistujien tulee täyttää tutkimuksen kohderyhmän kriteerit. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58; Tuomi & Sarajärvi 2013, 87.) Tutkimuksen perusjoukon kartoitukseen käytin Uskonnot Suomessa –tietokantaa, johon Kirkon tutkimuskeskus on Uusien uskonnollisten liikkeiden tutkijaverkoston, USVA ry:n, kanssa koonnut ja ylläpitää tietoja uskonnollisista yhteisöistä Suomessa. Yhteisöt on jaoteltu uskontoperinteittäin. (Uskonnot Suomessa -hanke 2015.) Näistä listoista etsin kristilliseksi luokiteltuja seurakuntina toimivia yhteisöjä, joiden kotipaikaksi on ilmoitettu Helsinki ja jotka eivät kuulu Suomen luterilaiseen kirkkoon. Luther-säätiön olen rajannut tutkimuksen ulkopuolelle. Pyrkiessään rakentamaan jumalanpalvelusyhteisöjä luterilaisen kirkon sisällä (Uskonnot Suomessa 2015) se ei ole täysin kiistatta irronnut luterilaisesta kirkosta. Näin ollen se ei aivan vastaa tutkimuksen kohderyhmää.

Löysin tutkimukseeni soveltuvia seurakuntia vuoden 2015 keväällä 47 kappaletta. Sen jälkeen tarkastin seurakunnat etsimällä tietoa niistä internetistä. Näistä 47 seurakunnasta 12 jäi tutkimukseni ulkopuolelle eri syistä. Osa toimi enimmäkseen muualla kuin Helsingissä, osalla ei ollut yhteystietoja ja jotkut toimivat samoissa tiloissa toisen samaa uskontoperinnettä edustavan seurakunnan kanssa. Jäljelle jääneet 35 seurakuntaa (Liite 1) otin mukaan tutkimukseen. Näistä seitsemää seurakuntaa en kuitenkaan päässyt haastattelemaan. Yleisin syy oli se, ettei heihin saanut yhteyttä sillä puhelinnumero tai sähköposti oli vanhentunut tai he eivät vastanneet. Yksi seurakunnista ilmoitti kohteliaasti, pyydettyään ensin tarkemmat tiedot tutkimuksesta, ettei voinut osallistua siihen. Tein siis 28 haastattelua eli vastausprosentti on 80.

Vaikka tutkin sitä, minkä verran ja millaista työtä paperittomien kanssa tehdään, tarkastelen toimintaa järjestäviä seurakuntia vain yleisesti sen mukaan kuin haastattelussa on ilmennyt. Syitä on kaksi. Ensinnäkin kyseessä on niin heterogeeninen ryhmä, että lähes jokainen seurakunta tulisi kuvailla erikseen, mikä ei ole tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaista. Osallistuneet seurakunnat edustivat 13 eri kristillistä perinnettä (Kaavio 1). Yhden perinteen sisällä voivat asiat painottua eri tavoin.

Toisena seikkana on seurakuntien mahdollisuus pysyä anonyymeinä niin halutessaan. Monet uskonliikkeet ovat pieniä, yhden tai kahden seurakunnan yhteisöjä. Lyhyelläkin kuvauksella voi tällaisen tunnistaa helposti. Mahdollisuus vastaamiseen anonyyminä on erityisen tärkeää sekä mahdollisten seurakunnassa toimivien paperittomien kannalta että tutkimuskysymyksen eettisen latauksen takia, josta mainitsin jo johdannossa ja käsitteelin luvussa 4. Näin myös seurakunnat, joissa paperittomia ei huomioida, tai työntekijät kokevat etteivät tee riittävästi, uskaltaisivat vastata. Tutkimukseeni tämä anonyymiteetin suojeleminen vaikuttaa niin, etten voi tarkastella seurakuntia niiden tunnustuksellisuuden mukaan.

KAAVIO 1. Tutkimukseen osallistuneet 28 seurakuntaa uskontoperinteittäin

Tutkimukseen osallistuneet 28 seurakuntaa (Liite 1) edustavat monia kristillisiä suuntauksia, mutta helluntaiseurakuntia (8 kpl) sekä tunnustuskuntiin sitoutumattomia seurakuntia (5 kpl) oli eniten (Kaavio 1, s. 30). Osa seurakunnista sijaitsee kauempana Helsingin keskustasta ja osan toiminta vaikutti kotisivujen perusteella hyvin pienimuotoiselta. Tästä huolimatta otin ne mukaan tutkimukseen, sillä minulla ei ole ennakkokäsitystä siitä, missä kaikkialla paperittomat liikkuvat tai mitä kautta he saavat tietoa seurakunnista. Seurakuntien suuruudesta ja monikulttuurisuudesta sain tietää vasta haastattelujen yhteydessä. Siitä kerron luvussa 7.1.

6.3 Haastattelukysymysten rakentuminen

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 37) huomauttavat, että kiireessä tehdyt haastattelukysymykset ovat yksi eniten tutkimuksen luotettavuutta ja validiutta heikentäviä seikkoja. Opinnäytetyöni haastattelukysymyksiä pohdin sekä suunnitteluseminaarissa että pyysin kommenttia hanketta johtavalta tutkijalta. Tästä huolimatta huomasin työni edetessä jonkun täydentävän kysymyksen epäoleelliseksi, joten se jäi pois itse haastatteluista, vaikka sisältyikin halukkaille lähettämissäni kysymyslomakkeissa (Liite 2).

Teemahaastattelun kysymykset olen muodostanut tutkimuskysymysteni ja taustateorioiden mukaan. Teemat eivät kuitenkaan muodostuneet heti, vaan alussa minulle kävi, kuten Eskola ja Vastamäki (2001, 34) kertovat aloittelevasta tutkijasta, jolla on pitkä kysymyslista ja joutuu palauttamaan mieleensä tutkimusongelman. Kiviniemi (2001) kuvaa tutkimusta prosessina, jossa eri vaiheet eivät aina mene lineaarisesti eteenpäin. Päästessään paremmin perille aiheeseensa tutkija saattaa joutua palaamaan alkuun tarkistamaan esimerkiksi teemojensa tai tutkimuskirjallisuutensa soveltuvuutta tutkittavaan kohteeseen. Haastattelujen edetessä minulle selventyi, mitkä asiat ovat oleellisia tutkimuksessa ja mihin haluan keskittyä. Tämä auttoi haastatteluissa. Saatoin edetä teemojen mukaan, mikä teki haastatteluista luontevampia, keskustelunomaisempia.

Teemoiksi ja alateemoiksi muodostuivat:

- Kohtaamiset
 - Kuinka usein
 - Paperittomien syyt tulla seurakuntaan
 - Toiminta ja sen raamit (ohjeistukset, tavat, seurakuntien koko)
- Työntekijöiden kokemukset
 - Helpottavat asiat
 - Haastavat asiat
 - Kohtaamisen anti paperittomalle
- Yhteistyö ja vaikuttaminen

Teemahaastattelussa voidaan edetä teemojen mukaan, eikä tarkkoja kysymyksiä tarvitse olla kirjoitettuna. Tämä tuo haastattelutilanteeseen luontevuutta. Aloittaessani haastatte-
luja olin tehnyt tarkemmat haastattelukysymykset (Liite 2), jotka lähetin niille seura-
kunnille, jotka halusivat nähdä kysymykset etukäteen. Käytin sitä haastattelun runkona,
mutta pidin itse huolta siitä, että teemat tulivat käsitellyiksi. Kysymyslomakkeessa on
haastattelun helpottamiseksi merkitty eri värillä ne kysymykset, jotka kuuluvat kaikille
vastaaville ja ne, jotka koskevat vain seurakuntia, joilla on ollut kohtaamisia.

Aloitin haastattelun taustakysymyksillä seurakunnan koosta. Oletin tämän vaikuttavan
kohtaamisten yleisyyteen tai luonteeseen asettamalla toiminnalle rajoja. Koon hahmot-
tamiseksi olen kysynyt seurakunnan jäsenten, vapaaehtoisten sekä palkattujen työnteki-
jöiden määrää.

Snyder oli omassa tutkimuksessaan huomannut, että seurakuntien ja paperittomien koh-
taamisia voi jaotella neljään eri teemaan. Ne ovat vapaasti suomennettuna kohtaaminen
ruohonjuuritasolla, kohtaaminen vallankäyttäjien kanssa, kohtaaminen jumalanpalve-
luksessa sekä kohtaamiset teologiassa. (2012, 7, 26.) Vaikka Suomen ja Ison-Britannian
paperittomien tilannetta ei voi sellaisenaan verrata keskenään, päätin hyödyntää tätä
jaottelua kysyessäni paperittomien syistä hakeutua seurakuntaan sekä myöhemmin ana-
lysoidessani seurakuntien eri tapoja auttaa. Viimeistä teemaa en hyödyntänyt kysymys-
ten asettelussa, sillä sen selvittäminen vaatisi mielestäni laajempaa perehtymistä kunkin
seurakunnan toimintaan ja niitä ohjaaviin arvoihin.

Ruohonjuuritason kohtaamisen olen jakanut haastattelulomakkeen (Liite 2) kysymyksessä 4 pienemmän ja isomman fyysisen avun tarpeeseen. Asianajaminen näkyy kohdassa neljä kysymyksenä turvapaikasta tai avusta sen saamiseksi sekä kysymyksessä 10, jolla selvitän seurakunnan toimimisista paperittomien eteen yhteiskunnallisesti. Kohtaaminen jumalanpalveluksessa tulee esille vaihtoehdossa, hakeutuvatko paperittomat seurakuntaan hengellisten asioiden (rukous, rippi, kristittyjen yhteys) takia. Snyderin (2012, 35–43) tutkimuksessa osa näistä asioista meni päällekkäin. Esimerkiksi turvapaikan tarjoaminen ja sielunhoito liittyvät ruohonjuuritason kohtaamiseen, kun taas omassa tutkimuksessani olen jakanut ne eri kategorioihin.

Rajasin kysymykset paperittomien taustoista pois, vaikka ne ovat mukana isommassa tutkimushankkeessa. Oletan, ettei seurakunnilla ole tarkkaa tietoa asiasta eivätkä kysymykset tuo mitään lisäarvoa omaan tutkimukseeni, vaikka olisivatkin mielenkiintoista tietoa. Tein tämän päätöksen yhteisymmärryksessä hankkeen johtavan tutkijan, Marja Katiskon kanssa.

Toiminnan luonnetta hahmotan haastattelulomakkeen kohdissa 5 ja 7 kysymällä sitä mahdollisesti säätelevistä ohjeista ja toimintamalleista. Turvapaikan tarjoaminen tai apu sen saamiseksi vaatii toteuttajaltaan enemmän perehtymistä ja vaivannäköä kuin ruoan antaminen tai opastus työhaussa. Kysyn aiheesta kohdissa 7 ja 8. Jälkimmäisessä kohdassa kysyn haastateltavan tietoa Kirkko Turvapaikkana -dokumentista, sillä arvelin sen tiedon auttavan minua hahmottamaan seurakunnan perehtyneisyyttä sekä auttamaan heitä, mikäli he eivät siitä vielä tieneet. Saatuani kielteisen vastauksen tähän kysymykseen, kerroin dokumentista lyhyesti ja haastattelun päätteeksi tarjouduin lähettämään haastateltavalle siihen linkin, mikäli hän vaikutti kiinnostuneelta. Arvioni kysymyksen oleellisuudesta osoittautui tutkimuksen edetessä vääräksi, enkä koe vastausten lisänneen tietoa seurakuntien perehtyneisyydestä. Sen sijaan muutama haastateltava ilahtui saadessaan tiedon asiakirjan olemassaolosta.

Mahdollisuutta yhteistyöhön tai paperittomien asioiden pohtimiseen muiden kristittyjen kanssa selvitän kysymyksellä kymmenen. Luvussa 4.5 kerroin muualla toimivasta yhteistyöstä kristillisten järjestöjen kanssa. Mikäli haastattelemillani seurakunnilla on yhteyksiä, oletan sen saattavan vaikuttaa heidän tapaansa tukea paperittomia.

Haastateltavilla olisi Eskolan ja Suorannan (1998, 66–67) mukaan hyvä olla samantyyppinen kokemusmaailma sekä tietoa ja kiinnostus tutkittavaa aihetta kohtaan. Koska opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää seurakuntien kokemusta, niin tähän suositukseen en voinut vastata. Sen sijaan huomioin kokemusmaailman yhteneväisyyden sisällyttämällä haastatteluun kysymyksen haastateltavan ammatista, koulutuksesta ja työkokemuksesta. Näin siitä syystä, että oletan auttajain ammattiin kouluttautuneella tai pitkään työssään olleella olevan keskimääräistä enemmän valmiuksia kohdata suuressakin hädässä oleva. Ammattiauttajan on mahdollista ottaa tarvittaessa objektiivinen etäisyys ongelmiin.

6.4 Haastattelujen toteutus

Aloitin haastattelujen keräämisen 4. kesäkuuta 2015 soittamalla seurakuntiin. Suurimman osan sain tehdyksi ennen juhannusta ja muutama jäi vielä syksyyn. Viimeiset haastattelut tein 13. lokakuuta 2015. Puhelinnumerot katsoin heidän kotisivuiltaan. Soitin aluksi joko diakonille tai muulle työntekijälle, jonka arvelin osaavan ohjata minut oikealle henkilölle. Puhelun alussa esittelin itseni ja asiani sekä kysyin kuka seurakunnassa tietäisi näistä asioista.

Saatuani oikean henkilön kiinni esitin asiani lyhyesti ja pyysin osallistumaan haastatteluun. Tämän jälkeen joko sovin sopivan haastatteluajankohdan tai tein haastattelun saman tien. Mikäli sovin ajasta, kysyin haluaisiko haastateltava nähdä kysymykset etukäteen. Vain yksi halusi nähdä. Suurin osa haastatteluista tehtiin saman tien. Ennen haastattelua kerroin tutkimuksesta tarkemmin ja mitä siihen osallistuminen merkitsi. Tätä varten käytin saatekirjeen pohjaa (Liite 3), jotta olisi unohtanut mitään oleellista.

Joidenkin seurakuntien kanssa koetin sopia puhelinhaastattelua sähköpostitse kertoen samalla tutkimuksesta ja tiedustellen, haluaisivatko he nähdä haastattelukysymykset etukäteen. Saatekirjeen (Liite 3) sisältö oli aina mukana. Sähköposti ei ollut toimiva menetelmä haastateltavien kiinnisaamiseksi. Sitä kautta sain sovittua ajan vain neljälle haastateltavalle. Muille jatkoin soittelua. Pidin kirjaa tekemistäni yhteydenotoista ja niiden yrityksistä.

Englantia tai ruotsia pääkielenään käyttäviä seurakuntia oli kymmenen. Käänsin sekä saatekirjeen että haastattelukysymykset englanniksi, minkä hallitsen ruotsin kieltä vahvemmin. Arvelin ruotsinkielisten seurakuntien pystyvän vastaamaan myös englanniksi. Lopulta tein vain neljä haastattelua englannin kielellä.

Haastattelun runkona käytin valmiita kysymyksiä (Liite 2). Strukturoituihin kysymyksiin haastateltavat vastasivat tavallisesti omin sanoin, mutta tarvittaessa kerroin esimerkkeinä valmiit vaihtoehdot. Siirtyessäni kokemuksiä käsitteleviin kysymyksiin varmistin, että haastateltavalla itsellään oli ollut kohtaamisia paperittomien kanssa. Siihen saakka haastattelu oli saattanut pysyä yleisellä tasolla.

Grönfors (2011, 61) muistuttaa, että kun tutkimuksen tiedonlähteenä ovat vain haastattelut, tulisi haastateltavat valita tarkkaan ja samoja kysymyksiä kannattaisi esittää useammin kuin kerran. Tähän jälkimmäiseen kiinnitin huomiota varmistamalla, että olin ymmärtänyt vastaukset ja tarkentamalla kysymyksiä tarvittaessa, mikäli huomasin, että haastateltava vastaa hieman ohi kysymyksen.

Haastattelun päätyttyä tallensin sen tietokoneelleni aina omalla järjestysnumerollaan. Itse haastattelutiedostoon en merkinnyt tunnistetietoja, mutta koska pidin päiväkirjaa aineiston keruusta, saatoin tarvittaessa jäljittää järjestysnumeron avulla haastateltavan, mikäli sille olisi ollut tarvetta. Kirjoitin haastattelun puhtaaksi yleensä heti haastattelun jälkeen. Kahden haastattelun kohdalla taukoa oli viikon verran, mutta en kokenut sen haittaavan puhtaaksikirjoittamista

6.5 Aineiston analysointi

Kvalitatiivisen aineiston analysointi alkaa usein jo siinä vaiheessa, kun aineistoa kerätään. Tutkija tekee, ainakin mielessään, analyysiä siitä, mitä kenttätyössä havaitsee. (Grönfors 2011, 85; Kiviniemi 2001, 68.) Otin tämän huomioon aloittamalla oppimispäiväkirjan pitämisen opinnäyteprosessin alussa. Siihen tekemiäni huomioita olen hyödyntänyt analyysissä myöhemmin.

Saamani aineiston käsittelyssä käytin sekä teoriaohjaavaa että aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan teoriaohjaavassa analyysissä analyyysiyksiköt muodostetaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti, aivan kuten aineistolähtöisessä analyysissä. Analyysin tekoa ohjaa kuitenkin jokin teoria tai tieto. Analyysin luokkien muodostamiseen vaikuttavat sekä tutkijan aikaisempi tieto asiasta sekä aiemmat tutkimukset, mutta myös aineistosta itsestään tehdyt huomiot. (Tuomi & Sajajärvi 2013, 96–97.) Paperittomien tarpeen ja seurakuntien toteuttaman toiminnan kuvaamiseen teorialähtöinen sisällönanalyysi sopii, sillä olen kysymysten pohjana käyttänyt sitä seurakuntien toiminnan jaottelua, minkä Snyder (2012) havaitsi Iso-Britannian seurakunnista. Kokemuksia selvitän enemmän aineistolähtöisesti, sillä niistä minulla ei ole tiedossa valmista luokittelua.

Yksinkertaisuudestaan huolimatta laskemisella on perusteltu paikkansa laadullisessa analyysissä: sen avulla voi helposti ilmaista jonkin asian esiintymistä tai yleisyyttä tutkittavassa joukossa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 30). Laskemista olen käyttänyt paperittomien tarpeiden ja kohtaamisten yleisyyden kuvaamisessa sekä luodessani kaaviot 2 ja 3 (s. 44) havainnollistamaan seurakuntien tarjoamaa apua.

Laadullisen aineiston analyysissä kerätty aineisto järjestetään selkeämmäksi, jotta siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä. Tapoja sisällönanalyysin tekemiseen on useita. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91, 103, 108.) Analyysin vaiheista on tavallisesti erotettavissa osiin pilkkominen, jossa aineistoa pelkistetään, luokittelu, teemoittelu tai tyypittely, jolloin informaatio lisääntyy, ja synteessissä pyritään tulkitsemaan analyysissä saatua tietoa tuomalla se vuoropuheluun taustateorian kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143–145; Tuomi & Sarajärvi 2013, 91–93).

Järjestelin puhelinhaastattelujen avulla saamaani materiaalia jakamalla niitä ensin haastattelukysymyksissä esiintyvien teemojen mukaan. Eskola ja Suoranta (1998, 151) kuvaavat haastatteluaineiston laadullisen analyysin vaiheita todeten puhtaaksikirjoitetun aineiston ensimmäiseksi käsittelyvaiheeksi sen järjestämisen. Aineiston sisäistämistä ja hahmottamista helpottaakseni lajittelin aineistoa ensin taulukoihin eri aiheiden mukaan ja järjestin seurakuntia esimerkiksi koon ja kohtaamisten mukaan. Käsitekartan avulla hahmotin, mikä on oleellista tutkimuskysymyksieni kannalta. Tällainen luokittelu on

yksinkertaisimpia aineiston järjestämisen muotoja (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93). Se auttoi minua tekemään päätöksiä siitä, mihin aion tutkimuksessa keskittyä.

Teemoitellessani aineistoa pidin koko ajan mukana haastattelun järjestysnumeron voidakseni tarvittaessa palata alkuperäiseen aineistoon, mutta en käytä niitä itse opinnäyte-työssä, jotta seurakuntia ei voisi tunnistaa. Sisällönanalyysiä tehdessäni valitsin analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuuden aina sen mukaan mitä etsin aineistosta. Välillä se oli yksittäinen sana, kuten ”*rahaa*” tai useampi lause, kuten:

Se on hyvin inhimillinen asia. Jokainen ihminen tarvitsee rohkaisua (encouragement). Jos minä olisin heidän asemassaan, tarvitsisin myös. He tietävät, että olen kristitty, kristitylle tämä on ensisijainen asia).

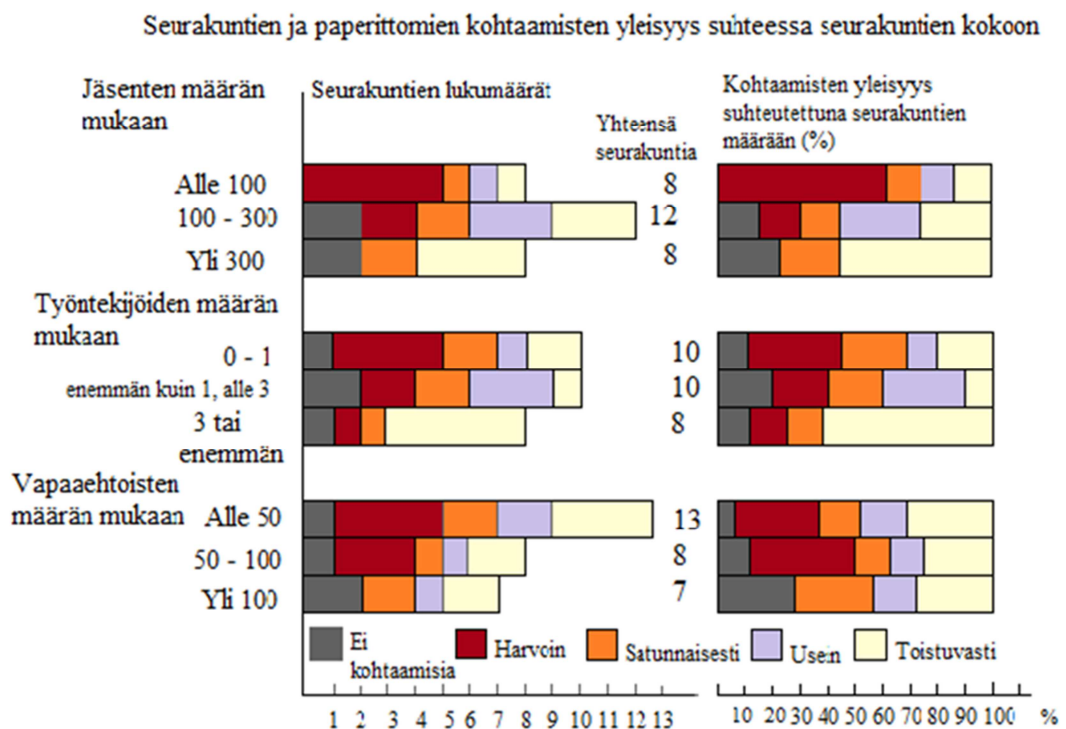
Saman analyysiyksikön kuvatessa useaa eri asiaa olen sijoittanut sen useampaan eri kategoriaan, jotta en menettäisi mitään aineiston sisällöstä. Esimerkiksi Taulukossa 1 edellisen sitaatin kohtaamista helpottavista tekijöistä pelkistin kahdeksi asiaksi: ”*selkeä käsitys kristityn tehtävästä*” ja ”*lähimmäisen rakastaminen*”, joista ensimmäisen yksikön sijoitin sekä asenteeseen että eettisesti oikeaan toimintaan. (Liite 4).

Siirtäessäni haastattelujen osia eri teemojen alle tulin samalla tehneeksi valintoja siitä, mikä on oleellista tutkimuksen kannalta. Tiivistin kirjoittamiani alkuperäisiä ilmaisuja tarvittaessa. Etsin niistä yhtäläisyyksiä, joiden mukaan ryhmittelin niitä alaluokkiin ja edelleen alaluokat yläluokkiin. Pääluokiksi kokosin yläluokat silloin kun se tuntui sopivalta, eli ne vielä kuvasivat aineistoa. Luokkien nimeämisen vaiheessa jouduin usein palaamaan alkuperäisiin haastatteluihin tarkistaakseni, että muodostamani luokat vastaavat aineistoa. Etenin analyysissä Miles ja Hubermanin (Tuomi & Sarajärvi 2013, 101, 108–112) kuvaaman kolmen vaiheen mukaan, jossa pelkistetty eli redusoitu aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään ja edelleen abstrahoidaan eli muodostetaan yhdistäviä käsitteitä. Klusterointi menee osittain päällekkäin tämän viimeisen vaiheen kanssa. Pääluokat rakentuivat aineistoa luokittelemalla, mutta samalla niiden muodostumiseen vaikutti tutkimuskysymys, johon pyrin vastaamaan. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 103, 113) muistuttavat, etteivät sisällönanalyysillä saadut pääluokat tai teemat ole vielä vastaus tutkimuskysymykseen, vaan niitä käytetään johtopäätösten tekemisessä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Kuvaus seurakunnista ja kohtaamisten yleisyydestä

Pyysin haastattelussa seurakuntia kuvailemaan kokoaan jäsenmäärän, vastuunkantajien eli vapaaehtoisten sekä työntekijöiden mukaan, sillä arvelin niiden vaikuttavan seurakunnan toimintaan. Tarvittaessa määrittelin mitä tarkoitan vapaaehtoisilla, jotta puhuimme samasta asiasta. Seurakuntien koot ovat nähtävissä kuviossa 2.

KUVIO 2. Seurakuntien ja paperittomien kohtaamisten yleisyys

Edellä olevassa kuviossa 2 kuvaan seurakuntien kohtaamisten yleisyyttä paperittomien kanssa suhteessa seurakuntien kokoon jäsenten, työntekijöiden ja vapaaehtoisten määrän mukaan. Esitän kohtaamisten yleisyyden sekä seurakuntien lukumäärinä että prosentteina suhteutettuna seurakuntien lukumäärään kussakin kokoluokassa.

Jaottelin tutkimukseen osallistuneet seurakunnat kolmeen eri suuruusluokkaan. Luokkien arvot määrittelin vastausten perusteella niin, että jokaisessa olisi edes joku seurakun-

ta. Haastateltujen seurakuntien koot vaihtelivat muutamasta kymmenestä jäsenestä useisiin tuhansiin, mutta ne jakautuivat melko tasaisesti eri suuruusluokkiin. Yli kolmasosalla seurakunnista oli jäseniä sadasta kolmeensataan. Noin kolmasosassa seurakunnista oli palkattuja työntekijöitä yksi tai ei yhtään. Saman verran seurakuntia oli luokassa ”enemmän kuin yksi, mutta alle kolme”. Tämä kategoria johtui siitä, että monissa seurakunnissa työntekijät ovat osa-aikaisia. Arvelin olennaisimmaksi tiedoksi vapaaehtoisten määrän, sillä yleensä he tekevät ison osan seurakunnan käytännön töistä. Tässä luokassa oli suurin hajonta. Lähes puolella vastanneista seurakunnista (13/28) oli vastuunkantajia vähän eli alle 50 ja yli sata oli neljäsosalla (7/28). (Kuvio 2.)

Haastattelun lopuksi kysyin vastaajan taustatietoina hänen koulutuksestaan ja työkokemuksestaan seurakunnan toimintaan liittyen (Liite 2), sillä arvelin sen voivan vaikuttaa saamiini vastauksiin. Suurin osa haastatelluista oli ammatiltaan pastoreita tai toimivat seurakunnan johdossa. Muut vastanneet toimivat diakonin asemassa tai monikulttuurisen työn koordinaattoreina. Kaikilla oli joko ammattiin sopiva koulutus tai työkokemus tai molempia. Lyhyin aika nykyisessä ammatissa oli kaksi vuotta. Näiden tietojen perusteella oletan kaikkien haastateltujen vastanneen Eskolan ja Suorannan (1998, 66–67) vaatimukseen yhteneväisistä taustoista, joten en käsittele heidän vastauksiaan suhteessa näihin taustatietoihin.

Jaottelin seurakunnat sijainnin mukaan kahteen ryhmään: kantakaupunki ja lähiö ajattellessä saattavan olla vaikutusta paperittomien kohtaamiseen. Kävi ilmi, että tutkimukseen osallistuneista 28 seurakunnasta vain kolme toimi lähiöissä. Jätän siis sijainnin tarkastelun pois tutkimuksesta sen pienen otoksen vuoksi.

Pienissä seurakunnissa kohtaamisia oli keskimäärin enemmän, mutta suurissa ja keskisuurissa tapahtui kohtaamisia useimmin. Eniten toistuvia kohtaamisia on seurakunnilla, joissa työntekijöitä on kolme tai enemmän. Vapaaehtoisten määrällä taas ei näyttäisi olevan vaikutusta siihen kuinka tavallista kohtaamiset ovat. (Kuvio 2.)

Selventääkseni vielä paperittomien ja seurakuntien kohtaamisten yleisyyttä sekä sen suhdetta seurakuntien monikulttuurisuuteen jaottelin nämä tiedot seuraavaksi tulevaan taulukoon 2 (s. 40).

TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneet seurakunnat jaoteltuna monikulttuurisuuden mukaan suhteessa paperittomien kohtaamisen yleisyyteen

	Valtakulttuuria edustavat	Monikulttuuriset seurakunnat	Yhteensä kaikki
Paperittomien kohtaaminen	Yhteensä	Yhteensä	
Ei kohtaamisia	4	0	4
Harvoin (kerran vuodessa tai harvemmin)	4	3	7
Satunnaisesti (muutaman kerran vuodessa (2-10 krt/a))	3	2	5
Usein (1-2 krt/kk)	3	1	4
Toistuvasti (useamman kerran kk)	5	3	8
Yhteensä kohtaamisia (%)	15 (79 %)	9 (100 %)	24 (86 %)
Yhteensä kaikki	19	9	28
Kohtaamisia satunnaisesti tai useammin kpl ja %	11 (58 %)	6 (67 %)	17 (61 %)

Opinnäytetyöhöni osallistuneista 28 seurakunnasta 24 oli kohdannut paperittomia ja niistä 17 useammin kuin kerran vuodessa. Kahdeksan seurakuntaa tapasi useamman kerran kuukaudessa. (Taulukko 2.) Paperittomien tai sen kaltaisessa asemassa olevien tapaamisen voi ajatella olevan melko tavallista Helsingin seurakunnissa.

Vastanneista seurakunnista yhdeksän oli selkeästi monikulttuurisia, vaikka muissakin seurakunnissa oli monikulttuurisuus huomioitu esimerkiksi järjestämällä jumalanpalveluksen tulkkaus englanniksi. Kaikissa monikulttuurisissa seurakunnissa oli kohdattu paperittomia tai sen kaltaisessa asemassa olevia. Näitä tapaamisia oli myös hieman useammin kuin valtaväestöä edustavilla seurakunnilla, mutta tarkasteltaessa usein tai toistuvasti tapahtuvia kohtaamisia, ero himmenee. (Taulukko 2.) Nämä eivät vielä kerro syitä kohtaamisille eivätkä niiden luonteesta.

Vaikka en pyytänyt vastanneita seurakuntia erottelemaan paperittomia ja paperittoman kaltaisessa asemassa olevia, silti neljäsosa haastatelluista halusi erotella heitä kerjäläisiin ja muihin paperittoman kaltaisessa asemassa oleviin. Mikäli tavatuista paperittomista erotettaisiin kerjäläiset erikseen, olisivat taulukon 2 tulokset hieman erilaiset, sillä

haastatteluissa kuusi kertoi tapaavansa paperittoman kaltaisessa asemassa olevia kerjäläisiä usein, mutta muita samassa asemassa olevia harvemmin. Nyt olen sijoittanut nämä vastaukset luokkaan ”toistuvasti”.

7.2 Paperittomien syyt hakeutua seurakuntaan

Pyysin haastateltavia arvioimaan syitä, miksi paperittomat tulevat seurakuntaan. Kokoisin annetut vastaukset yhteen ja muodostin niistä yläkäsitteitä. Kahden seurakunnan kohtaamiset jätin huomioimatta. Yhdessä tapauksessa seurakuntalainen oli tavannut paperittoman ja pyytänyt itse häntä tulemaan seurakuntaan. Toisessa tapauksessa seurakunta odotti yhteydenottoa jossain päin Eurooppaa olevasta seurakunnasta, joka oli pyytänyt haastateltavaa auttamaan Suomessa olevia ihmisiä, mutta avun luonne ei ollut vielä tiedossa.

Sain yläluokiksi hengellisen ja sosiaalisen yhteyden, pienemmän ja isomman fyysisen avun sekä ohjauksen. Näistä muodostin neljä pääluokkaa (hengellisyys, sosiaalisuus, fyysinen apu ja ohjaus), sillä halusin pitää hengellisyyden omana luokkana, vaikka sosiaalinen ulottuvuus liittyy siihen vahvasti. Fyysinen apu mainittiin useimmiten, mutta monissa seurakunnissa nimenomaan hengellinen yhteys ja tuki olivat niitä syitä miksi paperittomat tulivat seurakuntiin. (Liite 5.) Vasta tutustumisen ja luottamuksen syntymisen jälkeen ihmiset uskalsivat avautua ja kertoa ongelmistaan. Näin asiaa kuvasi seitsemän seurakuntaa, joista tässä kaksi kommenttia:

”Ihmiset kaipaavat encouragement (rohkaisua, vahvistusta). Se on ensisijainen asia. Kirkosta he löytävät rohkaisua.” Kysyin onko ruoka tai suoja myös sellaisia: *”Ei. Ne voivat tulla sitten sen mukana.”*

”Ei suoraa avunpyyntöä, vaan eletyn elämän jakamista. Ihmiset tulleet kristittyjen yhteyden ja hengellisten asioiden takia. Akuuttiin tilanteeseen saatetaan pyytää apua, kun suhde on jo muodostunut.”

Pienempi fyysinen apu sisältää ruoan, rahaa ja vaatteita. Isompi fyysinen tarve muodostui majapaikan, työpaikan ja terveydenhuollon tarpeista. Ohjaus käsitti useampia erilaisia tarpeita avusta turvapaikan hakemisesta ja ihmiskaupassa tukeen kulttuuriin sopeutumisessa. (Liite 5.)

Kontaktit paperittomiin muodostuivat juuri seurakunnassa tapahtuvan toiminnan kautta. Jotkut haastateltavat korostivat nimenomaan yhteydessä syntynyttä luottamusta. Myös ulkona järjestettävien tilaisuuksien kautta ihmiset tulivat pyytämään apua tai seurakuntalaiset olivat itse tehneet tuttavuutta maahanmuuttajan kanssa kadulla. Osa paperittomista ja seurakunnan työntekijöistä kohtasivat toisensa tuttavien välityksellä.

7.3 Seurakuntien tuki paperittomille

Haastattelemieni seurakuntien antaman avun redusoin ja klusteroin samalla tavalla kuin avun tarpeen. Pääluokiksi muodostuivat fyysinen apu, asianajo ja ohjaus, kristittyjen yhteys sekä yksityishenkilöiden tarjoama apu. Nämä luokat ovat nähtävissä kaavioissa 2, 3 ja 4 (s. 44, 46).

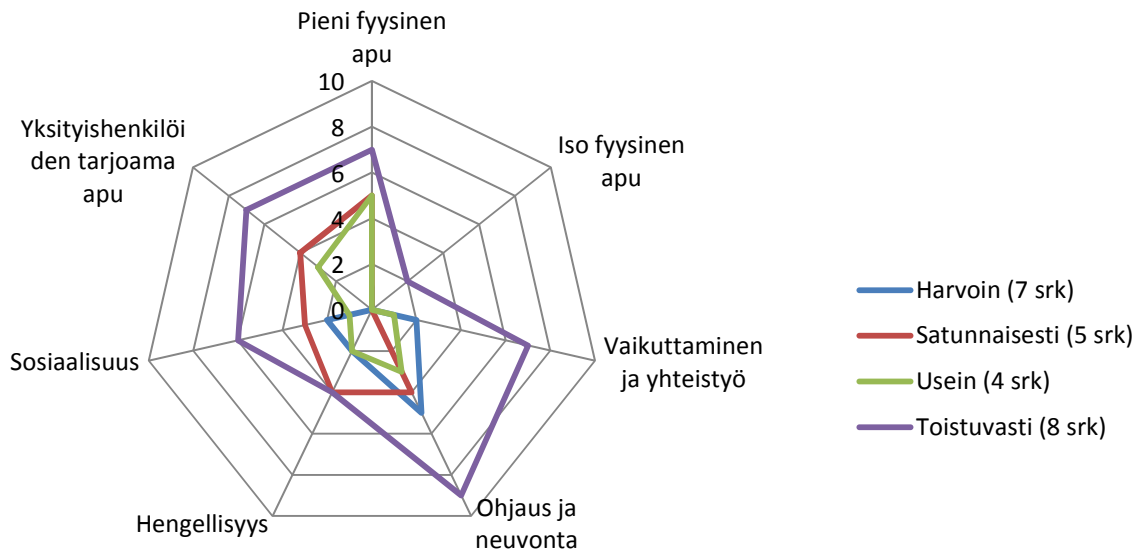
Seurakuntien tarjoaman fyysisen avun jaoin myös pieneen ja isoon apuun. Pieni tarkoitti lähinnä ruokaa sekä joissakin seurakunnissa myös bussilippua ja vaatteita. Isompaa fyysistä apua ei juuri annettu.

Asianajon ja ohjauksen pääluokka koostuu yläluokista Vaikuttaminen ja yhteistyö sekä Ohjaus ja neuvonta. Ensimmäinen yläluokka sisältää pyrkimyksen vaikuttaa sekä yksittäisen paperittoman tilanteeseen että laajemmin yhteiskuntaan paperittomien hyväksi. Tähän kuuluu myös yhteistyö eri tahojen kanssa tavoitteiden saavuttamiseksi. Kotimaahan palaavaa voidaan auttaa etsimällä turvallinen kristillinen seurakunta hänen omasta maastaan, varsinkin jos hänen on itse vaikeaa tai vaarallista tehdä se itse. Toinen yläluokka käsittää avun antamisen turvapaikkaa ensimmäistä kertaa hakevalle sekä ohjausta viranomaisille, järjestöihin, Helsingin Diakonissalaitoksen ylläpitämään päiväkeskus Hirundoon sekä terveydenhoitoon kaupungille ja/tai paperittomien Global Cliniciin. Jälkimmäinen on vapaaehtoisten ylläpitämä klinikka, jossa voi saada anonyymisti terveyden- ja sairaanhoitoa sekä juridista neuvontaa (Global Clinic i.a.). Sijoitin avun turvapaikan hakemisessa kielteisen päätöksen jälkeen luokkaan Vaikuttaminen ja yhteistyö sen rankemman luonteen vuoksi.

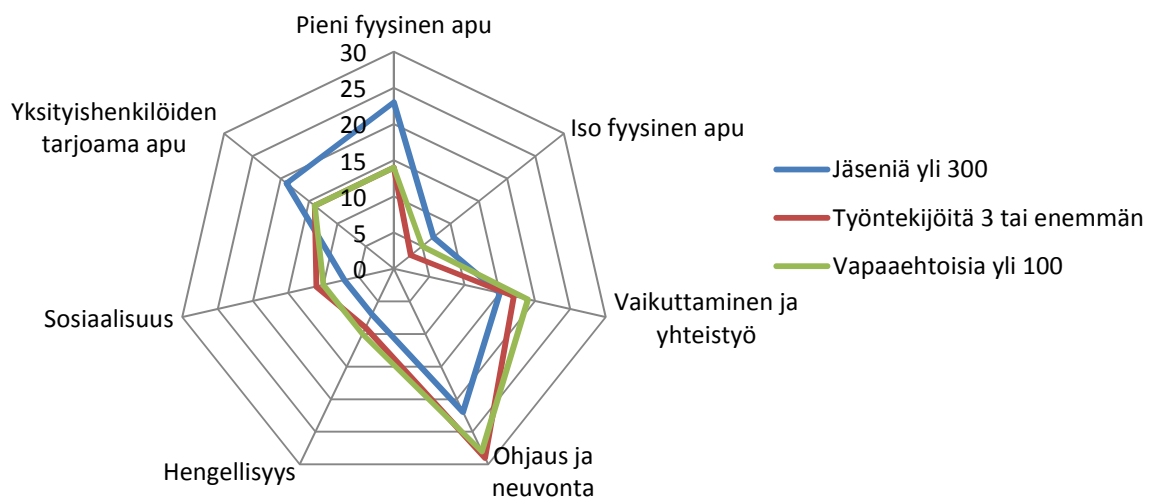
Ryhmittely oli haastavaa, sillä asiat menevät päällekkäin. Auttamiseen turvapaikan hakemisessa kuuluu yleensä ohjausta, asianajoa sekä yhteistyötä eri tahojen kanssa. Joistakin vastauksista tuli selkeästi esille taistelu toisen ihmisen oikeuksien puolesta maasaolon turvaamisen lisäksi terveydenhuollon sekä lastensuojelun saamiseksi. Osa seurakunnista kertoi ohjaavansa paperittomia toisiin paikkoihin, mikä saattaa pitää sisällään nämä kaikki elementit tai sitten olla vain yömajan tai poliisilaitoksen osoitteen kertomista.

Pääloukkaan Kristittyjen yhteys olen liittännyt sekä hengellisen tuen että yhteyden toisiin ihmisiin. Yhteys ja sosiaalisuus ovat selvästi osa hengellistä tukea, mutta seurakunta tarjosi yhteyttä, kohtaamista ja keskusteluapua myös ilman selkeää uskonnollista vakaumusta. Tästä huolimatta kristillinen yhteys ulottuu mielestäni myös heihin, jotka eivät koe olevansa kristittyjä, sillä osallistuessaan seurakunnan iltoihin tai kahvihetkeen he pääsevät osalliseksi tästä inklusiivisesta, sisäänsulkevasta yhteydestä.

Monesti yksityiset seurakuntalaiset halusivat auttaa ja tarjosivat itse majapaikkaa. Tämä tapahtui heidän omalla vastuullaan. Jotkut seurakuntalaiset antoivat rahaa, ruokaa tai veivät lapsia elokuviin. Vaikka yksittäisten kristittyjen antama tuki paperittomille on mielenkiintoinen ilmiö, se ei liity suoraan tutkimuskysymyksiini, joten jätän sen tarkemman käsittelyn toisiin tutkimuksiin. Heidän toimintansa näkyy silti kaavioissa 2, 3 ja 4 yksityishenkilöiden tarjoamana apuna, mikä on yksi pääloukista. Mikäli tutkimukseni tarkastelisi myös näitä yksittäisten ihmisten tekoja, näkyisi se kaaviossa 4 (s. 46) paikkaamassa pienemmän ja isomman fyysisen avun tarpeita, joihin seurakunnat eivät tällä hetkellä vastaa kattavasti.

KAAVIO 2. Seurakuntien tarjoama tuki kohtaamisten yleisyyden mukaan.

KAAVIO 3. Isojen seurakuntien tuki. Esitetään suhteutettuna (%) toimintaan paperittomien kanssa.

Luokittelin toiminnat kohtaamisten yleisyyden mukaan kaavioon 2. Tarkoitukseni oli tarkastella, poikkeako toiminta seurakunnissa, joissa paperittomien kohtaaminen on tavallista niistä, joissa sitä on harvoin. Sen alapuolella oleva kaavio 3 kuvaa isojen seurakuntien toimintaa paperittomien kanssa. Laadin sen selvittääkseni seurakunnan koon vaikutusta heidän tapansa tukea paperittomia. Toivoin näiden auttavan hahmottamaan

seurakuntien roolia paperittomien tilanteessa. Kaavion luokkina käytän sisällönanalyysillä saamiani yläluokkia, jotka kuvaavat toimintaa mielestäni pääluokkia kattavammin.

Kaaviosta 2 näkyy, että paperittomia toistuvasti tapaavat toimivat myös heidän kanssaan monipuolisesti. Usein kohtaavien alueen pienuus selittyy osittain sillä, että näitä seurakuntia on vain neljä. Toistuvasti ja harvoin tapaavien lukumäärä on lähes sama, mutta toiminnan ero on nähtävissä. Harvoin tapaavat eivät anna fyysistä apua eikä heillä ole tätä apua tarjoavia yksittäisiä seurakuntalaisia. Kaavio ei kerro toimintojen intensiivisyydestä.

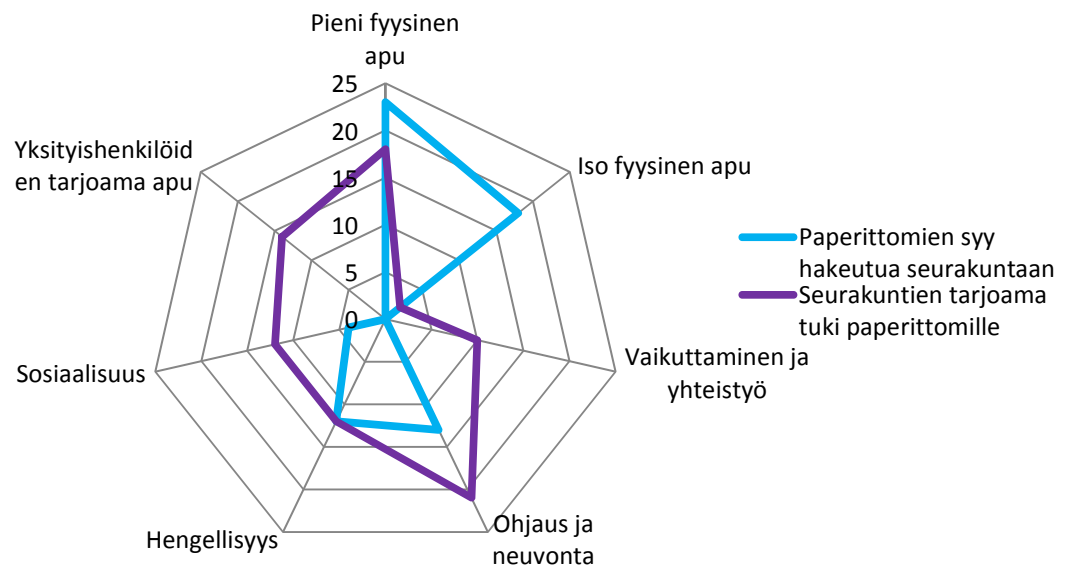
Kaaviota 3 varten kokosin jäsen-, työntekijä- sekä vapaaehtoistyöntekijämääriltään isojen seurakuntien toimintaa paperittomien kanssa. Luvut suhteutin prosenteiksi sen kokoisten seurakuntien toiminnasta. Muodostunut kaavio on hyvin samankaltainen kuin edellinen. Ainoat selkeät erot ovat siinä, että seurakunnat, joissa jäsenmäärät olivat isompia, myös pientä fyysistä apua tarjottiin enemmän ja yksittäiset seurakuntalaiset olivat valmiimpia toimimaan. Niissä seurakunnissa, joissa työntekijöitä ja vapaaehtoisia oli melko paljon, painottuivat Ohjaus ja neuvonta sekä Sosiaalisuus hieman enemmän. Seurakuntien koolla ei ole kovin suurta merkitystä toiminnalle, joten en esitä vastaavaa toimintakaaviota muun kokoisista seurakunnista.

Paperittomien kanssa toimittiin aina tapauskohtaisesti, sillä millään seurakunnalla ei ollut valmista toimintamallia kohtaamisille. Viisi seurakunnista mainitsi periaatteen olla antamatta rahaa. Suurimmassa osassa seurakuntia ei ollut mietitty etukäteen, miten pitäisi toimia, mikäli joku hakisi heiltä turvaa. Kaksi haastateltavaa mainitsi Kirkko turvapaikkana -asiakirjan ja kahdessa muussa asiassa oli mietitty seurakuntalaisten osalta. Niissä toisessa valmisteltiin opasta seurakuntalaisille, jotka kohtaisivat ja haluaisivat auttaa paperitonta tai samassa asemassa olevaa. Tässä painottui ihmisten jaksaminen ja terveiden rajojen ylläpito. Eräässä seurakunnassa aiottiin opastaa kotiryhmiä tunnistamaan, kohtaamaan ja auttamaan paperittomia tai muita haavoittuvassa asemassa olevia.

Vaikka Suomessa ei ole samankaltaista yhteistyöverkostoa paperittomille tai samassa asemassa oleville kuin Keski-Euroopassa, suurin osa seurakunnista (18/28) koki, että heillä oli jokin paikka, foorumi, jossa asiasta saattoi tarvittaessa puhua. Osa kuuluu Helsingin ekumeeniseen toimikuntaan, osa Suomen evankeliseen allianssiin ja/tai omaan

liikkeeseen tai yhteisöön. Monilla seurakunnilla oli yhteistyötä Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien kanssa. Suoraan paperittomien tilanteesta ei ollut missään verkostossa puhuttu. Ainoastaan yksi seurakunta mainitsi keskustelleensa toisten seurakuntien kanssa paperittomista.

Seurakunnat vastaavat paperittomien avun tarpeeseen osittain. Tätä olen pyrkinyt kuvaamaan kaaviossa 4, jossa olen asettanut päällekkäin paperittomien syyt hakeutua seurakuntiin ja sen avun, jota tutkimukseen osallistuneet seurakunnat tarjoavat heille.

KAAVIO 4. Paperittomien pääasiallisten tarpeiden ja seurakuntien tarjoaman avun kohtaaminen

Fyysistä avun tarpeista raha, ruoka ja yösiija olivat yleisemmät. Seurakunnalta saatettiin pyytää työpaikkaa: sillä oletettiin olevan vaikutusvaltaa sellaisen järjestämiseen tai rahaa itse palkata ihminen töihin. Vain yhdelle henkilölle oli pystytty hankkimaan työpaikka erään seurakuntalaisen omasta yrityksestä. Yösiijaa pyydettiin myös jonkin verran, mutta vain kahdessa seurakunnassa siihen tarpeeseen pystyttiin vastaamaan.

Olen hahmottanut paperittomien tarpeita ja seurakuntien tarjoaman tuen kohtaamista muodostamalla luokat sisällönanalyyssissä saamistani yläkäsitteistä. Hengellisiin tarpeisiin seurakunnat ovat vastanneet kokonaan. Kaavion perusteella näyttää siltä, ettei ”ison fyysisen avun” pyyntöön juuri vastata. Ohjausta ja neuvontaa on taas annettu enemmän

kuin paperittomien syyt hakeutua seurakuntiin antaisivat olettaa tarpeellisiksi (Kaavio 4). Ohjauksella on paikattu paperittomien ilmoittamaa tarvetta isompaan fyysiseen apuun. Esimerkiksi työpaikkaa hakevalle on koetettu neuvoa työnhakua tai ohjattu Hirundoon ja terveydenhuoltoa tarvitseva on opastettu Global Cliniciin.

Kaikki seurakunnat, jotka mainitsivat paperittomien tarvinneen apua turvan hakemisessa joko turvapaikka- tai ihmiskauppa-asiassa, ovat myös auttaneet heitä. Myös muihin neuvon ja ohjauksen pyyntöihin vastattiin lähes aina. Luokka Vaikuttaminen ja yhteistyö muodostui seurakuntien toiminnasta, kun he selvittivät paperittoman asiaa. Sen takia se ei näy paperittomien syissä hakeutua seurakuntiin.

Hyvin monen haastateltavan kokemus paperittomien syystä tulla seurakuntaan oli raha. Rahan suhteen viisi seurakuntaa kertoi tehneensä periaatepäätöksen, ettei sitä anneta, sillä sitä ei tiedä, minne se menee. Vain kaksi seurakuntaa kertoi auttaneensa taloudellisesti ja näistä toisessa paperittomien pääasiallinen syy hakeutua seurakuntaan oli yhteys. Tavallisesti pyrittiin rahan antamisen sijaan vastaamaan suoraan tarpeeseen eli käytiin ruokakaupassa tai annettiin ruokaa ja vaatteita tai ostettiin bussilippu. Yleisesti ottaen seurakunnat vastasivat tarpeisiin hyvin silloin kun ne olivat realistisia.

Kysyin myös haastateltavien omaa arviota siitä, miten kohtaamiset seurakunnan kanssa olivat vaikuttaneet paperittoman tilanteeseen. Vastausten pelkistäminen ja luokittelu samankaltaisuuksien mukaan eivät tuoneet esille mitään uutta. Paperittomien arveltiin saaneen:

- Sosiaalista tukea ja yhteisön, johon kuulua
- Hengellistä tukea ja rohkaisua
- Pienempää ja isompaa fyysistä apua, apua paperiasioissa (asianajo) ja terveydenhuollossa
- Mahdollisuuden tulla kohdatuksi omana itsenään

Näistä eniten painottuivat kohdatuksi tuleminen ja sosiaalisuus. Tässä kahden eri seurakunnan ajatuksia asiasta:

Vaikka vain kuuntelen, luulen että he kokevat, että: joku ymmärtää minua, joku jakaa saman asian. Ratkaisu ei ole niin tärkeää, kuuntelu on. Olen kanssasi. Nämä ovat haasteet. Se auttaa.

Vakautta. Toiminta voi antaa heille takaisin heidän itsekunnioituksensa, syyn jatkaa. Lopulta itse toiminnalla ei ole niin väliä, kaikki perustuu ihmissuhteisiin.

7.4 Haasteet ja työntekijöiden jaksamiseen negatiivisesti vaikuttavat asiat

Työntekijöiden kokemuksia hahmottaakseni kysyin haasteista kohtaamisissa. Sisällönanalyysin avulla muodostin kuusi pääluokkaa: 1. Toimintaa rajoittavat, ulkopuoliset asiat, 2. Vieraanvaraisuuden rajat, 3. Ihmisen kohtaaminen itsessään arvokkaana, 4. Paperittomien omasta käytöksestä johtuvat haasteet, 5. Ennakkoluuloja vastaan taistelu ja 6. Tiedon puute.

Luokka ”Toimintaa rajoittavat, ulkopuoliset asiat” muodostui yläluokista Riittämättömyys ja Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuus. Osa seurakunnan työntekijöistä koki raskaana paperittomien tarpeet, kun heillä ei ollut resursseja vastata näihin. Jotkut haastateltavat pohtivat myös paljonko omastaan tulisi antaa, minkä olen luokitellut omaksi pääluokakseen: Vieraanvaraisuuden rajat. Lakien tulkinta vastoin niiden henkeä ja vaikeus päästä mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun rajoittivat työntekijöiden mahdollisuuksia auttaa.

Vieraanvaraisuuden rajoihin liittyä omasta antamisen lisäksi pohdinta Jumalan sanan ja Suomen lain asettumisesta vastakkain sekä siitä, miten paljon seurakuntalaiset jaksavat auttaa eli milloin he kuormittuvat liikaa. Tähän ongelmaan pyrittiin yhdessä seurakunnassa vastaamaan laatimalla seurakuntalaisten jaksamiseen keskittyvä ohjeistus paperittomien ja sen kaltaisessa asemassa olevien kohtaamiseen. Haastateltavat vastasivat tavallisesti pohtimalla ääneen näitä kysymyksiä; harvalla oli suoria vastauksia.

Nämä ovat tilanteita, joihin liittyy monia asioita, henkisesti raskasta katsoa toisen hätää ja kärsimystä. Mikä on yhteinen etu, kuinka paljon voi omaa seurakuntaa tai asemaansa laittaa likoon?

Ihmisen kohtaaminen itsessään arvokkaana on haaste työntekijälle itselleen. Haastateltavat olivat huomanneet ristiriidan omien asenteidensa tai ajatustensa sekä Raamatun

sanan kanssa. Työssään he haastavat itseään kohtaamaan toisen Jumalan silmissä arvokkaana lähimmäisenä, vaikka eivät uskoisi häntä tai olisivat eri mieltä. Myös toisen hädän kestäminen kysyy ammattitaitoa.

Kun haluaa auttaa, on kerrottava totuus. Se ei ole helppoa. Prosessi voi olla vaikea, voi joutua lähtemään. Heidän tulee silti saada tietää totuus. Se on vaikea tilanne. Miten kertoa, ilman että loukkaa ihmistä. En voi tehdä päätöstä kenenkään puolesta, voin vain näyttää eri vaihtoehtot pöydällä. He tekevät itse päätökset. Haasteena on se, että on heidän tukenaan, vaikka he päättäisivät toisin, kuin itse näkee hyväksi.

Paperittomat aiheuttivat haasteita kohtaamisille sopimattomalla käytöksellään tai passiivisuudellaan. Joidenkin paperittomien toiminta koettiin uhkaavana tai röyhkeänä tai he olivat kärsimättömiä. Kaksi haastateltavista kuvasi liian usein soittelevia paperittomia, joiden kanssa tultiin toimeen asettamalla rajat ja selvittämällä asioiden etenemisen hitaus. Paperittoman passiivisuus koettiin haasteena, kun hän eristäytyi muista ihmisistä tai ei halunnut tutustua suomalaisiin.

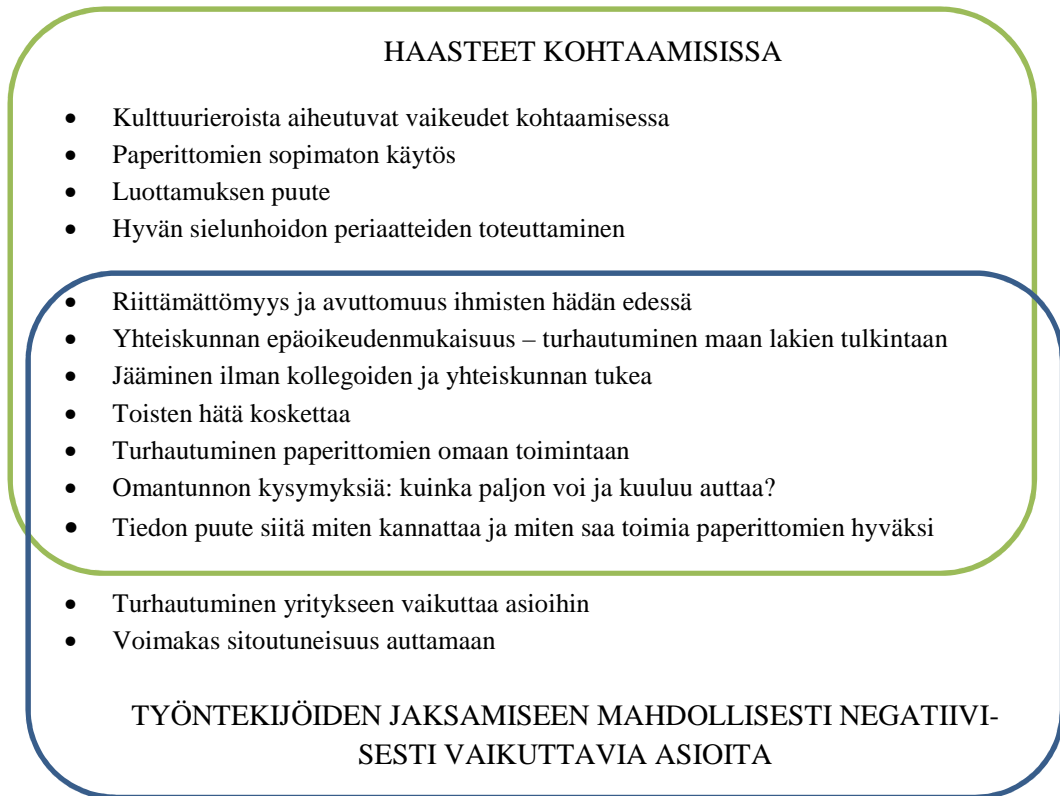
Paperittomia kohtaan vallitsevia ennakkoluuloja vastaan haastateltavat ovat joutuneet taistelemaan niin yhteiskunnassa kuin omalla työpaikallaankin. Muutamissa seurakunnissa työntekijöillä oli erilaiset näkemykset siitä, miten paperittomiin tulisi suhtautua. Tämä näkyi myös työntekijöiden jaksamiseen vaikuttavissa asioissa, joita kuvaan myöhemmin tässä luvussa.

Pääluokka ”Tiedon puute” muodostui yläluokista Puutteellinen tieto ja Kulttuurieroista aiheutuvat vaikeudet kohtaamisissa. Ensimmäinen luokka muodostui puutteellisesta maahanmuuttoasioiden tuntemuksesta, epätiedosta siitä, mikä oikeasti auttaisi paperittomia sekä siitä, mitä muut ovat tehneet. Jälkimmäinen haaste johtuu siitä, ettei kukaan koordinoi toimintaa paperittomien kanssa. Eräs haastateltava toivoi tähän juuri muutosta. Merkittävin kulttuurieroista johtuva haaste oli yhteisen kielen puuttuminen. Se aiheutti pinnallisia kohtaamisia. Internetiin tottumattomien paperittomien on vaikea löytää seurakuntia, koska he eivät tiedä mistä etsiä. Haastateltavat mainitsivat haasteena myös oman epävarmuutensa toimia toisen kulttuurin mukaan oikein.

Haasteisiin liittyy myös seurakunnan työntekijöiden jaksaminen. En kysynyt aiheesta suoraan haastateltavilta, sillä arvelin haasteiden kuvaamisen riittävän siihen. Saatuaani aineiston kokoon huomasin, että osa jaksamiseen vaikuttavista tekijöistä jäisi huomioimatta, mikäli pidätyisin vain haastattelukysymyksissä. Kävin kokoamani aineiston läpi etsien sieltä jakamiseen mahdollisesti negatiivisesti vaikuttavia asioita. Koska en kysynyt tätä suoraan asianomaisilta itseltään, on vaarana ylitulkitseminen. Kyse ei siis ole kaikista niistä tunteista, joita kohtaamiset herättävät, sillä niiden kirjo voisi olla huomattavasti positiivisempi. Voimaannuttavia asioita käsittelen seuraavassa luvussa.

Yläluokiksi kohtaamisiin negatiivisesti vaikuttaneista asioista sain Riittämättömyyden, Turhautumisen, Ristiriidan omantunnon ja lain välillä, Yksinäisyyden sekä Mahdollisuuden myötätuntuupumiseen. Puolet heistä, jotka olivat kohdanneet paperittomia, mainitsivat joitain näistä asioista. Muutamien haastattelusta kävi suoraan ilmi, etteivät paperittomien kohtaamiset tai heidän auttaminen rasittaneet seurakuntaa tai yksittäisiä ihmisiä erityisesti. Loppujen puheenvuoroista ei huoli jaksamisesta välittynyt.

Kuvioon 3 (s. 51) olen yhdistänyt haasteet ja negatiivisesti vaikuttavat asiat. Vertasin haasteiden yläluokkaa ja jaksamiseen negatiivisesti vaikuttaneiden asioiden alaluokkia keskenään saadakseni paremmin selville juuri jaksamiseen liittyvät ongelmat.

KUVIO 3. Haasteet ja työntekijöitä mahdollisesti kuormittavia asioita paperittomien kohtaamisissa

Muodostin edellä olevan kuvion 3 kuvaamaan kohtaamisiin liittyvien haasteiden ja työntekijään vaikuttavien negatiivisten asioiden eroja ja yhtäläisyyksiä. Siinä kokoaan tässä luvussa esittelemäni tulokset. Kahta luokkaa lukuun ottamatta jaksamisen ongelmat näkyivät myös haasteina. Erityisiä jaksamiseen liittyviä asioita ovat luokat: Turhautuminen yritykseen vaikuttaa asioihin sekä Voimakas sitoutuneisuus auttamaan. Haasteina puolestaan erottuvat kulttuurierot, hyvän sielunhoidon periaatteiden toteuttaminen, työntekijän vaikeus luottaa paperittomaan ja heidän sopimaton käytöksensä. Kuvion 3 keskellä on ne haastateltavien haasteiksi nimeämät asiat, jotka huomasin myös vaikuttavan negatiivisesti työntekijän jaksamiseen. Näitä kuvasin aiemmin tässä luvussa kertoessani haasteista.

Työntekijän varautuneisuutta, luottamuksen puutetta, kuvaa mielestäni se, kuinka haastateltava kertoi voimavarakseen hyvän ihmistunteuksen, jonka avulla hän pystyy tunnistamaan huijarit.

Mulla on kasvanut tuntosarvet, siihen, että missä mennään. Ihmisen eliekielestä voi lukea, että mikä tapaus on kysymyksessä. Pitää olla kärsivällinen ja odottaa mitä tapahtuu. Se selviä kun aikansa keskusteleä ja kuuntelee.

Yksi pienemmistä seurakunnista oli pyrkinyt saamaan mielipiteensä esille mediassa ja ottamaan osaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Torjutuksi tuleminen koettiin turhauttavana.

Yhteiskunnalliseen keskusteluun ei oteta mukaan pieniä uskonnollisia yhteisöjä. Lähtökohta on hassu, kun olemme itse (sitä) vähemmistöä, (josta keskustelu käydään). Ja tämä isojen toimijoiden kautta keskustelu vääristyy.

Kymmenen haastateltavaa halusi pyytämättä kuvata tarkemmin jotain paperittoman tai samassa asemassa olevan henkilön tai perheen tapausta, jota he olivat yrittäneet auttaa. Niistä välittyi se, miten syvällä toisen ongelmassa haastateltava oli ollut. Vaikka pystyy pitämään ammatillisen identiteetin, toisen hätä koskettaa siitä huolimatta. ”Surullisuus”, ”huoli” ja ”tuska” toisten puolesta voi aiheuttaa myötätuntouupumista.

Yksi haastatelluista kertoi, miten oli noin 30 vuotta sitten auttanut siirtolaisia, ”elintasopakolaisia”, paljonkin. Hän otti heitä kotiin ja tarjosi ruokaa ja kyydin tarvittaessa. Hänen nimensä levisi ihmiseltä ihmiselle. Seurakunta tuki bensarahoissa, mutta ruoat työntekijä osti itse. Haastateltava kertoi hänen puolisonsa hermostuneen kerran näihin yöpyjiin ja laittaneen heidän rinkkansa rappukäytävään ja käskeneen heidän lähteä Rastilaan yöpymään. Enää haastateltava ei ole majoittanut tilanpuutteen vuoksi ihmisiä.

7.5 Kohtaamisia helpottaneita asioita

Paperittomia tavanneista haastateltavista 19 vastasi tiedusteluuni seikoista, jotka olivat helpottaneet näitä kohtaamisia eli auttaneet tai tukeneet työntekijän toimintaa niissä. Puolet vastanneista ymmärsi kysymyksen ensin väärin, jolloin selvitin mitä sillä tarkoitin. Tässä varoin antamasta esimerkkejä, jotta en johdattelisi liikaa.

Seurakunnan työntekijät saivat voimaa toimia monista eri asioista. Luokittelin aineistosta seuraavat pääluokat: Oma suhtautuminen, Varmuus oikeasta toiminnasta, Muut toi-

mijat, Toiminnan rajat ja Työkokemus. (Liite 4.) Omaan suhtautumiseen vaikutti se, miten itse asennoitui auttamiseen. Tähän puolestaan vaikuttivat haastateltavan omakoh-
taiset kokemukset ulkopuolisuudesta, jopa paperittoman kaltaisessa asemassa olemises-
tä sekä hengellinen vakaumus. Asennoitumisen lisäksi usko vaikutti niin, että haastatel-
tava halusi tehdä samoin kuin Jeesus olisi tehnyt ja samasta syystä hän sai voimaa ja
uskoa siihen mitä oli tekemässä. Varmuuteen oikeasta toiminnasta johti myös vakuut-
tuminen siitä, mikä on moraalisesti ja eettisesti oikein.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa oli merkittävä kohtaamista helpottava asia.
Useimmiten yhteys toisiin seurakuntiin, kansalaisjärjestöihin, viranomaisiin sekä ter-
veydenhuoltoon oli toiminut hyvin, vaikka huonojakin kokemuksia oli. Silti jo tieto
siitä, että on joku muu joka tekee samaa asiaa, koetaan arvokkaana. Vain kaksi haasta-
teltavaa ilmaisi suoraan paperittomien auttamisen olevan yhteiskunnan tehtävä, jolloin
heidän ei tarvinnut kantaa vastuuta asiasta.

Työn rajat, selkeys siitä mitä saa ja mitä voi tehdä, helpottavat työtä ja ehkäisevät työn-
tekijän kuormittumista. Monia haastateltavia oli helpottanut tieto seurakunnan yhteisistä
säännöistä sekä lain antamista toimintamahdollisuuksista. Työkokemuksen myötä kart-
tunut tieto toimintatavoista, eri kulttuureista sekä ihmistuntemus olivat hyödyksi koh-
taamisissa ja ammatillisuus suojasi haastateltavaa toisten hädältä.

7.6 Työntekijöiden suhtautuminen paperittomiin ja heidän auttamiseen

Hahmotan seurakunnan suhtautumista paperittomiin tai heidän kaltaisessaan asemassa
oleviin. Tässä otan huomioon sen mitä ja miten haastateltavat ovat kertoneet kohtaa-
misistaan. Puolet haastatelluista kuvaili pyytämättäni kohtaamisiaan paperittomien tai
sen kaltaisessa asemassa olevien kanssa sekä heidän kohtaloitaan. Näistä osa oli ”*sydän-
täsrkeviä*”, osa taas kuvasti paheksuntaa ja suuttumusta.

Selvitin haastatteluista kohtaamisten luonnetta pelkistämällä ilmauksia ja yhdistelemällä
samankaltaisia asioita. Huomasin syntyvien luokkien vastaavan paremmin työntekijöi-
den tapoihin suhtautua paperittomien auttamiseen. Muodostin näistä seuraavat viisi ala-
luokkaa. Tiiviimpien yläkäsitteiden etsintä ei mielestäni ollut tarpeen.

1. Kristillinen yhteys, hengellinen näkökulma
2. Neutraali suhtautuminen, kaikkia kohdataan samalla tavalla, ratkaisukeskeinen lähestymistapa
3. Negatiivisia kokemuksia ja suhtautumista, hätä huomataan, mutta asiaan ei varsinaisesti puututa (pieni ruoka ja rukous)
4. Aito kohtaaminen, kuuntelu, ihmisen arvostaminen yksilönä, persoonana
5. Aktiivinen asenne, auttamista pidetään itsestään selvyytenä

Haastateltavien ajatukset auttamisesta ja mahdolliset motiivit auttaa tai olla auttamatta vaihtelevat paljon. Samassa seurakunnassa saatettiin toisten puolesta tehdä paljon ja toisten ei. Yhdeksässä haastattelussa paperittomista luokiteltiin erikseen kerjäläiset, jolla viitattiin mahdollisesti Romaniasta tai Bulgariasta tulleisiin EU-kansalaisiin. Kerjäläisten osalta moni koki, ettei osannut auttaa tai ei tiennyt mitä tehdä, jolloin kohtaamisissa annettu apu rajoittui tavallisesti rukoukseen ja pieneen purtavaan. Kerjäläisille yksittäisten seurakuntalaisten tarjoama apu oli tavallisesti suurempaa kuin seurakunnan antama. Toisaalta epätietoisuus siitä, miten paperittoman asemassa olevia EU-kansalaisia voi auttaa, ei estänyt kaikkia seurakuntia auttamasta heitä. Kaksi halusi kohdata ja tukea heitä miten vain pystyi. (Taulukko 4.)

Ikäviin kokemuksiin liittyi paljon tunteita mikä kuului myös negatiivisena sävynä:

Kerjääminen on kiellettyä. Muuten se lisääntyy, tulee joukkoja. Meillä on ollut varkaustapauksia: pyöriä lähtenyt. Suositeltu heitä tulemaan sisälle, ja näin... Ei viestiä, että täältä tulee. Ettei ruokita kerjäämistä.

Kaikki negatiiviset puheet eivät koskeneet EU-maista tulleita kerjäläisiä.

Liittyy meillä siihen, että (nimi) pakolaisturvakeskus on vieressä, sieltä saa perusasiat ja meiltä haetaan extraa. Sellaista ei ole ollut, että seurakuntaan tultaisiin siitä syystä, että oltaisiin tultu etsimään Jumalaa.

Etsin vastauksista uskomuksia ja ajatuksia, jotka saattaisivat vaikuttaa toimimiseen tai toimimattomuuteen paperittomien kanssa. Osittain ne ovat samoja, joita haasteissa ja toimintaa helpottaneissa asioissa on tullut esille. Vaikka haasteet, usko ja resurssit vaikuttavat melko samanlaisilta, seurakuntien tavat toimia paperittomien kanssa vaihtelivat (Taulukko 4).

TAULUKKO 4. Mielenpitojen ja uskomusten mahdollinen vaikutus seurakuntien toimintaan

Aktiivinen toiminta paperittomien auttamiseksi: Pyrkii vastaamaan paperittomien tarpeisiin (srk lukumäärä)	Seurakunnan mielipide tai tilanne	Passiivinen toiminta: paperittomien auttamiseksi: Hengellinen tuki, tavallisesti rukous sekä pientä syötävää (srk lukumäärä)
	Paperittomien tilanteeseen vaikuttaminen ei kuulu seurakunnan toimintaan	1
	Omia tulee auttaa ensin	1
2	Yhteiskunta auttaa	3
Seurakunta selvitti häirinnän ja auttoi sen jälkeen (3)	Paperittomien häiritsevä käytös	Ei voi lainkaan auttaa (2) Voi vain evankelioida (1)
3	Seurakuntalaisten turvallisuudesta ja jaksamisesta tulee huolehtia ensisijaisesti	2
Toisen hätään tulee vastata vaikka tämä valehtelisi (ainakin 3 srk)	Paperittoman epärehellisyys	Ennen auttamista pitää selvittää huijaako toinen (2) (Toinen haastateltava pohti, että tapauskohtaisesti voisi jossain tilanteessa auttaa huijaavaakin.)
5	Epätieto siitä miten voi auttaa	4
5	Resurssit ovat vähäiset	3
6	Ymmärtää paperittomien vaikean tilanteen	5
Positiivinen erityiskohtelu eli srk on valmis toimimaan valtaväestön parissa tehtävästä seurakuntatyöstä poikkeavalla tavalla (16)	Keitä autetaan ja minkä verran	Samat toimintatavat kaikille (4). Vain vainottuja, varsinkin kristittyjä, sekä lapsia ja raskaana olevia tulee auttaa monipuolisesti (3)
7	Halu antaa omastaan ja tehdä oikein	2
Ammatillisuus kohtaamisessa: tehdään mitä voidaan (2)	Diakonia kohtaa kokonaisvaltaisesti – ammattimainen kohtaaminen	
4	Jeesuksen esimerkki ja lähimmäisten rakastaminen	
7	Toisen hätään tulee vastata	

Olen koonnut taulukkoon 4 muutamia mielipiteitä, joiden olen arvellut vaikuttavan toiminnan taustalla sekä tilanteita, jotka jakavat toimintaa. Taulukossa on nähtävissä myös, miten samalla tavalla ajattelevat tai saman tilanteen kohtaavat seurakunnat toimivat eri tavoin. Taulukon yläosan mielipiteet siitä, ettei paperittomien tilanteeseen vaikuttaminen olisi seurakunnan toimintaa ja omien auttamien on tärkeämpää, kuuluvat vain vähän auttaville seurakunnille. Alaosassa olevien, paljon auttavien seurakuntien vastauksissa

on nähtävissä toiminnan taustalla vaikuttava usko ja kristillinen ihmiskäsitys. Muut ajatukset tai tilanteet ovat yhteisiä ainakin osalle niin paljon kuin vähän auttavista seurakunnista.

Rivin ”Keitä autetaan ja minkä verran” kehyksen olen tummentanut, jotta se erottuisi muista. Siihen jaottelin paperittomia kohdanneet seurakunnat sen mukaan, miten valmiita tai halukkaita he ovat olleet auttamaan seurakunnan tavallisia toimintoja (kuten rukous ja kirkkokahvit) enemmän. Jako aktiivisemmin ja passiivisemmin auttaviin ei ollut yksinkertaista. Seurakunnassa saattoi olla paljon kohtaamisia paperittomien kanssa eri työalueilla, mutta olen tehnyt jaon haastateltavan oman toiminnan perusteella. Yhden seurakunnista olen jättänyt jaottelun ulkopuolelle, sillä haastattelusta ei käynyt ilmi, miten seurakunta toimii tai toimisi paperittomien kanssa.

Suurin osa eli 16 seurakuntaa oli valmis auttamaan paperittomia perustyötä enemmän kuten ajamalla heidän asiaansa tai auttamalla työn haussa. Tulosta saattaa vääristää se, että osa tähän kategoriaan luokittelemistani seurakunnista ei ollut kohdannut lainkaan niin sanottuja kerjäläisiä, joten työntekijöiden suhtautumista heihin ei voi tietää.

Paperittomat tuntuivat olevan tervetulleita seurakuntiin. Ainoastaan häiritsevästi käyttäytyneitä saatettiin käännättää pois. Kaikkia turvapaikkaa hakevia autettiin. Raskaana olevia ja lapsiperheitä autettiin herkimmin. Eräs haastateltava ajatteli, että parhaiten autettaisiin lähtömaassa. Toinen, jolta kukaan ei ollut pyytännyt suojaa, pohti seurakunnan mahdollisuuksia toimia seuraavasti:

Silloin jouduttaisiin miettimään, jos kyseessä olisi kristitty, joka on joutunut vainon kohteeksi. Pitäisi auttaa saamaan pakolaisstatus. Seurakunnalla ei ole mahdollisuutta antaa kuin perusapua. Ensin hoidetaan omat seurakuntalaiset. Se on toimintaperiaate, resurssien rajallisuuden takia.

Toisaalta monet seurakunnat pyrkivät auttamaan resurssien vähyydestä huolimatta. Tämä alla oleva seurakunta pyrki kohtaamaan ja olemaan tukena.

Meillä ei ole jakaa ruokaa tai antaa sosiaaliapua. Kaikki mikä meillä on, annetaan. Se on rajallista, meillä ei ole resursseja.

Monipuolisen auttamisen takana olevat motiivit tuntuivat olevan selkeitä:

Kun tulee tarve, niin sitten pitää tukea ihmistä.

Tässä on tämä hengellinen (spiritual) puoli, he ovat lähimmäisiämme (neighbour). Sitten on tämä fyysinen puoli. Jos voimme auttaa ja jutella, niin miksi emme tekisi sitä.

Evankeliumin kertomista marginaalissa oleville, varsinkin eri kulttuuria edustaville, voidaan pitää yhtenä tapana lisätä seurakunnan jäsenmäärää (Ehrkamp & Nagel 2014, 321). Haastattelemillani seurakunnilla tuskin on tällaisia motiiveja toimintansa taustalla, sillä monet näistä paperittomista eivät voi jäädä Suomeen. Kaksi seurakuntaa kertoi myös auttavansa siten, että ohjasivat paperittomia oman kirkkokuntansa pariin, mikäli nämä olivat kristittyjä jo ennen Suomeen tuloaan.

7.7 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Yksittäisten ihmisten elämään vaikuttamisen ja heidän asiansa eteenpäin viemisen lisäksi olin kiinnostunut siitä, pyrkivätkö seurakunnat vaikuttamaan paperittomien tilanteeseen yhteiskunnallisesti. Haastattelussa tarkensin kysymystä tarkoittamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamista esimerkiksi tiedottamalla epäkohdista tai nostamalla paperittomien tilannetta esille mediassa.

Etsin vastauksista yhteneväisyyksiä ja sain niistä muodostettua kolme eri luokkaa: (1.) Ne, jotka eivät vaikuta, (2.) jotka ovat kiinnostuneita aiheesta ja kenties tekevät jo jotain vastaavaa sekä niihin (3.) jotka pyrkivät vaikuttamaan paperittomien asioihin.

Ensimmäisessä luokassa oli suurin osa (18/28) seurakunnista. Monilla asia ei ollut käynyt edes mielessä. Kolme seurakuntaa vetosi pienuuteensa tai resurssien vähäisyyteen kysyessäni vaikuttamisesta. Yksi vastaajista toivoi asennemuutosta paperittomia kohtaan, mutta koki, ettei politiikalla voinut vaikuttaa.

EU:n päätökset ovat poliittisia päätöksiä. Me olemme kristittyjä, laupiaita samarialaisia. Poliitikkojen toiminta ei ole tehokasta. Kirkolla on oma roolinsa, tämä on kuin 5000 ruokkimista viidellä leivällä ja kahdella kallalla.

Kaksi haastateltavaa oli itse halukkaita vaikuttamaan, mutta tiesivät, ettei koko seurakunta olisi samaa mieltä. Eräs haastateltava puolestaan koki asian vieraaksi seurakuntatyölle:

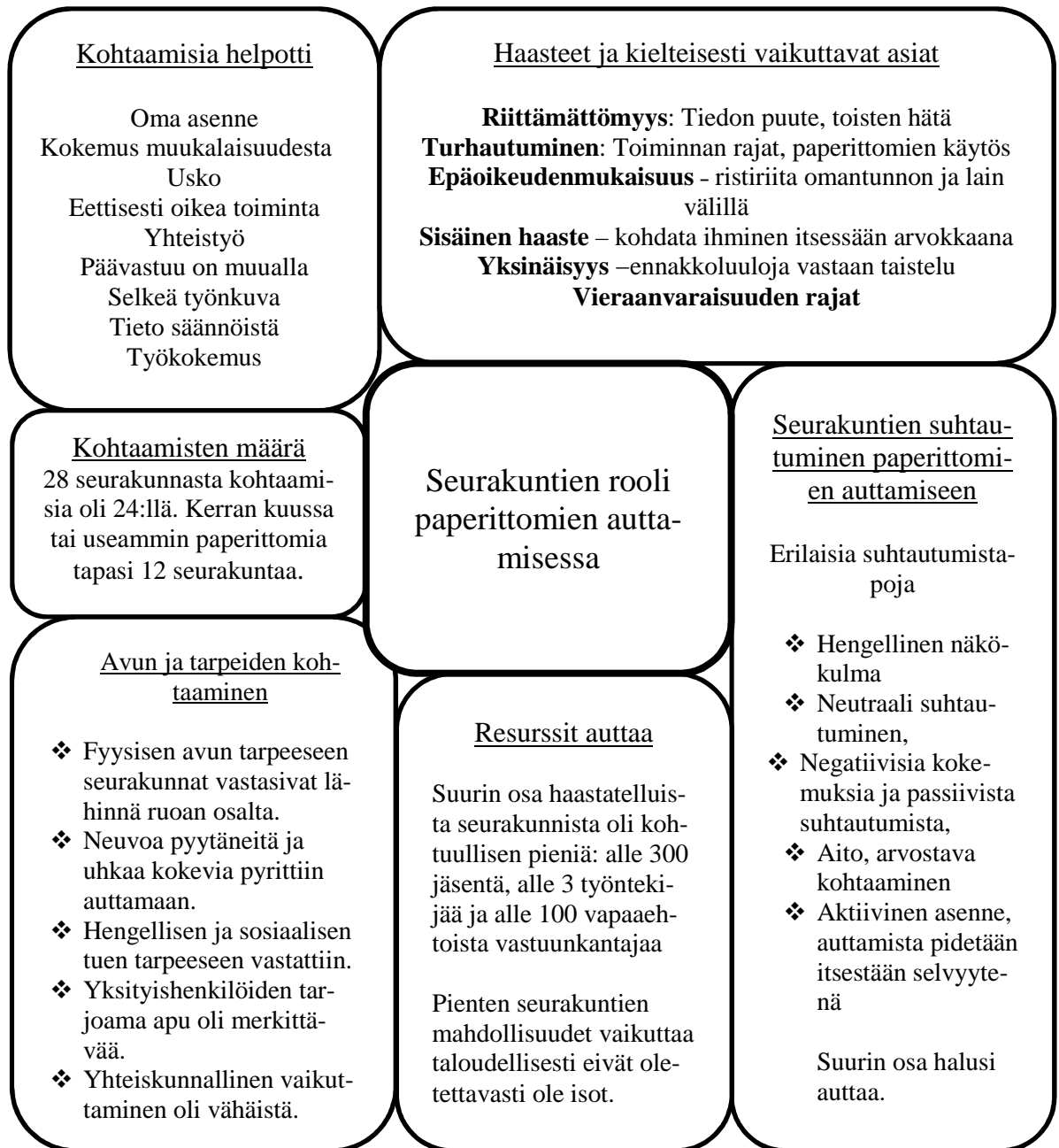
Parhaiten vaikutetaan, oli joukossa paperittomia tai ei, sillä perustyöllä, mitä tehdään. Muukin toiminta on hyvin tavoitettavaa toimintaa. Oman toiminnan ohessa (vaikutetaan)... Ei ole meidän agendassa (vaikuttaa yhteiskunnallisesti)... Evankeliumin julistus ykkösenä. Suutari pysyköön lestissään.

Aiheesta kiinnostuneiden luokassa on seitsemän seurakuntaa. Niistä osassa pyritään vaikuttamaan yksilötasolla ulkomaalaisille tarkoitetun tiedottamisen tai ihmiskaupan vastaisen toiminnan kautta. Kahdessa seurakunnassa tilanteeseen koetettiin vastata tarjoutumalla vapaaehtoiseksi Punaiseen Ristiin. Nämä toimet voivat tavoittaa paperittomia, vaikka kyse ei ole suoraan heistä. Yksi haastateltava arvioi vaikuttavansa sillä, että asianajajat viestittävät ihmisoikeuksia loukkaavista asioista tai liian vaikeasta byrokratiasta eteenpäin.

Tutkimukseen osallistuneista seurakunnista kolme oli vaikuttanut tai yrittänyt vaikuttaa paperittomien tilanteeseen yhteiskunnallisesti. Yksi oli esimerkiksi ollut perustamassa Global Cliniciä, toinen oli puhunut aiheesta ulkomailla ja ottanut muutamia vuosia siten aiheeseen kantaa mediassa. Kolmas oli yrittänyt saada median huomion.

7.8 Yhteenveto tuloksista

Olen tässä luvussa kuvaillut haastatteluaineistosta tekemiäni havaintoja. Seuraavaksi kokoan jo esille tulleita tuloksia hahmottaakseni seurakuntien toimintaa paperittomien parissa ja heidän rooliaan tukijana (Kuvio 4, s. 59).

KUVIO 4 Täydentyneet osa-alueet seurakuntien roolin selvittämiseksi

Luvussa 5 esitin kuvion 1 asioista, joiden avulla aion selvittää seurakuntien roolia paperittomien tukijana. Tämän kuvion pohjalta muodostin kuvion 4.

Tutkimukseen osallistuneet seurakuntien jäsenmäärät vaihtelivat muutamasta kymmenestä jäsenestä tuhansiin, mutta suurin osa oli pienempiä alle 300 jäsenen seurakuntia.

Keskimäärin kokoaikaisia työntekijöitä oli suurimmassa osassa vähemmän kuin kolme. Kolmasosa tutkimukseen osallistuneista seurakunnista oli selkeästi monikulttuurisia.

Lähes kaikissa seurakunnissa oli ollut kohtaamisia. Puolet seurakunnista, joissa oli ollut kohtaamisia, kertoi niitä olleen usein. Kohtaamisia oli suhteessa eniten niillä seurakunnilla, joilla oli eniten työntekijöitä sekä olivat jäsenmäärältään suuria. Se, että kaikissa jäsenmäärältään pienissä seurakunnissa oli ollut kohtaamisia, saattaa johtua vain hyvästä tiedonkulusta seurakunnassa. Haastateltava on saattanut olla paremmin perillä siitä mitä yhteisössä tapahtuu.

Seurakunnat vastasivat paperittomien avun tarpeeseen melko hyvin, silloin kun se koski ruokaa, hengellistä tai sosiaalista tukea, neuvontaa tai ohjausta. Apua annettiin herkimmin silloin kun ihminen osasi kertoa hädästään. Raskaana olevia, lapsiperheitä ja ihmiskaupan uhreja kohtaan suhtauduttiin myönteisesti. Vain kolme seurakuntaa oli pyrkinyt vaikuttamaan paperittomien tilanteeseen yhteiskunnallisesti.

Haasteita paperittomien ja työntekijöiden kohtaamiseen aiheuttivat niin ulkoiset seikat, paperittomien käytös kuin työntekijöiden asennoituminen. Toimintaa rajoittivat lait ja resurssit. Osa vastaajista koki jäävänsä ilman työyhteisönsä tukea paperittomien auttamisessa, mikä vaikuttaa myös käytössä oleviin resursseihin. Muutamat kuvasivat paperittomien rajattomuutta tai välinpitämättömyyttä omasta tilanteestaan, mikä hankaloitti auttamista. Eniten haasteita ja kuormittavuutta aiheuttavat asiat olivat työntekijöiden sisäiset kokemukset ja tuntemukset. Näitä olivat avuttomuuden ja riittämättömyyden tunteet sekä omantunnon kysymykset, joissa Jumalan sanan ja lain välillä koettiin ristiriitaa. Eettisenä ongelmana oli myös se kuinka paljon pitää antaa omastaan. Osa haastateltavista koki haasteena hyvän sielunhoidon toteuttamisen kaikille eli ihmisten kohtaamisen itsessään arvokkaina.

Työkokemus ja oma asennoituminen olivat merkittävimmät työntekijää helpottaneet asiat kohtaamisissa. Työkokemuksen myötä toisen hätään saattoi suhtautua ammatillisesti ja oli tietoa siitä mitä, miten ja ketkä voivat auttaa. Yhteistyökumppanit olivat tärkeitä. Moni sai voimaa henkilökohtaisesta uskostaan sekä siitä varmuudesta, että toimii eettisesti oikein. Seurakuntien yhteiset linjaukset koettiin kohtaamisia helpottavina asioina, sillä ne rajasivat työnkuvaa.

Kaikissa seurakunnissa haluttiin auttaa hädässä olevaa, mutta tavat kohdata ja tukea paperittomia vaihtelivat. Osa piti auttamista itsestään selvänä asiana, kun toinen ei ajatellut sen kuuluvan heidän tehtäviinsä. Moni asennoitui auttamiseen neutraalisti, tukien työssään paperittomia siinä missä muitakin avun tarvitsijoita. Passiivinen asenne saattoi johtua negatiivisista kokemuksista tai tietämättömyydestä toimia. Toisaalta monissa haastatteluissa korostettiin, kuinka tärkeää on kohdata ihmiset arvostavasti. Joissain seurakunnissa oli nähtävissä ristiriita toiminnan ja tahdon välillä, mikä ei suoraan selittänyt haastatteluissa ilmi tulleista asioista, sillä samankaltaisissa tilanteissa seurakunnat toimivat eri tavoin.

8 POHDINTA

8.1 Kohtaamiset ja kokemukset niistä

8.1.1 Syyt tulla seurakuntaan

Kaipuu yhteyteen, sosiaaliset syyt, eivät olleet päälimmäisiä syitä hakeutua seurakuntaan (Liite 5). Seurakunnat ovat tästä huolimatta tarjonneet mahdollisuuksia jutella ja ystävystyä toisten kanssa. Muutamat haastatellut kertoivat suoraan paperittomien yksinäisyydestä. Vaikka hengelliset syyt tulla seurakuntaan näyttävät olevan sosiaalisia suuremmat, hengelliseen yhteyteen liittyy vahvasti yhteisöllinen puoli. Ollessaan poissa omasta kulttuuriympäristöstä uskonnolla voidaan voimistaa kokemusta kuulumisesta johonkin (Snyder 2012, 77–79).

Perehtyessään filippiiniläisten kotiapulaisten elämään Hong Kongissa Gemma Tulud Cruz (2010) huomasi uskonnolliseen yhteyteen liittyvän voimakkaan ja voimaannuttavan yhteenkuuluvuuden tunteen. Hyvin alistetussa asemassa oleville filippiiniläisille tuntui riittävän, että he kokoontuivat edes kirkon pihalle, vaikka itse rakennus olisi ollut kiinni. He saattoivat käyttää viikon ainoan vapaahetkensä seurakuntaan liittyvissä toiminnoissa. Syiksi Cruz pohtii kirkon edustavan pysyvyyttä, paikkaa, jossa he voivat kokea olevansa kotonaan, omiensa keskellä, sillä sunnuntaisin Hong Kongissa kirkot täyttyvät näistä kotiapulaista. Samalla kokoontumiset toimivat sosiaalisina tapahtumina, jossa voidaan verkostoitua ja jakaa elämää toisten samassa tilanteessa olevien kanssa. Näinä hetkinä apulaiset voivat olla vapaita. Voimaantuminen liittyy myös mahdollisuuden kokea olevansa arvokas Jumalan silmissä. Se antaa monille voimaa jaksaa työhönsä ja taistella oikeudenmukaisuuden puolesta. (Cruz 2010, 93–98.)

Erään seurakunnan työntekijä mainitsi haasteena paperittomien passiivisuuden tai haluttomuuden tutustua kantaväestöön. Samassa seurakunnassa oli paperittomilla mahdollisuus tavata toisiaan ja puhua samaa kieltä. Kenties he kokivat jotain samankaltaista kuin filippiiniläiset Hong Kongissa: omien parissa oleminen antoi niin paljon, etteivät he

halunneet käyttää vapaa-aikaansa paikallisten kanssa (Cruz 2010, 96). Tämä ei toki auta sopeutumaan paikalliseen kulttuuriin.

Muutamit haastateltavat kertoivat, etteivät paperittomat olleet tunteneet seurakuntaa tai olleet edes kristittyjä, mutta tunsivat jonkun tutun sieltä ja tulivat sen vuoksi mukaan. Kirjavainen ja Vunneli (2015) huomasivat kirkon tarjoaman avun kiinnostavan eri uskontokuntaa edustavia haastateltuaan opinnäytetyössään seitsemää paperitonta henkilöä pääkaupunkiseudulla. Cruz kertoi vastaavaa siitä, ettei filippiiniläisille ollut merkitystä minkä tunnustuskunnan tilaisuuteen he olivat menossa, vaan keitä siellä oli (2010, 94).

8.1.2 Seurakuntien tuki paperittomille

Haastattelemini seurakuntien tavat kohdata ja tukea paperittomia tai sen kaltaisessa asemassa olevia erosivat siitä toiminnan kirjosta, jolla Ison-Britannian seurakunnissa huomioidaan siirtolaiset (Snyder 2012). Vaikka aineistot eivät ole suoraan verrattavissa, tarkastelen tukea Snyderin tekemän jaottelun mukaan, jota käytin haastattelukysymysten muodostamisessa (ks. luku 6.3) ja jota kuvasin tarkemmin luvussa 2.2.

Ruohonjuuritasolla kohtaamisia oli tavallisemmin, mutta toisin kuin Isossa-Britanniassa ei haastatteluista välittynyt yhtä voimakas ystävyystyminen, paperittomien arvo ja jalkautuminen sinne, missä heitä voisi olla. Osa tästä erosta selittyy sillä, että haastattelin työntekijöitä, kun taas Snyder (2012, 22) käytti tutkimuksessaan myös havainnointia. Ystävyystymistä tapahtunee eniten seurakuntalaisten kesken. Tämä näkyi aineistossa siinä hengellisen tuen ja yhteyden määrässä, jota seurakunnat tarjosivat paperittomille (ks. 7.3).

Se tuki, mitä paperittomat kaipasivat seurakunnilta, vastasi Kirjavaisen ja Vunnelin (2015, 34) saamia vastauksia: *työpaikka, koti, taloudellinen apu ja yksinäisyyteen liittyvät ongelmat*. Oma luokitukseni oli fyysinen apu, ohjaus sekä sosiaalinen ja hengellinen tuki (Liite 5). Toiveisiin asunnosta ja työpaikoista seurakunnat eivät yleensä voineet vastata, mikä näkyi kaaviossa 4 (s. 46) ison fyysisen tarpeen täyttymättömyytenä. Muuten paperittomat tulivat kohdatuiksi, edes osittain, kun osasivat ilmaista tarpeensa ja käyttäytyä kunnolla. Kirjavaisen ja Vunnelin (2015, 34) haastattelemissa seitsemästä

paperittomasta vain yksi oli käynyt ”kirkolla”, eikä kokenut saaneensa sieltä tarvitsemaansa apua. Kirkon oletan olleen evankelis-luterilainen. Paperiton oli ohjattu Hirundoon, minne monet tämänkin tutkimuksen seurakunnat ovat heitä ohjanneet. Tavoissa kohdata on eroja, vaikka itse toiminta olisi samaa.

Poikkean luvussa 2.2 esittämästäni järjestyksestä ja tarkastelen paperittomien kohtaamia vallankäyttäjien kanssa, eli asioiden ajamista, vasta myöhemmin luvussa 8.1.5 pohdittien samalla syitä passiivisuudelle asian suhteen. Nyt jatkan kohtaamisista ylistyksessä.

Ehrkamp ja Nagel (2014) huomasivat omassa tutkimuksessaan, että seurakuntien, jotka olivat vastaanottaneet siirtolaisia, oli vaikea järjestää yhteisiä jumalanpalveluksia. Oli helpompaa pitää erilliset jumalanpalvelukset, jolloin jokainen sai omalla tavallaan ja omalla kielellään kohdata ja ylistää Jumalaa. Tämä aiheutti kuitenkin siirtolaisissa tunteen, että he eivät ole tervetulleita enemmistön edustamaan kirkkoon, vaan ovat toisen luokan kansalaisia. Yhteinen jumalanpalveluselämä, jossa kuuluu myös paperittomien ääni, voisi luoda yhteyttä kulttuurien ylitse ja hälventää ennakkoluuloja (Snyder 2012, 43–45, 207), mutta se vaatisi molemmilta osapuolilta kompromisseja.

Yhteisistä jumalanpalveluksista en kysynyt haastateltaviltani erikseen, mutta joidenkin puheesta ja kotisivuista tämä tuli selväksi. Seurakuntalaisten edustaessa monia eri kulttuureja oli tavallisempaa, että heillä oli oma jumalanpalvelus ja mikäli heitä ei ollut niin paljoa, voitiin puheet tulkata englanniksi. Vain muutamat pitivät yhteiset jumalanpalvelukset, mutta se ei käynyt ilmi, kuinka tervetulleiksi vähemmistön edustajat ovat tunteet itsensä. Seurakunnat kohtasivat paperittomien hengellisen ja sosiaalisen hädän, mutta auttaminen ei välttämättä johtanut haluun auttaa paperitonta muuten. Ainakin yhdessä näistä seurakunnista syynä oli näky, jossa haluttiin keskittyä omiin lampaasiin. Jatkan pohdintaa toiminnan syistä luvuissa 8.1.4 ja 8.1.5 sekä seurakuntien lammaslauman koosta luvussa 8.2.

Jokinen (2011, 180–182) muistuttaa siitä, ettei kristittyjen tulisi olla sidottuina kansallisuuteen tai kieleen, vaan olla yhtä (Joh.17:21). Halussa pysyä erillään toisista seurakunnasta on vaarassa unohtaa oman muukalaisuutensa maailmassa. Silloin kirkko voi menettää oman identiteettinsä kristittynä. Muukalainen on tarvitseva. Mikäli kirkko ei koe tätä tarvitsevuutta, sille voi käydä kuten Ilmestyskirjan Laodikean aseurakunnalle, joka ei

enää tarvinnut Jeesustakaan (Ilm.3: 17–20). Vieraanvaraisuus on rakkauden osoittamista. Ilman rakkautta seurakuntaa ei voi enää tunnistaa Kristuksen yhteisöksi (Joh.13:35).

8.1.3 Haasteet kohtaamisissa ja niitä helpottavat asiat

Auttamisen ja hyvän vuorovaikutuksen edellytyksenä on luottamus (Rättyä 2012, 82). Apua tarvitsevalle tämä on tärkeää, varsinkin kun kyseessä on paperiton tai yhtä haavoittuvassa asemassa oleva. Tämän olivat monet seurakunnat ymmärtäneet. He korostivat sitä, miten yhteyden luominen vie aikaa, mutta synnyttää luottamuksen. Saman huomasi Hällsten (2014, 29), joka haastatteli opinnäytetyötään varten kuutta paperittomia työssään kohtaavaa henkilöä: Luottamuksellisen suhteen luominen oli ensisijaisen tärkeää työn onnistumiseksi. Toisaalta tekemissäni haastatteluissa tuli ilmi, etteivät työntekijät aina voineet luottaa avun hakijaan. Se ei välttämättä estänyt auttamista, mutta vaikutti toimintatapoihin. Tästä esimerkkinä periaate, ettei rahaa anneta. Perusteena oli, ettei tiedetty mihin tarkoitukseen raha käytetään. Luottamus ei ollut muodostunut.

Haastateltavat mainitsivat haasteina riittämättömyyden tunteen paperittomien tilanteen edessä sekä kertoivat kohtaamistaan epäoikeudenmukaisuuksista ja ennakkoluuloista. Tuntui, ettei heillä olisi ollut työkaluja asioiden käsittelyyn. Kontekstuaalisen teologian näkemyksellä oikeudenmukaisuudesta (Latvus 2002, 178) on mahdollista täyttää Raamatun imperatiivi ruokkia nälkäiset ilman, että avun kohteena olevat passivoituisivat. Yhteiskunnallisesti vastuullisessa teologiassa korostetaan myös heidän vastuuta omasta elämästään sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitystä. Sama ajatus painottuu vapautuksen teologiassa, joka on yksi kontekstuaalisuuden malleista (Latvus 2002, 24–26, 174).

Ristiriitaa lain ja Jumalan sanan välillä oli pohtinut vajaa kolmasosa haastatelluista. Jännite ei tunnu olevan Suomessa niin voimakas kuin Yhdysvalloissa, jossa kirkot ovat joutuneet miettimään kantaansa paperittomiin enemmän, varsinkin lainsäädännön tiukentuessa. Arizonan osavaltiossa paperittomille ei esimerkiksi saa antaa kyytiä seurakunnan tilaisuuksiin kirkon autolla (Soerens 2014). Palaan tähän ristiriitaan seurakuntien vieraanvaraisuuden yhteydessä luvussa. 8.2.

Muutaman ulkomaalaistaustaisen henkilön haastattelussa ymmärsin, että koko kysymykseni kohtaamista helpottaneista asioista saattoi olla kulttuurisidonnainen ja sen takia vaikea ymmärtää. Voisiko olla niin, että ajatus omista voimavaroista ja siitä mikä auttaa jaksamaan on oleellista vain kulttuurissa, jossa on mahdollista myös olla jaksamatta? Kenties muualla ei mietitä niin paljoa omaa jaksamista ja mikä itseään siinä tukee, vaan autetaan toista pohtimatta sen kummemmin miltä se tuntuu. Omat tuntemukset eivät tällöin ole etusijalla, vaan toisen hätä.

Yhteistyö toisten kanssa paperittomien auttamiseksi oli yksi asia, jonka koettiin auttavan toimimista. Haastatelluista moni kertoi, että seurakunta voi tarvittaessa pohtia paperittomien asioita jossain yhteistyöfoorumissa. Tähän mennessä tätä mahdollisuutta ei ollut käytetty. Ilmeisesti kynnys siihen oli kuitenkin liian suuri. Sen sijaan toisen seurakunnan työntekijään saatettiin ottaa yhteyttä apua tai neuvoa tarvittaessa. Myös diakoniatyötä tutkinut Rättyä (2009, 101) huomasi kollegoiden ja työtovereiden tuen merkityksen työssä jaksamiseen. Selkeän toimintatavan ja kristillisen verkoston luominen nimenomaan paperittomien asemassa olevia varten saattaisi madaltaa kynnystä asioiden sekä tiedon jakamiseen ja niin tukea työssäjaksamista. Yksin jääminen oli yksi haastateltavia kuormittaneista asioista. Kansalaisjärjestöistä seurakunnilla oli vaihtelevia kokemuksia.

8.1.4 Suhtautuminen paperittomien auttamiseen

Kokemusten tutkimisen lisäksi olin kiinnostunut työntekijöiden suhtautumisesta, heidän asenteestaan paperittomia kohtaan. Työntekijän suhtautumisella on merkitystä sille toteutuuko asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen (Rättyä 2009, 93). Arvot vaikuttavat asenteisiin (Leskinen 2011, 105) ja aito halu auttaa on edellytyksenä auttamisen onnistumiselle (Mattila 2003). Taulukossa 4 (s. 55) toin esille, että haastateltavista moni ilmaisi halunsa auttaa ja tehdä oikein, mutta se ei vielä riittänyt siihen, että he olisivat toimineet paperittomien kanssa monipuolisemmin kuin valtaväestön kanssa ja siten menneet syvemmälle toisen tilanteeseen.

Osa seurakunnista suhtautui paperittomien tukemiseen passiivisesti, sillä ei ajatellut sen olevan heidän tehtävänsä (Taulukko 4, s.55). Yleensä suomalaiset ajattelevat toisin. Vuonna 2008 toteutettiin Suomessa laaja kyselytutkimus asenteista auttamiseen. Tämän

tutkimuksen mukaan suomalaiset odottavat ensisijaisesti kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien auttavan kadulla kerjääviä. Myös yhteiskunnan tukeen uskotaan ja köyhyys nähdään lähinnä ulkoisista olosuhteista johtuvana eikä ihmisen omana syynä. (Pessi 2009, 238, 252–254.) Ajatus yhteiskunnan velvollisuudesta ja mahdollisuudesta auttaa näkyi kahden seurakunnan vastauksessa suoraan ja seitsemässä epäsuorasti siinä uskossa, että ohjaus oikeisiin palveluihin auttaa. Tässä jotkut haastateltavat olivat pettyneet, kun ohjauksesta ja asianajosta huolimatta apua ei saatu tai se ei ollut toivotun kaltaista.

Kuvasin seurakuntien ja paperittomien kohtaamisten luonnetta, sitä millä tavoin paperittomiin suhtauduttiin, viiden eri kategorian avulla (luku 7.6). Halu kohdata aidosti ja pyrkiä auttamaan viittaisi vastaajien ihmiskäsityksen kristillisyyteen. Varsinkin, kun monilla oli motiivinaan usko ja halu seurata Jeesuksen esimerkkiä (Liite 4). Seurakunnan työntekijöinä kaikilla vastaajilla oli kristillinen maailmankuva ja muutama kertoi kamppailevansa sen kanssa, että jaksaa ja muistaa kohdata kaikki ihmiset Jumalan kuvina ja itsessään arvokkaina, heidän teoistaan huolimatta.

Muukalaisten tukeminen vaatii tekijältään kykyä ja halua altruismiin, pyyteettömään auttamiseen, jota pidetään vaativana auttamisen muotona. Lähempänä olevia ja tutumpia autetaan herkemmin. (Leskinen 2011, 105.)

Paperittoman asemassa olevien epäsovivana pidetty käyttäytyminen, kuten toisten häiritseminen, rajattomuus tai epärehellisyys, johti toisissa seurakunnissa siihen, ettei heitä voitu auttaa ja toisissa käytös saatiin muuttumaan tai heitä autettiin siitä huolimatta (Taulukko 3, s. 54). Tilanteet olivat erilaisia, joten niitä ei voi suoraan verrata keskenään. Pessi (2009) kuvaa artikkelissaan erilaisia teorioita siitä keitä ihmiset auttavat ja millaisia ehtoja me asetamme avullemme. Näiden mukaan autettavan köyhän ominaisuuksiin kuuluu, ettei hän voi vaikuttaa omaan tilanteeseensa, ei ole itse aiheuttanut sitä, avun tarve on suuri, hän on jollain tapaa tuttu, osoittaa kiitollisuutta ja on ansainnut avun joko tekemällä aiemmin tai tulemalla tekemään toisille jotain hyvää (Pessi 2009, 240–242, 248). Häiritsevä käyttäytyminen ei sopinut autettavalle. Varmimmin apua saivat he, jotka olivat jo seurakunnassa, pystyivät kertomaan tilanteestaan tai olivat selvästi hädässä tai eivät voineet itse vaikuttaa tilanteeseen. Näitä olivat esimerkiksi vainotut, raskaana olevat ja lapset.

Toisin kuin Ehrkampin ja Nagelin (2014) tutkimissa yhdysvaltalaisissa seurakunnissa, joissa paperittomat eivät olleet aina tervetulleita seurakuntiin, Helsingissä lähes kaikki haastattelemani seurakunnat halusivat korostaa sitä, etteivät he tarkasta ihmisten pape-reita, vaan kaikki saavat tulla mukaan jumalanpalvelukseen. Silti se, että ihmisiä suvai-taan, ei vielä tarkoita vieraanvaraisuutta (Jokinen 2011, 181–182). Kun kaikkia kohdel-laan samalla tavalla, jätetään ulkopuolelle ne, jotka tarvitsisivat erilaista kohtelua. Tau-lukossa 4 käytin tästä erilaiset tarpeet huomioivasta kohtelusta nimitystä positiivinen erityiskohtelu. Käsite liittyy yhdenvertaisuuteen. Sen tarkoituksena on mahdollistaa osallistuminen myös heille, jotka esimerkiksi taustansa tai liikuntakykynsä vuoksi jäisi-vät muuten eriarvoiseen asemaan (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.).

8.1.5 Vaikuttaminen

Vaikuttaminen on asioiden viestimistä eteenpäin, jotta haluttu muutos saataisiin aikaan (Helosvuori 2012, 165–166). Halu muuttaa jotain vallitsevaa olosuhdetta yhteiskunnas-sa lähtee tavallisesti omista kokemuksista (Veikkola 2002, 115–118). Vaikka 12 seura-kuntaa kohtasi paperittomia tai senkaltaisessa asemassa olevia vähintään kerran kuussa, osa lähes päivittäin, niin mikään niistä ei tällä hetkellä ollut puuttumassa suoraan huo-maamiinsa epäkohtiin yhteiskunnassa. Seurakuntien toiminta kohdistui siihen hetkeen, mikä oli käsillä. Snyder (2007, 358) vertaa tällaista toimintaa laastarin liimaamiseen, mikä ei auttaisi kovin pitkälle. Evankelis-luterilaisessa kirkossa vaikuttamisen ajatellaan kuuluvan olennaisesti diakoniatyöhön. Sen tulee puhua niiden puolesta, jotka eivät itse jaksa tai pysty. Jeesus ei hyväksynyt epäoikeudenmukaisuutta. (Helosvuori 2012, 169–170.)

Turvapaikanhakijoita on tullut Suomeen opinnäytetyöprosessin aikana paljon, mutta kesällä, jolloin tein suurimman osan haastatteluista, vain kolmessa niistä työntekijä mainitsi silloin odotettavissa olevan siirtolaisten ja pakolaisten määrän. Kolmasosa haastatelluista vaikutti suhtautuvan kielteisesti politiikkaan. Vaikka seurakunnat eivät haluaisi sekaantua politiikkaan, niin Ehrkampin ja Nagelin mielestä kohdatessaan pape-rittomia he ottavat omalla toiminnallaan kantaa pakolaiskysymykseen, siihen miten hei-hin tulee suhtautua. Tämä perustuu kirkkojen ja sen jäsenten asemaan moraalisen oh-jenuoran laatijana. (Ehrkamp & Nagel 2014, 634.) Vaikka Helsingissä kristillisten seu-rakuntien rooli eettisen toiminnan esimerkkinä ei todennäköisesti ole yhtä voimakas

kuin Yhdysvaltojen kaakkoisosassa, on kirkon arvoilla silti merkitystä suomalaisille. Sen vaikutusta yhteiskunnallisiin asioihin pidetään tärkeänä (Kansanen 2007, 105). Seurakuntien toiminnalla voi siis olla laajemmin merkitystä yhteiskunnan arvoille.

Elina Juntunen (2006, 154–170, 174) tuo diakoniatyön tutkimuksessaan esille arjen vaikuttamisen. Hän kysyi yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta 21:lta luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijältä ja jaotteli saamansa vastaukset kolmeen kategoriaan: ”äänekkäät puolustajat”, ”ahkerat etsijät” ja ”empaattiset rohkaisijat”. Oman aineistoni seurakuntien työntekijät olisi voinut luokitella lähinnä kahteen jälkimmäiseen ryhmään. ”Ahkerat etsijät” verkostoituvat ja pyrkivät aktiivisesti löytämään ratkaisuja asiakkaittensa vaikeisiin tilanteisiin. He saattavat lähteä asiakkaan tueksi tapaamaan viranomaisia. Heidän yhteiskunnallinen vaikuttaminen oli ihmisten kohtaamista ja arjessa auttamista. Samaan tapaan vaikuttavat ”empaattiset rohkaisijat”. He pyrkivät hengellisen ja henkisen tuen avulla voimaannuttamaan asiakasta hallitsemaan omaa elämäntilannettaan. Tuen lisäksi apua tarvitsevia voidaan ohjata oikean viranomaisen luo. (Juntunen 2006, 159–163.)

Olen käsittänyt yhteiskunnallisen vaikuttamisen kapea-alaisemmin kuin Juntunen (2006). Työssäni rajasin sen Snyderin (2012) tekemän jaottelun pohjalta lähinnä suoraan toimintaan (encounters with powers), ottamatta huomioon arjen vaikuttamista ja sen merkitystä. Kysymyksen käsittelin aineistolähtöisesti. Mikäli olisin käyttänyt Juntunen jaottelua taustateorianana, tulokset olisivat olleet paljon positiivisemmat. Toisaalta Juntunen (2006, 167, 165) huomauttaa, että varsinkin ”empaattisten rohkaisijoiden” kohdalla asianajo niin yksilöiden kuin yhteiskunnan tasolla, oli hyvin epäsuoraa eivätkä tavoitteet olleet aina nähtävissä.

Haastatteluista välittyi se, että jos seurakunta vaikuttaisi yhteiskunnallisesti, niin se tapahtuisi paperittomien ehdoilla, mutta vaikuttamattomuuden syyksi ei sanottu autettavien vaarallista asemaa. Toisin oli Yhdysvalloissa, jossa seurakuntien työntekijät pyrkivät toimimaan matalalla profiililla paperittomien tukemiseksi, jotta eivät herättäisi joko ulkomaalaispoliisin huomiota tai ärsyttäisi omia seurakuntalaisiaan. Eräessä Greenvillen seurakunnassa kantaväestö lopetti rahalahjoitukset seurakunnalle, kun arveli työntekijöiden auttavan ”laittomia”. Huomaamaton auttaminen helpottaa ihmisten sen hetkistä hätää, mutta samalla työntekijät ylläpitävät paperittomia sortavia rakenteita ja mielipiteitä. (Ehrkamp & Nagel 2014, 324–325.) Eriävät mielipiteet siitä, miten paperittomia

tulisi auttaa, tuntuivat vaikeuttavan työntekijöiden mahdollisuuksia toimia, mutta varsinaista vihamielisyyttä ei haastatteluista välittynyt.

Edellisessä luvussa (8.1.4) toin esille seurakuntien erilaisen suhtautumisen paperittomiin. Syitä pidättäytymiselle auttamasta kokonaisvaltaisesti voi olla monia. Luvussa 7.6 arvioin joitain ajatuksia, jotka saattoivat vaikuttaa toimintaan. Jatkan tätä pohdintaa. Haastatteluissa oli havaittavissa myös haasteena mainittu epävarmuus siitä, mikä on oikein ja millä toiminnalla pahentaa paperittomien tilannetta (Kuvio 3).

Se puhe siitä, että antamalla rahaa tukee systeemiä, kaikki kysymykset siitä, pitäisikö lopettaa almujen antaminen. Onko se ratkaisu, missä määrin pitäisi tukea paikan päällä (lähtömaassa) olevia ihmisiä? Ei ole ollut energiaa selvittää asioita.

Sitä minkä verran mediassa ollut puhe on vaikuttanut seurakuntien mielipiteisiin, en voi tällä tutkimuksella saada tietää. Vaikka internetin ja sosiaalisten viestimien myötä mahdollisuudet saada tietoa ovat lisääntyneet, isot mediat vaikuttavat yhä siihen mistä puhutaan, miten puhutaan ja kuka puhuu (Horsti 2013, 304–305). Kadulla kerjääviä EU:n kansalaisia kohtaan näiden viestit ovat olleet lähinnä kriittisiä (Pessi 2009, 256).

Väitöskirjassaan Lea Rättyä tutki diakoniatyöntekijöiden käsityksiä omasta työstään. Voidakseen vaikuttaa yhteiskunnallisesti työntekijät kokivat, ettei heillä ollut riittävästi valmiuksia toimia. Työn ollessa henkisesti liian raskasta ei työntekijällä ollut motivaatiota vaikuttamiseen eikä voimavaroja siihen tarvittavien tietojen hankkimiseen. (Rättyä 2009, 84–85.) Nämä saattaisivat olla osasyinä myös haastattelemieni seurakuntien toimintaan, sillä työntekijät kokivat riittämättömyyttä, turhautumista, epäoikeudenmukaisuutta ja yksin jäämistä. Toisen hätä ja voimakas sitoutuneisuus auttamaan voivat johtaa uupumiseen. (Kuvio 7.) Näiden ja kohtaamisia helpottaneiden asioiden (Liite 4) tasapaino vaikutti löytyneen niiltä muutamalta seurakunnalta, jotka kertoivat, ettei paperittomien kohtaaminen ollut kuormittanut heitä.

Yhtenä syynä passiivisempaan auttamiseen saattaisivat olla työntekijän omat näkökulmat ja ajatukset siitä, mikä on hänen toimessaan oleellista. Hengellisen työn tekijäksi itsensä kokeva saattaa pitää muunlaisen tuen antamista vähempiarvoisempana. Tällöin seurakuntaan tulevaa paperitonta ei kohdata ja auteta hänen omista tarpeistaan käsin, vaan työntekijän työnäyn mukaan. (Rättyä 2012, 88–89.)

Pastori Erkki Jokinen, joka on toiminut venäjänkielisessä työssä Helsingissä, huomasi maahanmuuttajiin positiivisesti suhtautuvissa ihmisissä varautuneisuutta ja ahdistuneisuutta heitä ajatellessaan. Hän arvelee, että kyseessä on tiedostamaton ja osittain luonnollinen pelko tuntematonta kohtaan. Saadessaan kasvot muukalaista ei voi enää suoraan torjua. Hänen kanssaan voi käydä vuoropuhelua ja pelko voi hälventyä. (Jokinen 2011, 119–128.) Nämä pohdinnat saattavat osittain selittää haastattelemieni seurakuntien toimintaa paperittomien kanssa. Heitä, jotka tulivat hätänsä ja tarinansa kanssa pyytämään apua, koetettiin auttaa kaikin tavoin. Toisaalta kerjäläisten hätä tuli lähelle, mutta he pysyivät tuntemattomina lähinnä kielimuurin takia, jolloin heidät pystyi torjumaan. Jokinen (2011, 120) kuvaa romanikerjäläisiä ”puolikasvoisina muukalaisina”, jotka hämmentävät ja tulevat liian lähelle, jotta heitä voisi vihata, mutta tuntemattomuus estää auttamasta. Tuntemattomuus oli Pessin (2009) kuvaamien teorioiden mukaan yksi auttamisen esteistä.

Pelko luo kuilua valtaväestön ja muukalaisten välille. Maan oman taloudellisen tilanteen ollessa huono siirtolaiset ja pakolaiset voidaan nähdä uhkana niin taloudelle, hyvinvointijärjestelmälle kuin kulttuurille. (Snyder 2012.) Myös oman identiteetin heikkous voi vaikeuttaa vierasta kulttuuria tai uskontoa edustavien ihmisten kohtaamista ja aiheuttaa pelkoa (Summa 1994, 131). Seurakuntien ottaessa vastaan suuren määrän eri kulttuurin edustajia se joutuu muuttumaan, mikäli aikoo toivottaa uudet ihmiset tervetulleiksi. Muutos ei ole yleensä helppoa, vaikka se voi olla lopulta hedelmällistä. (Passarelli 2011.)

8.2 Seurakuntien vieraanvaraisuus

Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on kokonaisuus, jossa ruumis, henki ja sielu ovat yhtä arvokkaita (Rättyä 2012, 81). Niissä tavoissa, miten jotkut seurakunnat auttoivat paperittomia, tulivat nämä kaikki esille, mutta monissa vain osittain. Ruumista on helppo ruokkia ja jopa antaa sille lämpöä. Henkeä voi vaalia rukoilemalla ja lukeamalla Raamattua, mutta sielu vaatii antautumista suhteeseen. Snyder (2007, 355) kuvaa tätä ajatuksella, jonka mukaan ihmisen tarpeet on helppo täyttää, mutta jotta vieraan saa kukoistamaan, siihen tarvitaan rakkautta, kuulumista, arvostusta ja äärimmäistä merkitystä. Nämä ovat mahdollisia vain suhteessa. Meitä kutsutaan antautumaan suhteeseen.

Haastatelluista kuusi jakoi tämän ajatuksen. Eräs heistä ehdotti, että suomalaiset ottaisivat pakolaisperheitä omiin koteihinsa asumaan, jotta pelot voisivat hälvetä ja me oppisimme toisiltamme.

Seurakunnan toimintaa suhteessa paperittomiin voi tarkastella myös laumanjohtajan näkökulmasta (Pyykkönen 2010). Varsinkin seurakunnan johdossa olleiden haastatelluista saattoi huomata miten laajasti he ajattelivat laumansa. Mikäli he kokivat kristittyjen olevan yhtä, silloin myös paperittomien asiat kiinnostivat ja yksilöiden tarpeisiin jaksettiin puuttua. Toisaalta taas he, jotka kyllä ymmärsivät paperittomien hätää, mutta olivat haluttomia tekemään asioita sen eteen, kokivat laumakseen oman paikallisen seurakuntansa. Siihen kuulumattomien lähimmäisten, eli muukalaisten, auttaminen saatiin kokea kuormittavan omaa laumaa kohtuuttomasti.

Tarkempien tutkimustulosten saamiseksi olisi ollut syytä kirjata ylös seurakunnan monikulttuurinen tausta vielä tarkemmin, sillä olettamuksella, että itse esimerkiksi pakolaisina olleet saattaisivat ymmärtää laumaansa avarammin. Pelkkä kokemus maahanmuutosta ei välttämättä riitä. Eräs monikulttuurisen seurakunnan työntekijä kuvasi asiaa näin:

”Miksi meidän pitää auttaa, miksi muut –Kela, sosiaaliturva – eivät tee?” Muiden on vaikea ymmärtää, että (joku voi oikeasti tarvita apua). Maahanmuuttajienkin on vaikea ymmärtää, jos ei ole omaa kokemusta. Tämä on haasteena. Pitää kouluttaa ihmisiä.

Tässä ajattelussa on vivahteita Lutherin teologiasta, jonka mukaan kärsimyksemme voi lisätä rakkauttamme toisia kohtaan. Jumala sallii ihmisille vaikeuksia elämäänsä, jotta tämä antaisi pelastaa itsensä. Uskon kautta ihminen tulee osalliseksi Jumalasta ja tämän rakkaudesta, joka vaikuttaa ihmisessä niin, että hän haluaa jakaa saamastansa eteenpäin. (Kopperi 2007, 148–155.) Kolme työntekijää kuvasi oman kokemuksen muukalaisuudesta ja paperittoman kaltaisessa asemassa olemisesta helpottavan kohtaamisia (Liite 4). Heistä jokainen pyrki kohtaamaan ja auttamaan tapaamiansa paperittomia parhaansa mukaan.

Toisaalta omiansa ensin ajattelevat laumanjohtajat saattavat Snyderin (2007) ajatusten mukaan toimia viisaasti, kun eivät heti lähde auttamaan. Hän kehotti ottamaan huomioon yhteiskunnan tilan, jottei herättäisi vihaa toisissa. Ratkaisuna voisi olla sisäänsulke-

va suhtautumistapa, jossa rakkaus toista kohtaa kohdistuu myös muukalaisia vihaaviin tai pelkääviin. (Snyder 2007.)

Yhdysvalloissa Ehrkampin ja Nagelin (2014, 325) haastattelemat pastorit saattoi jakaa heihin, jotka halusivat seurata uskoaan ja tukea siirtolaisia ja heihin, joiden mielestä Jumala on asettanut esivallan, jota tulee sen takia totella. ”Laittomia maahanmuuttajia” ei hyväksytty seurakunnan täysvaltaisiksi jäseniksi, mutta heitä ei silti ilmiannettu poliisille. Tutkijat pitävät lain noudattamisen puolustamista ohi kristillisen vieraanvaraisuuden etiikan hieman yllättävänä. En kysynyt haastateltavilta asiasta suoraan, mutta kolmasosa haastatelluista sanoi noudattavansa lakia, sillä muiden tapojen ei ajateltu olevan mahdollisia.

...näissä tilanteissa täytyy toimia virallisesti, lain mukaan. Olemme hengellisesti (spiritually) suuntautuneita, haluamme kunnioittaa lakeja ja tiedämme rajamme.

Reilussa kolmasosassa haastatteluista asia ei tullut esille ja loput pohtivat lain ja Jumalan sanan välistä jännitettä. Osa tiesi ihmisten piiloutuneen. Yksikään seurakunta ei ollut piilottanut ihmisiä, vaan turvapaikkatilanteissa oli toimittu yhteistyössä viranomaisten kanssa, vaikka lakien tulkintatapoja saatettiin pitää epäoikeudenmukaisina.

Filoksenian mukainen vieraanvaraisuus ei ole vain käytännön järjestelyjä, vaan menee pidemmälle. Saarisen (2008) mukaan kyse on ruumiin ja mielen teologiasta. Toista ilolla palveleva voi vastaanottaa siunauksen mielessään, jolloin hänestä tulee rikkaampi kuin ennen auttamista. Asenteella on suuri merkitys tämän mahdollistamisessa. (Saarinen 2008, 5–7.) Tähän liittyy Matteuksen evankeliumissa kuvattu ajatus, jota Häkkinen (2010c) jatkaa, toteamalla sydämen asenteen olevan olennaisinta muukalaisten kohtamisissa (ks. luku 4.3). Tämän tutkimuksen aineiston avulla voi tavoittaa vain aavistuksen tästä asenteesta. Sitä ei ihminen aina itsekään tunnista ja haastattelutilanteessa henkilöt ovat edustaneet omaa seurakuntaansa. Palvelevaa, rakastavaa asennetta ei kuitenkaan tarvitse itse tuottaa, eikä se olisi aina mahdollistakaan, vaan se kasvaa Jumalan rakkaudesta (Gal. 5:22; Joh. 15:5; Hukari 2007, 188–189).

Tutkimukseen osallistuneista seurakunnista suurin osa (16) oli valmis näkemään tavanomaista enemmän vaivaa auttaakseen paperittomia (Taulukko 4, s. 55). Kymmenen seurakunnan vastauksista näkyi halu auttaa, miten vain pystyi. Jos näistä karsii pois ne,

joiden apu tarvitsijoita kohtaan vaihteli sekä ne seurakunnat, joiden kohtaamisista oli kulunut jo useita vuosia, jää jäljelle kuusi. Jako ei ollut yksinkertainen, sillä osa vastuksista oli hyvin asiapitoisia, jolloin asennetta oli vaikeampi hahmottaa. Näin vastanneet seurakunnat luokittelin niiden ilmoittaman toiminnan monipuolisuuden ja vaivan perusteella.

Seurakunnista voi siis vain osan sanoa toteuttavan Raamatun esimerkkien mukaista omastaan antavaa vieraanvaraisuutta eli *filokseniaa*. Yksittäiset seurakuntalaiset toteuttivat tätä jonkun verran, kuten haastateltava joka oli kotirauhansa menettämistä uhmaten majoittanut ja ruokkinut vähintään kymmeniä siirtolaisia. Myös Ehrkamp ja Nagel (2014) huomasivat maallikkojen saattavan toimia silloin, kun seurakunta ei tahtonut tai voinut auttaa. Seurakunnilla ei välttämättä ole tietoa avun antamisesta, joten se ei tule näkyväksi seurakunnan työntekijöitä haastatteleamalla.

Teologian tohtori Kari Latvus määrittelee kontekstuaalisen teologian perusjäsenyydeksi dialogin arjen ja kristillisen uskon välillä. Siinä hyödynnetään molempien – arjen ja uskon – kokemustietoa. Tällä tiedolla hän tarkoittaa havaintoja, tietoja, tapahtumia, asenteita ja tunteita. Lisäksi yhteiskunnallisesti vastuullisen kontekstuaalisen teologian tulee pitää sisällään arjen näkemistä, yhdessä tekemistä, oikeudenmukaisuuteen tähtääviä toimia sekä osallistavaa hengellisyyttä. Nämä kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin yhden puuttuminen tai vajavaisuus muuttaa kokonaisuuden. (Latvus 2002, 172–180.)

Kokoamani aineisto seurakuntien toiminnasta paperittomien kanssa ei riitä selvittämään, miten niissä toteutuisivat nämä neljä kontekstuaalisuuden kulmakiveä. Sen voi todeta, että paperittomien osalta nämä kaikki toteutuvat mahdollisesti vain muutamassa, sillä vain kolme seurakuntaa pyrki vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Osallistavassa hengellisyydessä on oleellista, että seurakuntalaiset voivat kokea jumalanpalvelukset omikseen (Latvus 2002, 179). Vaikka monikulttuurisia seurakuntia oli yhdeksän, sitä kuinka hyvin paperittomien kokemukset voidaan liittää osaksi hengellistä kieltä, en voi sanoa. Toisaalta nämä kaikki kulmakivet olisivat mahdollisia myös valtaväestöä edustavassa seurakunnassa, mikäli paperiton päästetään mukaan tekemään seurakuntaa.

Seurakunnissa oli, kolmea lukuun ottamatta, tapana auttaa, vasta kun ihminen tuli sitä pyytämään. Tämä vastaa Kirkko Turvapaikkana -asiakirjan ohjeistusta, jonka mukaan turvaa tarjotaan vasta, kun sitä joku tulee hakemaan (Suomen ekumeeninen neuvosto 2007, 9). Toki moni seurakunnista teki niin sanottua tavoittavaa työtä eli toimi kaduilla ihmisten parissa, jolloin heidät oli helpompi löytää.

Raamatussa kerrotaan sekä tilanteista, joissa vieras pyytää apua (Mark. 1:40; Mark. 7:26; Matt. 8:5) että niistä, joissa apua tullaan tarjoamaan muukalaiselle (1.Moos. 19; Tuom. 19). Olennaista taitaa olla, että auttaa, kun näkee apua tarvitsevan. Tässä mielessä seurakunnat, jotka ovat ulospäin suuntautuneita ja avoimia kohtaamaan muukalaisia, ei vain tiedottamaan palveluista, ovat lähellä kristillistä vieraanvaraisuutta. Avoimuuteen liittyy itsestään antaminen ja kyky vastaanottaa toiselta, muuten suhdetta ei voi muodostua. Vieraassa voi kohdata itse Jeesuksen (Saarinen 2010, 39–41) ja tämä suhde voi saada aikaan saman muutoksen ihmisessä kuin mitä tapahtui naiselle Sykarin kaimolla (Joh. 4:5–29).

8.3 Johtopäätökset seurakuntien roolista

Olen tällä opinnäytetyöllä pyrkinyt selventämään seurakuntien roolia paperittomien kanssa toimimisessa Helsingissä. Vastaukseni jää vajavaiseksi, sillä roolin selvittämiseen tarvittaisiin tietoa muista toimijoista. Rooli on aina osa jotain ja suhteessa muihin. Työni valmistumisvaiheessa Tuntemattomat-hankkeeseen liittyvistä tutkimuksista vain Kirjavaisen ja Vunnelin (2015) opinnäytetyö on valmistunut.

Roolin kannalta mahdollisuudet ja halu auttaa ovat oleellista tietoa. Olen kuvannut näitä mahdollisuuksia tulosten yhteenvetokappaleessa kuviossa 8 (s. 59) olevien osa-alueiden avulla. Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto ei riitä antamaan kokonaisvaltaista kuvaa seurakuntien mahdollisuuksista auttaa, sillä siihen vaikuttavat myös muun muassa seurakunnan näky, eli visio siitä, mitä varten he ovat olemassa sekä käytettävissä olevat resurssit ja heidän muu toimintansa. Mikäli toimintaa on paljon, voi olla, ettei heillä ole edellytyksiä nimenomaan paperittomien auttamiseen. Kyse on siis siitä, mitä seurakunta pitää tärkeimpänä, mihin se käyttää voimavaroja.

Ihmisillä on erilaiset näkemykset siitä, miten paperittomiin tulisi suhtautua. Tämä ero näkyi tässä tutkimuksessa sekä seurakuntien välillä että niiden sisällä. Ehrkamp ja Nagel (2014) olivat huomanneet saman Yhdysvalloissa. Ilmeisesti yksilölliset tekijät, joista osaa pohdin luvussa 8.1.5, vaikuttavat enemmän kuin yhteinen usko. Koska seurakunnat ja niiden toiminta on hyvin heterogeenistä, ei ole olemassa yhtä samaa roolia, minkä ne kaikki toteuttaisivat. Sen sijaan voin todeta, että yksittäisten seurakuntien rooli paperittomien tukijana vaihtelee melko paljon. Helsingin ei-luterilaisten seurakuntien vaikutusta paperittomien tilanteeseen on vaikea arvioida tietämättä, paljonko tässä asemassa olevia ihmisiä on alueella. Joka tapauksessa tuki on pientä ruoan jakelua ja yhteyttä neuvonnan ja opastuksen lisäksi.

Selvitin työlläni kahta asiaa. Kertaan tässä vielä johtopäätökseni:

1. Seurakuntien rooli paperittomien auttajana vaihtelee seurakunnittain, mutta ei ole kokonaisuudessaan merkittävää.
2. Raamatun mukainen vieraanvaraisuus toteutuu vain osassa (6/28) seurakuntia, vaikka useimmat auttoivat paperittomia. Vastauksista oli havaittavissa auttamisen rajoittuneisuus.

Seurakunnat voivat auttaa siirtolaisia ja pakolaisia tuntemaan itsensä tervetulleeksi, mutta tämän voi tehdä vain huomioimalla kantaväestön huolet. Näkökulman ei tule jäädä vain heikossa asemassa oleviin paperittomiin, vaan se tulee ulottaa myös muuhun yhteiskuntaan. Tämä on yksi kontekstuaalisuuden kriteereistä (Latvus 2002, 176). Pelon ilmapiirin hälventämiseen kristityt voivat luoda tilanteita ja paikkoja, joissa aitoja kohtaamisia voi tapahtua. (Snyder 2012, 200–201.) Vieraanvaraisuus, *filoksenia*, vaatii rohkeutta kohdata toinen ja olla avoin myös muutokselle. Toimintaa paperittomien parissa voivat järjestää kaikki, mutta kristittyjä kutsutaan olemaan enemmän – läsnä kärsimyksessä (Jokinen 2011, 181–182).

Compassion (voimakas henkilökohtainen myötätunto) kuuluu kirkolle. Sitä kirkon tulisi olla ja sen tulisi olla se ainoa paikka mistä sitä löytää. Avainkysymyksenä on *compassion*. Jeesus oli *compassionate*. Aiemmin Suomen historiassa kirkko oli kaiken keskuksena. Tähän olisi hyvä palata, silloin voi tapahtua mitä tahansa. ...

Päivän lopulla ("At the end of the day") se on vain ihmiset, compassion, mikä on sitä kirkon ydintä. Olennaisin päämäärä kirkolle.

8.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen joka vaiheeseen liittyy eettisiä valintoja aiheen päättämisestä raportointiin ja aineiston hävittämiseen. Tärkeimpiä huomioitavia asioita ovat tutkittavien suostumus riittävän informoinnin pohjalta, luottamuksellisuus ja yksityisyys. Tutkijan tulee myös miettiä mitä seurauksia tutkimukseen osallistuneille voi siitä aiheutua. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20.) Olen pyrkinyt huomioimaan nämä asiat.

Saatekirjeen avulla halusin varmistaa, että haastateltavat saavat kaiken tarvitsemansa tiedon tutkimuksesta voidakseen vapaasti valita, osallistuvatko siihen. Haastattelun keston kertominen on osa tutkittavien informoinnin eettisyyttä (Kuula 2006, 107). Arvioin haastattelun kestoksi 5–60 minuuttia, vastauksista riippuen. Silti pisin haastatteluni oli puolentoista tunnin pituinen. Muutaman kerran työntekijä kertoi puhelun alussa, ettei heillä ole ollut kohtaamisia paperittomien kanssa, mutta aloitettuani kysymykset haastateltava on silti muistanut jonkin tapauksen, ja puhelu kesti lopulta pitkään. Näissä tilanteissa olen kysynyt, haluaisiko haastateltava siirtää tutkimukseen osallistumista myöhemmäksi, mutta he eivät ole halunneet. Tutkimuksen alussa kerroin mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu, jotta se säilyisi mahdollisimman vapaaehtoisena.

Seurakuntien anonymiteetin takaamiseksi olen kuvaillut niitä vain hyvin yleisellä tasolla, kuten suuruuden mukaan. Luokat laadin niin, että jokaiseen tuli vähintään muutama seurakunta. En jaotellut seurakuntien kohtaamisia niiden edustaman kristillisen suuntauksen mukaan, jottei niitä voisi tunnistaa. Jaottelu olisi ollut mielenkiintoinen, mutta ei oleellinen, sillä tarkastelen seurakuntien roolia paperittomien kohtaajina kokonaisuudessaan. Eri tunnuskuntien toiminnan vertailu ei olisi tuonut siihen lisäarvoa, vaikka olisi voinut selittää eroja seurakuntien toiminnan välillä.

Vaikka tutkija pyrki olemaan objektiivinen, hänen arvonsa vaikuttavat tutkimukseen jo aiheenvalinnan kautta (Haaparanta & Niiniluoto 1986, 89; Tuomi & Sarajärvi 2013, 68, 136). Olen tuonut työssä esiin omat oletukseni ja kiinnostukseni aiheeseen, jotta lukija voi päätellä paljonko se vaikuttaa itse tutkimukseen.

Kvantitatiivisen aineiston arviointiin tarkoitetut välineet, kuten validiteetti ja reliabiliteetti, eivät suoraan sovellu laadulliseen tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 1998, 212).

Rakenteellisesti validi tutkimus kuvaa sitä asiaa, mitä sen oli tarkoitus kuvata käyttäen aihetta heijastavia käsitteitä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 187). Reliaabeli tutkimustulos on ristiriidaton eivätkä siihen ole vaikuttaneet satunnaiset seikat. Mikäli eri tutkija toistaisi tutkimuksen käyttäen eri indikaattoreita, tulokset olisivat samat. (Eskola & Suoranta 1998, 214–215). Mäkelä (1990, 47–55) ehdottaa, että kvalitatiivista aineistoa arvioitaessa kiinnitettäisiin huomiota ainakin aineiston riittävyteen, yhteiskunnalliseen painoarvoon sekä analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. Seuraavaksi arvioin tutkimusta näiden kriteerien kautta.

Aineiston kokoa olen perustellut luvussa 6.2 ja pohtinut muita mahdollisia toteutustapoja tutkimukselle. Merkittävyyttä ja sen yhteiskunnallista arvoa ei voi kunnolla ennakkoon arvioida, mutta olen pyrkinyt johdannossa ja luvussa 2 määrittelemään sen paikan, mihin tutkimukseni valmistuu: Aihetta ei ole Suomessa tutkittu vastaavasta näkökulmasta ja paperittomien asioiden ymmärtäminen on ajankohtaista.

Analyysin kattavuudella Mäkelä (1990, 53) tarkoittaa aineiston käsittelyä tarpeeksi laajasti, jotta tulkinat eivät perustuisi tutkijan satunnaisiin poimintoihin materiaalista. Olen pyrkinyt välttämään tätä sisällönanalyysien avulla, mutta myös perustelemalla, miksi tutkin mitään asiaa, sillä samasta aineistosta voi saada erilaisia tuloksia eri kysymyksillä. Sisällönanalyysi etenee osittain tutkijan oman intuition varassa ja laadullisen tutkimuksen aikana tutkija tekee useita muitakin valintoja. Näiden perusteiden tulisi olla avoimia lukijalle, jotta hän voi päättää tutkimuksen luotettavuudesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59.) Luokittelun läpinäkyvyyteen olen pyrkinyt selvittämällä alempia luokkia, esittämällä taulukoita ja kuvioita sekä perustelemalla tulkintojani.

Tutkijan tulee esitellä tekemänsä toimenpiteet niin hyvin, että lukijan olisi periaatteessa mahdollista tehdä samankaltainen analyysi myöhemmin (Räsänen 2005, 98–99). Toistettavuuden vaatimus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että toinen tutkija päätyisi samaan lopputulokseen. Tarkoituksena on antaa lukijalle mahdollisuus arvioida tutkijan ratkaisut (Mäkelä 1990, 59).

Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen ja päättelyni kulkua seikkaperäisesti. Haastatelluaineistoa kootessani huomasin kuitenkin asioita, jotka vaikeuttavat sen uusimista tai heikentävät tutkimuksen mahdollisuutta heijastaa todellisuutta. Kuvaan seuraavaksi

näitä luotettavuutta heikentäviä asioita aloittaen toistettavuudesta, mikä liittyy tutkimuksen reliaabeliuteen.

Haastattelin yhtä työntekijää kustakin seurakunnasta. Valinta perustui työntekijöiden omaan arvioon siitä, kuka tietäisi asiasta eniten. Koska kaikkia asioista ei luottamuksellisuuden takia jaettu työyhteisössä, saattoi joku toinen olla kohdannut enemmän paperittomia kuin haastateltava. Haastatteluista ilmeni, että kaikissa seurakunnissa työntekijöiden näkemykset paperittomien tukemisesta eivät olleet yhteneviä. Useamman henkilön haastattelu seurakunnissa, joissa on monta työntekijän asemassa olevaa, olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta.

Haastattelujen nauhoittaminen olisi tuottanut tarkempaa ja varmempaa aineistoa kuin haastattelijan kirjoittamat muistiinpanot. Puhelua ei kvalitatiivisen aineiston keruuvälineenä pidetä niin luotettavana kuin kasvokkain tapahtuvaa haastattelua (Eskola & Suoranta 1998, 92). Neljä haastattelua tein englannin kielellä, joka ei ole äidinkieleni. Vaikka uskoin ymmärtäneeni kaiken oleellisen haastatteluissa ja tarkensin, mikäli olin epävarma, olen silti voinut käsittää jotain väärin. Englanti ei ollut haastateltavieni äidinkieli, joten hekin ovat saattaneet ymmärtää jotain eri tavalla kuin olen tarkoittanut.

Tarkoitukseni tehdä kaikki haastattelut kesäkuussa 2015 ei onnistunut. Aloitin silloin ja viimeiset tein lokakuussa. Mikäli olisin voinut haastatella kaikkia melko samaan aikaan, esimerkiksi kuukauden sisällä, olisivat tulokset olleet enemmän keskenään vertailukelpoisia. Nyt siirtolaisten tulo Suomeen loppukesästä 2015 ja mediakeskustelut aiheesta saattoivat vaikuttaa joidenkin työntekijöiden vastauksiin.

Huomasin haastatteluja kerätessäni puutteita kysymysten asettelussa. Kuvaan seuraavaksi kolmea asiaa, jotka heikensivät tutkimuksen validiutta eli mahdollisuuksia kuvata todellisuutta sellaisena kuin se on.

Esihaastattelujen puuttuminen aiheutti sen, että haastattelujen teemat tarkentuivat vasta tutkimuksen edetessä. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 72–73) muistuttavat niiden välttämättömyydestä teemahaastatteluissa, jotta haastattelurungosta voidaan muokata tarkoitukseen sopiva. Esihaastatteluun olisi sopinut esimerkiksi jokin Helsingin ympäryskuntiin kuuluva seurakunta, joka olisi muuten vastannut kohderyhmää. Ensimmäisissä haastat-

teluissa pysyttäydyin haastattelukysymyksissä sekä niitä tarkentavissa kysymyksissä. Teemojen mukaan etenemällä olisin voinut saada lisää aineistoa. Vaikka teemat tarkentuivat myöhemmin, käytin samaa kysymysrunkoa kaikissa haastatteluissa yhdenmukaisuuden takia.

Haastattelussa kysyin, kuinka usein seurakunnissa tavataan paperittomia. Tällä kysymyksellä ei kuitenkaan saa tietoa kohtaamisten laajuudesta, mikä oli tarkoitukseni, sillä sama ihminen voi käydä useamman kerran. Muutamat haastateltavat kertoivat tapaavansa samoja ihmisiä, mutta näissä seurakunnissa kävi myös muita paperittomia, joten tällä ei ole kohtaamisten yleisyyden luokitteluun suurta merkitystä.

Seitsemän haastateltavaa tapasi paperittomia vain kerran vuodessa tai harvemmin. Muutama heistä muisteli yli vuosi sitten tapahtunutta kohtaamista. Kauan sitten tapahtuneiden asioiden muistaminen ei välttämättä ole kovin tarkkaa. Nämä haastatellut pystyivät silti kuvaamaan tapahtumia ja tunteita tarkasti, joten sisällytin myös nämä viime vuonna tapahtuneet kohtaamiset tutkimukseeni.

8.5 Oma ammatillinen kasvu

Aloittaessani tutkimuksen alkoi mielessäni soida Pekka Simojoen (2000) laulu Särkyneiden majatalo. Tässä kaksi katkelmaa laulusta:

*”He etsivät tietä valoon maassa kyyneleiden.
He saapuvat majataloon särkyneiden.”*
*”Ei kauneimmassa temppelissä asu meidän Jumalamme,
mutta siellä Hän on aina, missä
joku rakastaa, pelko katoaa, vettä janoinen saa juodakseen.”*

Kuten olen jo aiemmin maininnut, minulla on ollut aiheesta ennakkokäsityksiä ja olen pyrkinyt tiedostamaan ne tutkimusta tehdessäni. Lähdin siitä ajatuksesta, että paperittomat ovat heikossa asemassa olevia ihmisiä, lähimmäisiämme, joita seurakuntien tulisi kohdella vieraanvaraisesti omastaan antaen. Tätä kuvastavat mielestäni nuo Pekka Simojoen laulun sanat. Tutkimuksen alussa tarkoitukseni oli selvittää ovatko seurakunnat

tällaisia majataloja paperittomille tai sen kaltaisessa asemassa oleville, mutta samalla pohdin olisiko minusta siihen? Auttamisen imperatiivi tuntui ahdistavalta.

Työni edetessä huomasin, osittain helpotuksekseni, kysymykseni olevan melko mustavalkoinen. Aina ei ole helppo tunnistaa särkyneitä. Kristityt haluavat varmasti auttaa hädässä olevaa, jos sellaisen todella huomaavat. Mutta paljonko sinne majataloon mahtuu ihmisiä? Montaako ihmistä ja kuinka pitkään seurakuntalaiset jaksavat auttaa? Myös median herättämät epäilykset ja oma mukavuudenhalu saattavat estää meitä toimimasta. Mikä on riittävää auttamista näiden ihmisten osalta? Mitä merkitsee työntekijälle se, ettei pysty auttamaan ja miten sen kanssa voi tulla toimeen?

Sosiaali- ja kirkonalan työntekijän on hyvä pystyä tiedostamaan omat rajansa, jottei uuvu työssään. Ammatillisuus suojaa työntekijää, mutta seurakuntalaista kohtaan paineet toimia ovat suuremmat. Samalla olen itse pohtinut omaa haluani ja mahdollisuuksiani auttaa toisia. Perheellisenä mietin, minkä verran pitää suojella omiaan ja minkä verran tulisi jakaa siitä yltäkylläisyydestä mitä meillä suomalaisilla on. Koen vaikeaksi oman mukavuusvyöhykkeeni ylittämisen. Kaikkia tulee kohdata persoonina eikä ihmistä saa jättää heitteille, mutta ymmärrän myös seurakunnan työntekijöitä, jotka eivät avaa kotioviaan.

Tutkimuksessani huomasin tehneeni paljon virheitä, joita olen käynyt tekstissä läpi. Tekisin nyt joitain asioita toisin, mutta olen myös tyytyväinen saavutuksiini. Olen ylittänyt itseni monta kertaa tehdessäni puhelimitse haastatteluja, sillä puhelimitse asiointi on ollut minulle aina vaikeaa. Erilaisiin kristittyihin seurakuntiin on ollut mielenkiintoista tutustua. Toivon voivani hyödyntää joitain kontakteja tulevassa ammatissani.

Tämä opinnäytetyö on ollut matka niin omaan itseen, omiin arvoihin kuin maamme yhteiskunnalliseen tilaan. Monet haastattelut ovat olleet antoisia. Toivon voivani ottaa mukaan työhöni, oli se sitten sosiaalialalla tai kirkon puolella, jotain siitä innostuneisuudesta ja palavasta sydäimestä ihmisten ja Jumalan puoleen, mitä olen joillain haastattelemillani ihmisillä huomannut. Niissä ei ole ollut pelkoa, vain rakkautta. Ehkä voisin siten olla osana kristittyjen majataloa.

Opinnäytetyöprosessissa olen opetellut työn keskeneräisyyden sietämistä ja rajaamista. Tutkimusaineisto antaisi enemmän mahdollisuuksia pohtia aihetta, kuin mitä tässä työssä voi käsitellä. Myös itsessään oleva keskeneräisyys tulisi sallia. Sitä opettelen.

8.6 Aiheita jatkotutkimukselle

Kirjavaisen ja Vunnelin (2015) opinnäytetyössä haastateltu paperiton koki, ettei ollut saanut tarvitsemaansa tukea seurakunnasta. Paperittomien omaa näkökulmaa olisi hyvä tuoda paremmin esille. Mitä he itse kokevat tarvitsevansa tai kaipaavansa seurakunnilta ja miten seurakunnat ovat pystyneet vastaamaan siihen? Miten he haluaisivat hoitaa omaa hengellisyyttään? Millaista tukea kaipaavat siihen seurakunnilta?

Monella haastateltavalla oli tietoa kansalaisjärjestöistä, jotka voivat tukea paperitonta, mutta heillä ei ollut mitään selvää toimintaa niiden kanssa. Olisi hyvä selvittää seurakuntien mahdollisuudet ja kiinnostus yhteistyöhön sekä keskenään että jonkun järjestön kanssa. Esimerkkejä seurakuntien ja järjestöjen yhteistyöstä löytyy Keski-Euroopasta (INLIA 2015; Ökumenische Bundesarbeitsgemeinschaft Asyl in der Kirche 2015). Kevyempi tapa kehittää seurakuntien toimintaa on järjestää paperittomia kohdanneille seurakunnille foorumi tai tilaisuus, jossa niiden edustajat voivat jakaa kokemuksiaan ja samalla huomata mahdollisuuksia tukea ja osallistaa näitä muukalaisia. Toimintoja yhdistämällä ja jakamalla voisivat seurakunnat paremmin keskittyä omaan osaamiseensa.

Tämä tutkimus käsitteli ainoastaan Helsingissä toimivia seurakuntia, jotka eivät kuulu luterilaiseen kirkkoon ja niistä vain osaa. Erilaisia tuloksia voisi saada haastattelemalla etniseen vähemmistöön kuuluvia seurakuntia tai seurakuntamaisesti toimivia kristittyjen ryhmiä. Ymmärtääkseni monet näistä kuuluvat isompaan seurakuntaan tai ainakin käyttävät samoja tiloja. Näiden tavoittamiseksi käyttäisin lumipallo-otantaa, jossa yhdeltä henkilöltä, informantilta, kysytään tietoa muista seurakunnista. Mikäli haluaisi paremmin päästä perille paperittomien tilanteesta, tulisi huomioida se, mitä eri kansalaisjärjestöt ja eri uskonnolliset ryhmittymät sekä yhteisöt tekevät.

LÄHTEET

- Ahoipelto, Pälvi 2014. Sorrettujen vahvistaminen auttaa meitä. Espoon seurakuntasanomien Esse. Numero 38, 18.9.2014, 6–7.
- Ahonen, Tiina 2004. Johdanto: Kontekstuaalinen teologia. Teoksessa Tiina Ahonen & Jyrki Komulainen (toim.) Teologian ilmansuuntia. Näkökulmia uskontulkintoihin Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Helsinki: Gaudeamus, 11–20.
- Al Omair, Nada & Heikinheimo, Karoliina 2013. Paperittomien oikeus terveyteen. Helsinki: Pakolaisneuvonta ry.
- Alasuutari, Pertti 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Barneche, Kelly 2014. How local faith communities can aid asylum seekers. *Forced Migration Review* 2014, Issue 48, 9.
- Cruz, Gemma Tulud 2010. An intercultural theology of migration. Pilgrims in the wilderness. *Studies in systematic theology*. Leiden, Boston: Brill.
- Dietrich, Stephanie 2014. ‘Mercy and Truth Are Met Together; Righteousness and Peace Have Kissed Each Other’ (Psalm 85:10): Biblical and Systematic Theological Perspectives on Diakonia as Advocacy and Fight for Justice. Teoksessa Stephanie Dietrich, Knud Jørgensen, Kari Karsrud Korslien & Kjell Nordstokke (toim.) *Diakonia as Christian Social Practise. An Introduction*. Oxford, Regnum, 28–45.
- Ehrkamp, Patricia & Nagel, Caroline 2012. Immigration, places of worship and the politics of citizenship in the US South. *Transactions of the Institute of British Geographers*. Volume 37, Issue 4 (October 2012), 624–638.
- Ehrkamp, Patricia & Nagel, Caroline 2014. “Under the Radar”: Undocumented Immigrants, Christian Faith Communities, and the Precarious Spaces of Welcome in the U.S. South. *Annals of the Association of American Geographers*, 104(2) 2014, 319–328.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Me-*

- toodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Euroopan muuttoliikevirasto 2015. Maahanmuuton tunnusluvut 2014. Viitattu 16.4.2015. http://www.emn.fi/files/1164/EMN_Maahanmuuton_tunnusluvut_2014.pdf.
- Global Clinic i.a. Global Clinic - Yhteiskunnan haavoittuvimmille. Viitattu 5.2.2016. <http://www.globalclinic.fi/fi/etusivu>.
- Grönfors, Martti 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Teoksessa Martti Grönfors & Leena Vilkkä (toim.) Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkkä. Viitattu 20.10.2015. http://vilkkä.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf.
- Haaparanta, Leila & Niiniluoto, Ilkka 1986. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston Filosofian laitoksen julkaisuja No 3. Helsinki.
- HE 343/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan velvollisuudesta järjestää eräitä terveydenhuollon palveluja eräille ulkomaalaisille ja laiksi rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta. Viitattu 17.4.2015. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140343>.
- Helosvuori, Riitta 2012. Vaikuttava diakonia. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karoliina Puuska (toim.) Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja, 165–189.
- Helsingin Diakonissalaitos 2010. Rom po drom -projektin loppuraportti 14.6.2010. Viitattu 14.5.2015. https://hdl.fi/images/stories/liitteet/ROM_PO_DROM-loppuraportti.pdf.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Horsti, Karina 2013. Maahanmuuttajat mediamaailmassa. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Tallinna: Gaudeamus, 301–317.
- Hukari, Ari 2007. Lähimmäisen auttaminen islamin ja kristinuskon näkökulmasta. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 179–194.

- Häkkinen, Sakari 2010a. Köyhien puolustaja. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 40–43
- Häkkinen, Sakari 2010b. Almuilla ei auteta. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 260–263.
- Häkkinen, Sakari 2010c. Mr. Nobody. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 202–207.
- Hällsten, Hanna 2014. Nainen ilman papereita - Työntekijöiden kokemuksia paperittomista ja paperittoman kaltaisista naisista asiakkaina. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurila. Opinnäytetyö.
- IEC 2015. Who we are. Viitattu 30.4.2015. <http://www.church.fi/about-us/who-we-are/>.
- Immonen, Kaisa 2013. "Kaikki puhuvat Euroopasta aivan kuin se olisi taivas." Eurooppaa koskevien mielikuvien ja odotusten rooli paperitonta siirtolaisuutta synnyttävänä ja ylläpitävänä tekijänä. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. Kansainvälinen politiikka. Pro gradu -työ.
- INLIA 2015. The INLIA Foundation. Viitattu 5.5.2015. <http://www.inlia.nl/englishsummary.html>.
- Jokinen, Erkki 2011. Muukalainen. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Juntunen, Elina 2006. Diakoniatyön taloudellinen apu ja viimesijaisen sosiaaliturvan aukot. Teoksessa Elina Juntunen, Henrietta Grönlund & Heikki Hiilamo (toim.) Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7. Helsinki: Kirkkohallitus, 51–176.
- Juvonen, Anna-Maija 2012. Maahanmuuton juridiikkaa. Käytännön käsikirja. Helsinki: Edita.
- Jämsen, Elina 2015. Pakolaiskriisi saattaa lisätä paperittomien määrää myös Suomessa – tosin routa ajaa osan pois, jos sukulaisia ei ole. Yle Uutiset 11.10.2015. Viitattu 15.10.2015. http://yle.fi/uutiset/pakolaiskriisi_saattaa_lisata_paperittomien_maaraa_m_yos_suomessa__tosin_routa_ajaa_osan_pois_jos_sukulaisia_ei_ole/8357591.

- Järvinen, Pertti & Järvinen, Annikki 2000. Tutkimustyön metodeista. Uudistettu painos. Tampere: Opinpajan kirja.
- Kansanen, Eliisa 2007. Kirkon rooli yhteiskunnallisissa ongelmissa. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 14. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Viitattu 11.2.2015.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/CD98A499907B9EC2C2257E2E0012D426/\\$FILE/14_kansanen.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/CD98A499907B9EC2C2257E2E0012D426/$FILE/14_kansanen.pdf).
- Katisko, Marja 2015. Tunteettomat. Viitattu 14.5.2015.
http://www.helsinki.fi/kaupunkitutkimus/dokumentit/Kickoff05022015/esitykset/KATISKO_Paperittomat.pdf.
- Keskimäki, Ilme, Nykänen, Eeva & Kuusio, Hannamaria 2014. Paperittomien terveyspalvelut Suomessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 11/2014. Viitattu 14.5.2015.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114941/THL_RAP2014_011web.pdf?sequence=3.
- Keskitalo, Jukka & Huokuna, Pekka 2010. Kerjäävien EU-kansalaisten kohtaaminen seurakunnan työssä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkohallituksen yleiskirje 42/2010. 16.12.2010. Viitattu 17.5.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/B06C954A6CD032D1C22578C4003BF146/\\$FILE/2010-42.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/B06C954A6CD032D1C22578C4003BF146/$FILE/2010-42.pdf).
- Kirjavainen, Sanni & Vunneli, Outi 2015. Pääkaupunkiseudulla oleskelevien paperittomien näkemyksiä Suomen terveydenhuollosta. Diakoniammattikorkeakoulu. Helsinki. Hoitotyön koulutusohjelma, diakonisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Kirkkojärjestys 1055/1993, 8.11.1991.
- Kirkkolaki 1054/1993, 26.11.1993.
- Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja sisällönanalyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.
- Kopperi, Kari 2007. Miksi rakastaa lähimmäistä. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 143–157.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

- Kyllönen, Katri 2012. Uskonnon rooli maahanmuuttajien konfliktien sovittelussa. Sovittelijoiden, maahanmuuttajien ja kirkon maahanmuuttajatyöntekijöiden näkökulma. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta. Väitöskirja. Viitattu 4.11.2015.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34870/uskonnon.pdf>.
- Laihia, Marja-Liisa 2008. Muuttoliike: Kristuksen valo paljastaa suhteemme toiseuteen. Teoksessa Kristuksen valo loistaa kaikille! Euroopan kolmas ekumeeninen yleiskokous Sibiussa 4.-9.9.2007. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXXXVII. Helsinki: Kirkkohallitus, 116–123.
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 17.8.1992.
- Latvus, Kari 2002. Arjen teologia. Johdatus kontekstuaaliseen Raamatuntulkintaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Latvus, Kari 2007. Auttajan viran alkuperän uusi tulkinta. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 52–82.
- Latvus, Kari 2010. Johdanto: Raamatun köyhät. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 13–26.
- Leppäkorpi, Mervi 2011. Asiaton oleskelu kielletty: tutkimusmatkalla paperittomien Suomessa. Helsinki: into.
- Leppäkorpi, Mervi 2014. Muuttoliikettä ei voi hallita. Teoksessa Esa Suominen & Meri Leppäkorpi: Debatti. Siirtolaisuus ja ammattiyhdistysliike. Peruste 1/2014. Yhteiskunnallinen aikakauslehti, 12–21.
- Leskinen, Tapio 2011. Muukalaisten auttaminen. Suomalaiset ja kehitysapu. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saarinen (toim.) hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu A Tutkimuksia 31, 91–120.
- Maahanmuuttovirasto 2015. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 15.10.2015.
http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot.
- Martikainen, Tuomas 2014. Maahanmuutto ja uskonnolliset yhteisöt. Esitysmateriaali Åbo Akademiassa 9.5.2014. Viitattu 22.4.2015.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2014/05/monikulttuurisuus/Esitykset/Martikainen_Tuomas_Maahanmuutto_ja_uskonnollisen_yhteisot.pdf.

- Mattila, Kati-Pupita 2003. Lapsidiakonian käsikirja. Sininauhaliitto. Helsinki: Gummerus.
- Morehouse, Christal & Blomfield, Michael 2011. Irregular Migration in Europe. Washington, DC: Migration Policy Institute. Viitattu 17.5.2015. <http://www.migrationpolicy.org/research/TCM-irregular-migration-europe>.
- Mäkelä, Klaus 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42–61.
- Niemelä, Jorma 1999. Usko, hoito ja toipuminen: tutkimus kääntymyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta. Helsinki: Stakes.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Oksanen, Kimmo 2011. Eveline Isa Fadayel. Muistot. Helsingin Sanomat. 11.1.2011. Viitattu 5.5.2015. <http://www.hs.fi/muistot/a1364353519931>.
- Ortodoksi.net 2007. Euroopan kirkot tarttuisivat yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Viitattu 17.5.2015. <http://ortodoksi.net/ortodoksi/blogi/uutiset/2007/09/10/euroopan-kirkot-tarttuivat-yhteiskunnallisiin-epakohtiin-2/>.
- Ortodoksisen kirkon kirkkojärjestys 174/2007, 12.12.2006.
- Pakolaisten asemaa koskeva yleissopimus 77/1968. Viitattu 16.4.2015. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2#idp3815616.
- Paperittomat-hanke i.a. Paperittomat Suomessa. Viitattu 16.4.2015. http://www.paperittomat.fi/?page_id=686.
- Passarelli, Alessia 2010. Insights into migrant's experiences in active participation in churches in Europe. Bryssel: Churches' Commission for Migrants in Europe.
- Passarelli, Alessia 2011. Between past and future: reflection on how migration has been taken into account by the Protestant churches in Italy and how this has affected their ecclesiological self-understanding. Teoksessa Joonas Salminen (toim.) Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus. Ekumeenisessa teologisessä symposiumissa marraskuussa 2010 pidetyt esitelmät. Suomalaisen teologi-

- sen kirjallisuudenseuran julkaisuja 269. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 100–119.
- Perustuslaki 731/1999, 1.6.1999.
- Pessi, Anne Birgitta 2009. Suomalaisten suhtautuminen kerjäläisiin ja apuun heille. Teoksessa Virpi Mäkinen & Anne Birgitta Pessi (toim.) Kerjääminen eilen ja tänään. Tampere: Vastapaino, 237–266.
- PICUM i.a.a. Viitattu 16.4.2015. <http://picum.org/en/our-work/who-are-undocumented-migrants/>.
- PICUM i.a.b. Viitattu 17.4.2015. <http://picum.org/en/our-work/who-are-undocumented-migrants/human-rights/>.
- Pitkänen, Tuure 2010. Romanikerjäläiset ja solidaarisuuden rajat. Keskustelu auttamisen oikeutuksesta EU-Suomessa. Pro Gradu –tutkielma Tampereen yliopisto, sosiaalitutkimuksen laitos.
- Pyykkönen, Miikka & Martikainen, Tuomas 2013. Muuttoliike ja kansalaisyhteiskunta. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Tallinna: Gaudeamus, 281–300.
- Pyykkönen, Miikka 2010. Deportation vs. Sanctuary: The Rationalities, Technologies, and Subjects of Finnish Sanctuary Practices. *Refuge*. Vol 26, issue 1, Winter 2009, 20–32.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1933/1938 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Raunu, Jukka 2004. Vapautuksen teologiaa ja uskonnon vapaakauppaa Latinalaisessa Amerikassa. Teoksessa Tiina Ahonen & Jyrki Komulainen (toim.) Teologian ilmansuuntia. Näkökulmia uskontulkintoihin Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Helsinki: Gaudeamus, 181–215.
- Räsänen, Heikki 2007. Raamattu, varhaiskirkko ja diakonia. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 37–51.
- Räsänen, Pekka 2005. Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 85–102.

- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyöntekijöiden kuvauksia työstään ja siinä jaksamisestaan. Oulun yliopisto. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen lisensiaatintutkimus. Lokakuu 2004. Diakonia-ammattikoreakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 24.
- Rättyä, Lea 2012. Diakoniatyö yksilöiden ja perheiden parissa. Teoksessa Gothóni, Rai-li; Helosvuori, Riitta; Kuusimäki, Kalle & Puuska, Karoliina (toim.) Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja, 80–110.
- Saarinen, Risto 2008. Ihmisten kohtaamisen teologiaa. Teologinen aikakauskirja. Vuosikerta 113, nro 1, 21–34. Viitattu 7.3.2015.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42068>.
- Saarinen, Risto 2011. Minä olin outo – muukalaisuus ja vieraanvaraisuus kristinuskossa. Teoksessa Joonas Salminen (toim.) Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus. Suomalaisen teologisen kirjallisuudenseuran julkaisuja 269. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 38–54.
- Sakasti i.a. Avustaminen Raamatussa. Viitattu 20.4.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content1F8D7B>.
- Savela, Sanna 2015. Tutkija: Syntymässä uusi paperittomien ryhmä. Yle Uutiset 15.10.2015. Viitattu 15.10.2015.
http://yle.fi/uutiset/tutkija_syntymassa_uusi_paperittomien_ryhma/8382477.
- Simojoki, Pekka 2000. Puolimatkan majatalo. Suomen Lähetysseura / Rainmaker.
- Sisäasiainministeriö 2012. Laittoman maahantulon vastainen toimintaohjelma 2012–2015. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 37/2012. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sisäministeriö 2016. Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. Viitattu 1.2.2016. <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>.
- Snyder, Susanna 2007. The Dangers of ‘Doing Our Duty’. Reflections on Churches Engaging with People Seeking Asylum in the UK. *Theology*, 110 (875), 351–360.
- Snyder, Susanna 2012. Asylum-Seeking, Migration and Church. Explorations in Practical, Pastoral and Empirical Theology. Ashgate Publishing Ltd. Viitattu 30.4.2015. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO – aineisto.

- Soerens, Matthew 2011. Bridge Divisions Artikkelissa What should churches do about illegal immigrants in their midst? Christianity Today, 2011, Vol. 55, Issue 2, 52–55.
- Summa, Tarja 1994. Pakolais- ja siirtolaispolitiikkaa –kenen ehdoilla? Teoksessa Pentti, Laukama & Tarja, Summa (toim.) Naapurina lähimmäinen – näkökulmia muukalaisuuteen. Jyväskylä: Suomen kristillinen rauhanliike, 130–142.
- Suomen ekumeeninen neuvosto 2007. Kirkko turvapaikkana. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXXXII. Viitattu 21.4.2015.
http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/kirkko_turvapaikkana_2007-3.pdf.
- Suomen ekumeeninen neuvosto 2015. Kirkkoturvakäytäntö seurakunnissa. Viitattu 4.2.2016.
http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/kirkkoturvakaytanto_seurakunnissa_2015.pdf.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Raamattu. Aamenesta öylättiin -sanasto. Viitattu 10.1.2016. <http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Raamattu>.
- Suomen suurlähetystö, Moskova 2010. Käännytystä koskevat periaatteet. Tapaus Irina Antonova. Uutiset 25.5.2010. Suomen ulkoasiainministeriö. Viitattu 5.5.2015.
<http://www.finland.org.ru/public/default.aspx?contentid=193267&nodeid=36881&contentlan=1&culture=fi-FI>.
- Suoranta, Juha 2010. Piilottajan päiväkirja. Helsinki: LIKE.
- The Global Commission on International Migration 2005. Migration in an interconnected world: New directions for action Report of the Global Commission on International Migration. Viitattu 1.12.2015.
<http://www.queensu.ca/samp/migrationresources/reports/gcim-complete-report-2005.pdf>.
- Timonen, Joonas 2014. Uskonnollisten yhteisöjen tekemä maahanmuuttajien kotoutumista edistävä työ Uudellamaalla. Uudenmaan elinkeino- ympäristö- ja liikennekeskus. Raportteja 95/2014. Viitattu 22.4.2015. <http://www.elykeskus.fi/documents/10191/58547/Uskonnollisten+yhteis%C3%B6jen+tekem%C3%A4%20ty%C3%B6/933a640f-6c47-466f-8c04-d4c7a6b0d0f1>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Viitattu 10.2.2016.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_taustaa/kotouttamistyon_periaatteet/yhdenvertaisuus_ja_syrjimattomyys
- Ulkomaalaislaki 301/2004. 30.4.2004.
- Uskonnot Suomessa 2015. Suomen Luther-säätiö. Viitattu 20.1.2016.
<http://www.uskonnot.fi/yhteisot/view.php?orgId=585>.
- Uskonnot Suomessa –hanke 2015. Yhteisöt uskontoperinteen mukaan. Viitattu 9.4.2015. <http://www.uskonnot.fi/yhteisot/byreligion.php>.
- Valomerkki 2015. Samassa pöydässä. Julkaistu Kirkko & kaupunki lehden verkkosivuilla 12.1.2015. Viitattu 30.4.2015. <http://www.valomerkki.fi/kirkko-ja-kaupunki/kirkko-ja-kaupunki-arkisto/samassa-poydassa>.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 107–128.
- Weissenberg, Hanne Von 2010a. Oikeus virratkoon kuin vesi. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 171–176.
- Weissenberg, Hanne Von 2010b. Tavoitelkaa oikeudenmukaisuutta, puolustakaa sorrettua. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen, & Hanne Von Weissenberg (toim.) Köyhien Raamattu. Kirjapaja: Helsinki, 177-184.
- Yle uutiset 2011. Oikeusasiamies: KHO:n Hallberg menetteli väärin isoäitien käännätysasiassa. Viitattu 5.5.2015.
http://yle.fi/uutiset/oikeusasiamies_khon_hallberg_menetteli_vaarin_isoaitien_kaannytysasiassa/5081247.
- Ökumenische Bundesarbeitsgemeinschaft Asyl in der Kirche 2015. Tervetuloa! Eku-meeninen liittovaltion kirkonturvapaikkatyöryhmä r.y. Viitattu 11.12.2015. <http://www.kirchenasyl.de/wp-content/themes/index.html/>.

LIITE 1: Opinnäytetyön tutkimusjoukko ja sen ulkopuolelle jääneet seurakunnat

Tutkimusjoukon seurakunnat jaoteltuna uskontoperinteittäin. Näistä seitsemää en pääs-
syt haastattelemaan.

Katolinen:

1. Katolinen Pyhän Henrikin katedraaliseurakunta

Ortodoksinen:

2. Helsingin Ortodoksinen seurakunta

Adventistit:

3. Kallion Adventtiseurakunta
4. Annankadun Adventtiseurakunta
5. Seed International Church

Anglikaanit

6. Anglican Church in Finland

Baptistit

7. Helsingin baptistiseurakunta, Betel
8. Helsingin Baptistilähetys ry

Helluntaiseurakunnat:

9. Helsingfors Filadelfiaförsamling
10. Lighthouse Christian Center ry (LCC)
11. Malmin helluntaiseurakunta
12. Risteyspaikka kotikirkko
13. Siiloan-seurakunta
14. The Church of Pentecost International - Finland (COP)
15. Helsingin Lähetysseurakunta
16. Metrokappeli
17. Helsingin Saalem
18. Helsingin Siion -seurakunta

Evankelis-luterilaiset:

19. Helsingin vapaa evankelisluterilainen seurakunta
20. Helsingin Luterilainen Tunnustusseurakunta

Metodistit:

21. Helsingin metodistiseurakunta

Pelastusarmeija

22. Suomen Pelastusarmeijan Helsingin osasto

Vapaakirkko:

23. Missionkyrkan i Finland: Andreas kyrkan
24. Helsingin Vapaaseurakunta (ovat yhdistäneet Helsingin diakonisen toiminnan, joten en ottanut muihin vapaaseurakuntiin Helsingissä yhteyttä)

Tunnustuskuntiin sitoutumaton evankelikaalisuus

25. International Evangelical Church in Finland ry
26. Raamattu Puhuu – seurakunta

Tunnustuskuntiin sitoutumaton uuskarismaattisuus

27. Deeper Life Bible Church (helluntaikirkko)
28. Elävä Sana -seurakunta ESY (helluntalais-karismaattinen)
29. Helsingin Cityseurakunta
30. Redeemed Christian Church of God (RCCG)
31. Suomen Vineyard -kirkko
32. Suur-Helsingin seurakunta
33. United Community Church (UCC)

Uudet ja luokittelemattomat yhteisöt

34. Kristuksen seurakunta
35. House-seurakunta

Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet seurakunnat, jotka täyttivät tutkimusjoukon kriteerit Uskonnot Suomessa -sivujen mukaan.

1. Tulevaisuuden Sukupolvi – seurakunta. Sen kotipaikaksi on merkitty Helsinki, mutta kotisivujen mukaan toimintaa on Kiovassa, Ukrainassa.
2. Silmu – seurakunta, joka on muuttunut yhdistysmuotoiseksi, eli ei toimi enää seurakunnan tavoin, joten jätin sen tutkimuksen ulkopuolelle.
3. Calvary Chapel Golgatan kappeli. Se toimii Helsingissä baptistilähetysseurakunnan tiloissa, mutta muita yhteydenottomahdollisuuksia, kuin osallistuminen sunnuntaitilaisuuksiin, ei ole.
4. Suomen Arken seurakunta jäi huomaamatta. Tämä on osa on tukholmalaisesta Församlingen Arken -seurakuntaa. Vuonna 2011 siihen kuului 21 ihmistä.
5. Finlands Svenska Metodistkyrka toimii lähinnä muualla kuin Helsingissä, vaikka sen kotipaikkakunnaksi on ilmoitettu Helsinki.
6. Ruotsinkielisen baptistiseurakunnan (Finlands svenska baptistsamfund) jätin pois, koska samassa tilassa toimii suomenkielinen baptistiseurakunta.

7. Katolinen Pyhän Marian seurakunta, toimii paljon myös muualla Suomessa, vaikka sen pääkirkko on Helsingissä.
8. Ruotsinkielisen baptistiseurakunnan, Helsingfors' Församling, ja
9. venäjänkielisen baptistiseurakunnan jätin pois, sillä ne kokoontuvat samassa tilassa kuin suomenkielinen ja englanninkielinen baptistiseurakunta, jotka ovat mukana tutkimuksessa.
10. Word of Truth Ministry ry:llä on merkitty kotipaikaksi Helsinki, mutta tietoja siitä ei ole saatavilla.
11. Ehtoovalon Sanoma. Jätän tämän pois perusjoukosta, sillä sen edustama branhamilaisuus ei ole selkeästi kristinuskoon kuuluvaa.
12. Vuosaaren Ankkuriseurakunnan toiminnasta pyydettiin kääntymään Helsingin Saalemin puoleen, joten tämä seurakunta jäi pois itse tutkimuksesta.

LIITE 2: Puhelinhaastattelukysymykset seurakunnille

Kysymykset

Vihreät kysymykset ovat kaikille ja loput vain niille, jotka ovat kohdanneet paperittomia

1. Minkä kokoinen seurakuntanne on? Montako työntekijää tai vastuunkantajaa teillä on?
2. Oletteko kohdanneet seurakunnassanne paperittomia, eli laittomasti maassa olevia, tai sen kaltaisessa asemassa olevia ihmisiä?

Paperittomilla tarkoitan ihmisiä, jotka ovat luvatta maassa. Paperittomien kaltaisessa asemassa ovat henkilöt, jotka ovat laillisesti maassa, mutta joilla ei ole mahdollisuutta käyttää peruspalveluja. Esimerkiksi EU kansalaiset, joilla ei ole sairaskorvausta, ja turvapaikanhakijat, joilla ei ole kotikuntamerkintää. (Tarkennan tarvittaessa)

3. Jos olette, niin kuinka usein näitä kohtaamisia tapahtuu

Hyvin harvoin (esim. kerran 3 vuodessa)

Harvoin (esim. kerran vuodessa)

Satunnaisesti

Usein

Viikottain

Jatkuvasti

4. Mitkä ovat teidän mielestänne olleet paperittomien pääasiallinen syy hakeutua seurakuntaanne?
 - a. Pienen fyysisen avun tarvitseminen (ruoka, juoma, vaatteet)
 - b. Suuremman fyysisen avun tarvitseminen (lepopaikka, työpaikka, sairaanhoito)
 - c. Turvapaikan hakeminen seurakunnasta tai avun pyytäminen turvapaikkaprosessiin.
 - d. Hengelliset asiat (rukous, rippi, kristittyjen yhteys)
5. Onko teillä vakiintunutta toimintaa tai toimintamallia paperittomien kohtaamiselle? Jos on, voitko kertoa siitä lyhyesti? Miten toimintaa arvioidaan?

Jos ei ole, kertoisitko lyhyesti kohtaamisista paperittomien kanssa? (Millaisia, miten)

6. Miten itse koit tilanteen?
 - i. Mitkä asiat auttoivat tai helpottivat toimimista?
 - ii. Oliko jotain haasteita? Mistä johtuivat? Voiko niille tehdä jotain?
 - iii. Miten koet, että kohtaamiset tai toiminta ovat vaikuttaneet paperittomien tilanteeseen?

7. Onko teidän seurakunnassanne jotain etukäteen mietittyjä ohjeita tai säännöksiä siitä miten toimia tilanteessa, jossa paperiton pyytää apua tai suojaa? Jos on, voitko lyhyesti kertoa millaiset?

8. Onko Suomen Ekumeenisen neuvoston laatima Kirkko turvapaikkana asiakirja teille tuttu? Jos on, niin millä tavoin sitä on käsitelty seurakunnassa tai mistä se on muuten tullut tutuksi?

9. Onko teillä yhteistyötä muiden seurakuntien tai osastojen kanssa? Tai jotain yhteistyöelintä tai foorumia, jossa voisi asioita pohtia yhdessä? Onko tähän tarvetta?

10. Onko seurakuntanne vaikuttanut tai ajattellet vaikuttaa paperittomien tilaan yhteiskunnallisesti? Voitko kertoa siitä?

Taustatietoja lopuksi henkilöltä, joka on itse toiminut paperittomien parissa

1. Millaisissa tehtävissä olette toimineet seurakunnassa ja kuinka pitkään?
2. Onko sinulla alaan liittyvää koulutusta tai muuta kokemusta?

LIITE 3: Yhteydenotto- ja saatekirje seurakunnille

Hei.

Olen sosionomi-diakoni-opiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on selvittää millaisia kohtaamisia ja/ tai toimintaa Suomen luterilaiseen kirkkoon kuulumattomilla seurakunnilla on paperittomien tai sen kaltaisessa asemassa olevien ihmisten kanssa.

Toivoisin voivani haastatella joko teitä tai jotain muuta henkilöä seurakunnastanne, jolla olisi tietoa asiasta. Kyseessä on puhelinhaastattelu, joka veisi aikaa, vastauksista riippuen, 5-60 minuuttia. Voin lähettää kysymykset myös sähköpostilla, mikäli haluatte tutustua niihin etukäteen.

Voisitko ottaa minuun yhteyttä joko s-postilla tai puhelimitse? Puhelinnumero on: 123 – 45 67 890. Ystävällisin terveisin, Maria Venetjoki

Kerron tässä lopuksi vielä lisää tutkimuksesta, jotta saisitte paremman käsityksen siitä mistä on kyse ja miten mahdollisessa haastattelussa saamaani tietoa tultaisiin käyttämään.

Työni on osa Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimushanketta, Tunte mattomat, jota johtaa tutkija Marja Katisko. Hanke puolestaan kuuluu Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka -yhteistyöohjelman hankkeeseen Metropolialueen kestävän kasvun haasteet ja mahdollisuudet (2015–2018).

Ammattikorkeakoulun hankkeen tavoitteina on lisätä ymmärrystä paperittomien tilanteesta sekä tiedottaa siitä eteenpäin poliittisille päättäjille. Hankkeessa kerätään tietoa paitsi haastattelemalla itse paperittomia, keräämällä myös tietoa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden kokemuksista paperittomien tilanteesta. Oma osuuteni kerää tietoa seurakunnilta, jotka eivät kuulu luterilaiseen kirkkoon.

Kaikki tässä opinnäytetyössä keräämäni tieto on anonymia. Niin seurakuntaa kuin sen työntekijöitä ei voida tunnistaa lopullisesta työstä. Antamanne vastaukset ovat vain minun tiedossani ja käsittelen niitä luottamuksellisesti. Työn valmistuttua hävitän antamanne vastaukset ja muut tunnistetiedot, joita käytän kirjoitusvaiheessa.

Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseus – opinnäytetyötietokannassa, jossa on suurin osa ammattikorkeakouluista vuoden 2000 jälkeen valmistuneista opinnäytöistä. Lisäksi keräämäni tietoa on tarkoitus hyödyntää Tunte mattomat -hankkeessa.

Teillä on mahdollisuus keskeyttää haastattelu missä vaiheessa haluatte.

.

LIITE 4: TAULUKKO 1. Kohtaamisia helpottavien asioiden klusterointi ja abstrahointi

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Sen sisäistäminen mikä on tärkeää Avoin mieli ja tasapuolinen, kunnioittava kohtelu kaikille.	Oma ajattelu	Oma asenne	Oma suhtautuminen
Henkilökohtainen valmius (auttaa) Selkeä käsitys kristityn tehtävästä. Oma asenne vaikuttaa Voimaa uskosta	Asenne		
Oma kokemus ulkomaalaisuudesta, asioista voi puhua suoraan. Oma kokemus paperittoman kaltaiseen asemaan joutumisesta Oma kokemus maahanmuutosta	Oma kokemus maahanmuuttajana olemisesta	Oma kokemus muukalaisuudesta	
Ihmisten kohtaaminen Jumalan rakkauden ja armon läpi. Voimaa uskosta	Henkilökohtainen usko	Usko	Varmuus oikeasta toiminnasta
Rukous Rukous Raamatun luku Kilvoittelu Lähimmäisen rakastaminen Jeesuksen esimerkin seuraaminen.	Uskon harjoittaminen		
Usko Jumalaan ja usko siihen, että on Hänen asiallaan	Luottamus Jumalan suunnitelmaan		
Seurakunnan tulee auttaa lähimmäistään. Varmuus siitä, että asia mitä ajaa on oikeutettu ja oikein. Jeesuksen esimerkin seuraaminen. Selkeä käsitys kristityn tehtävästä. Seurakunnan tulee auttaa lähimmäistään.	Varmuus siitä mikä on moraalisesti ja eettisesti oikein	Eettisesti oikea toiminta	
Terveystenhoito on toiminut kaiken kaikkiaan hyvin. Yhteistyö järjestöjen kanssa on toiminut. Hyvät yhteistyökumppanit Hyvä verkosto	Toimiva yhteistyö	Yhteistyö	Muut toimijat
Toisten hyvä asenne Mahdollisuus saada apua ja tietoa Yhteys muiden maiden kristittyihin. Joku on tiennyt minne neuvoo. Verkosto, josta voi saada tukea Samalla puolella toimiminen	Ei tarvitse jäädä yksin		
Yhteiskunta auttaa Yhteiskunta auttaa ensisijaisesti	Usko siihen, että joku muu auttaa	Päävastuu on muualla	
Sinut resurssien vähyden kanssa Aiemmin auttanut paljon nyt ei resursseja. Tieto siitä, mitä voisi tehdä. Sinut tilanteen kanssa Tekee mitä pystyy	Oman työn rajaus.	Selkeä työnkuva	Toiminnan rajat
Pieni diakoniarahasto ja 2 henkilöä, jotka päättävät rahan käytöstä Valmiit dokumentit Yhteisön päätökset	Valmiit ohjeet, säännöt miten toimitaan.		
Tieto siitä, miten tulee ja voi toimia Tieto siitä, mikä on lain mukaan sallittua helpottaa toimimista.	Varmuus siitä, mikä on lain silmissä oikein	Tieto säännöistä	
Ammatillistuminen (tottuminen) Terve kriittisyys	Ammatillisuus	Työkokemus	Työkokemus
(Työ)Kokemus Työkokemus Kokemus toimimisesta paperittomien kanssa Amerikassa.	Työkokemus		
Ihmistuntemus Kulttuurien tuntemus Maahanmuuttotyön tuntemus	Asiantuntemus		

LIITE 5: TAULUKKO 3. Paperittomien syyt hakeutua seurakuntiin luokiteltuina

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka ja sen esiintyvyys	Yläluokka ja sen esiintyvyys	Pääloukka ja sen esiintyvyys
Kristillinen yhteys, Seurakuntayhteys (tuttuus), Kristittyjen yhteys (3 kertaa)	Hengellinen yhteys (12)	Hengellinen yhteys (12)	Hengellisyys (12)
Hengellinen tuki (6 kertaa) Hengellinen tuki (encouragement)			
Yhteys omaan etniseen ryhmään (1)	Sosiaalinen tuki (4)	Sosiaalinen yhteys (4)	Sosiaalisuus (4)
Tarve puhua Ystäväystyminen (2)			
Ruoka (9 kertaa) Tapasivat kadulla (kahvi ja muffini),	Ruoka (10)	Pienempi fyysinen apu (23)	Fyysinen apu (41)
Raha (9 kertaa) Raha (kaupustelu) Raha lääkkeisiin,	Raha (11)		
Vaatteet, Vaatteet	Vaatteet (2)		
Työpaikka (5 kertaa)	työpaikka (5)	Isompi fyysinen apu (18)	
Terveydenhoito Terveydenhoito (synnytys) Terveydenhoito	Terveydenhoito (3)		
Majoitus (4) Yösiija (4) Asunto (2)	Majapaikka (10)		
Tukea kulttuuriin sopeutumiseen Neuvoja miten toimitaan (2) Perheongelmat (oleskelulupa) Lastensuojelu Apu oleskeluluvan saamiseen	Neuvonta (6)	Ohjaus (13)	Ohjaus
Apu turvapaikan hakemiseen (4) Apu turvapaikan hakemisessa kielteisen päätöksen jälkeen (2)	Apu turvan hakemiseen (7)		
Apu todennäköisessä ihmiskaupassa (1)			